

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma / Sosiaalinen kuntoutus ja Kasvatus- ja perhetyö

Tarja Maaskola-Kinnunen ja Hanna Savolainen

OMAOHJAAJAMENETELMÄ RYHMÄKOTI AARREARKUSSA

Opinnäytetyö 2009

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaaliala

MAASKOLA-KINNUNEN, TARJA Omaohjaajamenetelmä ryhmäkoti Aarrearkussa
SAVOLAINEN, HANNA

Opinnäytetyö 82 sivua + 4 liitesivua

Työn ohjaaja lehtori Merja Hautalainen

Toimeksiantaja Ryhmäkoti Aarrearkku

Toukokuu 2009

Avainsanat	lastensuojelu, nuoret, omaohjaajamenetelmä, omaohjaajat
------------	---

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää työntekijöiden ja nuorten näkökulmasta ryhmäkoti Aarrearkun omaohjaajuuden nykytila. Tutkimuksessa selvitettiin, mitä omaohjaajamenetelmällä tarkoitetaan ryhmäkoti Aarrearkussa eli mitkä ovat omaohjaajan tehtävät, mikä on omaohjaajan rooli ja merkitys nuorelle sekä mitä työvälineitä omaohjaaja käyttää työssään. Ryhmäkoti Aarrearkku on Haminassa sijaitseva yksityinen lastensuojeluyksikkö.

Tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Teoreettinen viitekehys muodostuu ryhmäkoti Aarrearkun ja omaohjaajamenetelmän eri osa-alueiden tarkastelusta. Omaohjaajamenetelmää tarkastellaan kolmen eri osa-alueen alla, joita ovat omaohjaajuuden arki, omaohjaajasuhde sekä yhteistyö perheen ja muiden verkostojen kanssa. Tutkimusaineisto on kerätty teemahaastatteluilla. Tutkimusta varten haastateltiin kaikki ryhmäkoti Aarrearkun työntekijät ja nuoret. Aineisto käsitellään teemahaastattelurungon mukaisesti.

Ryhmäkoti Aarrearkussa omaohjaajat työskentelevät työparina. Tutkimus osoitti, että omaohjaajalla on Aarrearkussa paljon käytännön asioita hoidettavanaan. Näitä arjen tehtäviä ovat esimerkiksi vaatehankinnat ja pankkiasioiden hoitaminen, joita omaohjaaja toteuttaa mahdollisimman paljon yhdessä nuoren kanssa, jolloin nuori samalla oppii elämäntaitoja. Omaohjaajan rooli on merkityksellinen, ja usein omaohjaaja tulee muita ohjaajia läheisemmäksi pitkissä sijoituksissa. Omaohjaajasuhde on parhaimmillaan korjaavaa hoitoa ja kasvatusta aikuisen ja lapsen välillä. Hoitoprosessin onnistuminen vaatii aikaa, ja se edellyttää nuoren ja ohjaajan välisen kontaktin ja luottamuksellisen suhteen aikaansaamista. Ryhmäkoti Aarrearkun omaohjaajatyöskentelyn apuna käytetään erilaisia työmenetelmiä, joita ovat verkostokartta, vanhemmuudenroolikartta, Mun stoori -kortit, tikapuut, piirtäminen, keskustelu ja sukupuoli. Aarrearkussa perhetyötä toteutetaan pääasiassa pitämällä puhelimitse yhteyttä nuoren vanhempiin.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Care

MAASKOLA-KINNUNEN, TARJA

SAVOLAINEN, HANNA

Personal Advisor Method in the Group Home Aarrearkku

Bachelor's Thesis

82 pages + 4 pages of appendices

Supervisor

Merja Hautalainen, Lecturer

Commissioned by

Group Home Aarrearkku

May 2009

Keywords

personal advisors, personal advisor method, child welfare, young

The purpose of this study was from the employees' and the youth's point of view to find out the present state use of personal advisor in group home (GH) Aarrearkku. This study explains what means personal advisor method, what the duties for personal advisor are, and what is the role and meaning of personal advisor for youth. The group home Aarrearkku is a private child welfare unit located in the city of Hamina.

The study is qualitative, and the theoretic frame of reference is based on the GH Aarrearkku and examining different parts of personal advisor methods. The personal advisor method is examined through three different parts which are every day tasks for personal advisor, relationship of personal advisor and co-operating with the family and other parties. The research material was collected by theme interviews. Every employee and youth in GH Aarrearkku was interviewed for this study.

In group home Aarrearkku all the personal advisors work in pairs. The study showed that the personal advisor has a lot of practical tasks to take care, like purchase of clothes and bank transactions. The young participate in these tasks as much as possible in order to get learning skills for living. The prerequisites for successful treatment are confiding relationship between the young and the personal advisor. The discussions, questions and being present are the basic concepts for creating confiding relationship in Aarrearkku. The youth would like to have more time with a personal advisor and more functional methods. The relationship with a personal advisor at its best can be repairing treatment and upbringing between the child and the personal advisor. The personal advisor considers their role important and she / he often becomes closer for young than the other advisors. Both personal advisors and the young considered the participation of young's family important.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Tausta ja alkutilanne	8
2.1.1 Työn tavoite, tarkoitus ja aiheen rajausta.....	9
2.1.2 Näkökulman valinta	9
2.2 Ryhmäkoti Aarrearkku.....	10
2.2.1 Henkilökunta	11
2.2.2 Hoidon alkaminen ja omaohjaajajärjestelmä	11
2.2.3 Hoito, kasvatus ja kuntoutus	12
3 OMAOHJAAJAMENETELMÄ.....	12
3.1 Omaohjaajuuden arki	14
3.2 Omaohjaajasuhde	16
3.2.1 Turvallinen ja pysyvä hoitosuhde	18
3.2.2 Yksilöllinen hoito- ja kasvatus	20
3.2.3 Korjaava suhde ja samastuminen	21
3.3 Yhteistyö perheen ja muiden verkostojen kanssa	23
4 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA	25
5 TUTKIMUSONGELMAT.....	26
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA MENETELMÄT	27
6.1 Tutkimuskohde	27
6.2 Tutkimusmenetelmä.....	27
6.2.1 Teemahaastattelun teemat	28
6.3 Teemahaastattelujen suorittaminen.....	30
6.4 Tutkimusaineiston analysointi	32
6.5 Tutkimuksen luotettavuus	34
7 TYÖNTEKIJÖIDEN NÄKEMYS OMAOHJAAJUUDESTA.....	36
7.1 Omaohjaajuuden arki	36
7.1.1 Omaohjaajan tehtävät	36
7.1.2 Rangaistukset	39

7.1.3 Kuukausi-ilmoitus	39
7.1.4 Asiakassuunnitelma.....	40
7.1.5 Hoito- ja kasvatussuunnitelma	41
7.2 Omaohjaajan ja nuoren välinen suhde	43
7.2.1 Suhteen luominen	43
7.2.2 Omaohjaajan valinta.....	44
7.2.3 Nuoren ja omaohjaajan yhteinen aika	45
7.2.4 Omaohjaajan työmenetelmät.....	46
7.2.5 Omaohjaajan rooli ja korjaava suhde	48
7.2.6 Omaohjaaja kanssakulkijana	49
7.3 Yhteistyö perheen kanssa.....	50
7.3.1 Yhteydenpito vanhempiin ja sukuun.....	50
8 NUORTEN NÄKEMYS OMAOHJAAJUUDESTA	52
8.1 Omaohjaajuuden arki	52
8.1.1 Omaohjaajan tehtävät	53
8.1.2 Säännöt ja rangaistukset	54
8.1.3 Kuukausi-ilmoitus	55
8.1.4 Asiakassuunnitelma ja hoito- ja kasvatussuunnitelma	55
8.2 Omaohjaajan ja nuoren välinen suhde	56
8.2.1 Suhteen luominen	56
8.2.2 Omaohjaajan valinta.....	57
8.2.3 Nuoren ja omaohjaajan yhteinen aika	58
8.2.4 Omaohjaajan työmenetelmät.....	59
8.2.5 Omaohjaajan rooli ja korjaava suhde	60
8.2.6 Omaohjaaja kanssakulkijana	61
8.3 Yhteistyö perheen kanssa.....	61
8.3.1 Omaohjaajan yhteydenpito nuoren vanhempiin ja sukuun	61
8.3.2 Nuoren yhteydenpito vanhempiin ja sukuun.....	62
9 TULOSTEN TARKASTELU JA YHTEENVETO.....	62
9.1 Omaohjaajuuden arki	63
9.1.1 Omaohjaajan tehtävät	63
9.1.2 Säännöt ja rangaistukset	63
9.1.3 Kuukausi-ilmoitus	64
9.1.4 Asiakassuunnitelma ja hoito- ja kasvatussuunnitelma	65

9.2 Nuoren ja omaohjaajan välinen suhde	65
9.2.1 Suhteen luominen	65
9.2.2 Omaohjaajan valinta.....	66
9.2.3 Nuoren ja omaohjaajan yhteinen aika	67
9.2.4 Omaohjaajan työmenetelmät.....	67
9.2.5 Omaohjaajan rooli ja korjaava suhde	68
9.2.6 Omaohjaaja kanssakulkijana	68
9.3 Yhteistyö perheen kanssa.....	69
10 TULOSTEN POHDINTA	71
11 POHDINTA	74
LÄHTEET.....	79

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelurunko

Liite 2. Lupa nuorten haastatteluun

Liite 3. Omaohjaajan tehtävät

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössämme tarkastelemme ryhmäkoti Aarrearkun omaohjaajamenetelmää ja selvittämme sen nykytilaa sekä työntekijöiden että nuorten näkökulmasta. Omaohjaajuus on tuttu työmuoto lastensuojelussa, mutta sen käytännöt ja työtavat ovat kirjavia ja omaohjaajan persoonaan liittyviä. Omaohjaajuus on juuri sitä, mitä kukakin työntekijä sen näkee olevan, jos yhtenäiset käytännöt puuttuvat. (Kyrönseppä, Rautiainen & Airio 1990, 7.) Tutkimuksen tuloksena tiedämme, mitä omaohjaajuudella tarkoitetaan ryhmäkoti Aarrearkussa.

Tutkimuksen teoriaosuus käsittelee omaohjaajuutta työmenetelmänä. Omaohjaajuus pitää sisällään paljon asioita. Näitä ovat esimerkiksi lapsen asioista huolehtiminen sekä lapsen yksilöllisestä hoidosta ja kasvatuksesta vastaaminen. Tarkastelemme omaohjaajuutta kolmen aihealueen alla, jotka selittävät mitä omaohjaajuudella tarkoitetaan lastensuojelulaitoksessa. Nämä omaohjaajuutta mielestämme parhaiten kuvaavat aihealueet ovat omaohjaajuuden arki, omaohjaajasuhde sekä yhteistyö perheen ja muiden verkostojen kanssa.

Omaohjaajuutta ei määritellä missään laissa, mutta omaohjaajan työtä ohjaavat monet lait. Näistä keskeisimpiä ovat lastensuojelulaki (13.4.2007/417), hallintomenettelylaki (6.8.1982/598) sekä laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (22.9.2000/812). Uusi lastensuojelulaki tuli voimaan 1.1.2008, sen ajankohtaisuuden vuoksi haluamme tutkia lain vaikutusta omaohjaajamenetelmään. Uudessa lastensuojelulaissa korostetaan lapsen osallisuutta, mikä käytännössä tarkoittaa lapsen mielipiteen selvittämistä ja kuulemistä. Rädyn (2008, 117) mukaan lapsen osallisuus tulee huomioida kaikessa lastensuojelussa tehtävässä työssä. Tähän mekin osaltamme pyrimme ottamalla tutkimukseen mukaan myös nuoret.

Opinnäytetyömme on luonteeltaan laadullinen tutkimus. Haastattelemme tutkimusta varten kaikki ryhmäkoti Aarrearkussa työskentelevät ohjaajat ja siellä asuvat nuoret. Haastattelumenetelmänä käytämme teemahaastattelua, jossa haastattelu etenee ennalta sovittujen teemojen mukaan (Hirsjärvi & Hurme 2000, 43.) Vastaukset käsitelimme teemoitellen, ryhmitellen ja analysoiden. Tutkimustulosten esittelyssä käytämme myös suoria lainauksia, tuomaan esille vastaajan omia näkemyksiä.

Opinnäytetyömme tuottaa Aarrearkulle tietoa, jonka pohjalta on mahdollista kehittää omaohjaajuutta entistä paremmin työntekijöiden sekä nuorten tarpeita vastaavaksi, joten tätä työtä voidaan käyttää myöhemmin ryhmäkoti Aarrearkussa omaohjaajuuden kehittämisen lähtökohtana. Toivomme tämän opinnäytetyön herättävän ajatuksia myös muissa lastensuojelulaitoksissa, joissa keskustellaan omaohjaajamenetelmästä ja sen merkityksellisyydestä lapselle.

Koko ryhmäkoti Aarrearkku on suhtautunut alusta lähtien positiivisesti tekemäämme tutkimustyöhön. Niin ryhmäkodin nuoret, kuin työntekijät ovat ottaneet meidät tutkijoina mukaan ryhmäkodin arkeen. Ohjaajat ovat olleet poikkeuksetta valmiita avaamaan työnsä tarkastelun alle sekä paljastamaan epävarmuutensa. He ovat olleet valmiita kyseenalaistamaan olemassa olevia totuttuja käytäntöjä ja tarkastelemaan omaa toimintaansa, jotta voisivat yhä paremmin edistää ryhmäkodissa asuvien nuorten hyvinvointia sekä tarjota tukea nuoreten kasvulle ja kehitykselle. Myös nuorten mukanaolo haastattelututkimuksessa on ollut ensiarvoisen tärkeää, koska ilman nuorten osallisuutta emme olisi saaneet näin monipuolista tietoa siitä, mitä omaohjaajuus on ryhmäkoti Aarrearkussa.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Tausta ja alkutilanne

Idea opinnäytetyöhön tuli marraskuussa 2007 ryhmäkoti Aarrearkun vastaavan ohjaajan Anne Kautiaisen toiveesta. Annella oli paljon ideoita opinnäytetyön aiheeksi, sillä ryhmäkoti oli tuolloin ollut vasta noin vuoden toiminnassa ja kaikelle tutkimis- ja kehittämistyölle oli tarvetta. Opinnäytetyömme vastaa siis suoraan työelämästä lähteneeseen tarpeeseen.

Opinnäytetyön tekeminen juuri Aarrearkulle on ollut meille helppo valinta, koska olemme molemmat kiinnostuneita lastensuojelutyöstä. Lisäksi toinen meistä on tehnyt sijaisuuksia ryhmäkodilla, joten työntekijät sekä nuoret ovat hänelle jo entuudestaan tuttuja. Entuudestaan tuttu ympäristö, henkilökunta ja nuoret on tehnyt yhteistyön tekemisen alusta asti helpoksi sekä myös henkilökohtaisesti kiinnostavaksi.

2.1.1 Työn tavoite, tarkoitus ja aiheen raja

Työmme tavoitteena on saada selville omaohjaajuuden nykytila ryhmäkoti Aarrearkussa. Tarkoituksena on selvittää sekä nuorten että työntekijöiden näkökulmasta, mitkä ovat omaohjaajan tehtävät, mikä on omaohjaajan rooli ja merkitys sekä mitä työvälineitä omaohjaaja käyttää työssään. Opinnäytetyön tarkoitus on tuoda esiin sekä nuorten että työntekijöiden ääni ja tähän pyrimme haastattelemalla kaikkia ryhmäkoti Aarrearkussa työskenteleviä ohjaajia sekä nuoria. Tämän pohjalta tavoitteena on muodostaa nuorten ja ohjaajien vastauksista yhtenäinen näkemys Aarrearkun omaohjaajuudesta.

Aiheen rajaaminen vei meiltä paljon aikaa, koska ryhmäkoti Aarrearkku antoi meille vapaat kädet tutkia ja kehittää toimintaansa. Haimme tutkimuslupaa joulukuussa 2007 kehittämistyölle, jonka aihe oli tarkemmin rajaamatta. Kävimme keskustelua ohjaavien opettajien ja ryhmäkodin vastaavan ohjaajan kanssa joulukuussa 2007 ja tammikuussa 2008. Näissä keskusteluissa nousi keskeiseksi teemaksi nuoren kasvun ja kehityksen tukeminen omaohjaajatyöskentelyn avulla. Ymmärsimme, että ennen kuin omaohjaajuutta voidaan kehittää, on ensin selvitettävä sen nykytila. Nykytilan kartoitus tuo näkyväksi toimivia käytäntöjä sekä väistämättä myös muutostarpeita omaohjaajatyöhön. Niinpä päädyimme tutkimaan, mitä omaohjaajuus on tällä hetkellä ryhmäkoti Aarrearkussa ja rajasimme kehittämisen opinnäytetyön ulkopuolelle.

2.1.2 Näkökulman valinta

Ryhdyimme etsimään teoriatietoa omaohjaajuudesta keväällä 2008. Omahoitajuutta on tutkittu hoitotyössä, mutta lastensuojelun omaohjaajuudesta oli vaikea löytää uutta teoriatietoa. Omaohjaajuutta käsittelevät teokset on kirjoitettu pääasiassa laitoksen työntekijöiden näkökulmasta, eikä omaohjaajateemaa ole tutkittu niinkään nuorten näkökulmasta. Löysimme tutkimuksia, joissa keskityttiin tarkastelemaan jonkin tietyn laitoksen tai yksikön omaohjaajuutta. Esimerkiksi Kyrönseppä, Rautiainen & Airio (1990) ovat kuvanneet teoksessa ”Omahoitajamenetelmä. Omahoitaja lapsen kasvun tukijana laitoshoidossa. Hoito ja kasvatusprosessi ja sen arviointi Naulakallion vastaanottokodissa” omahoitajakäytäntöjä Helsinkiläisessä Naulakallion vastaanottokodissa, jossa omahoitajuus on ollut käytössä 1980-luvun alkupuolelta

lähtien. Eri lastensuojelulaitokset painottavat kuitenkin eri asioita ja omaohjaajan tehtävissä on sen johdosta suuriakin eroja.

Omaohjaajuus on keskeinen työmenetelmä ryhmäkoti Aarrearkun toiminnassa. Tarkastelemme tutkimuksessa omaohjaajuutta työmenetelmänäkökulmasta, selvittämällä omaohjaajan työtehtäviä ja merkitystä nuorelle. Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, joka tarkastelee Aarrearkun omaohjaajuutta, joten tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää. Tutkimuksesta saadun tiedon perusteella ryhmäkodin omaohjaajat voivat myöhemmin kehittää omaa työtänsä.

2.2 Ryhmäkoti Aarrearkku

Ryhmäkoti Aarrearkku on Haminan Neuvottomassa sijaitseva kuusipaikkainen yksikkö, joka tarjoaa palveluja lastensuojelullisen tuen tarpeessa oleville kouluikäisille lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen. Ryhmäkodin tiloina toimii omakotitalo, joka sijaitsee puutarhatontilla aivan Neuvottoman keskustassa hyvien liikenneyhteyksien varrella. Ryhmäkoti on perustettu maaliskuussa 2006, ja aktiivinen työskentely asiakkaiden kanssa on alkanut saman vuoden syyskuussa. (Aarrearkun perehdytyskansio 2008.)

Aarrearkku tarjoaa henkilökohtaista hoitoa ja huolenpitoa sellaisille lapsille, joilla on koulunkäyntivaikeuksia, käytöshäiriöitä, kontaktivaikeuksia tai sosiaalista sopeutumattomuutta. Sijoituksen syynä voi olla myös hankala perhetilanne. Aarrearkku tarjoaa palvelujaan pääasiassa huostaanotetuille lapsille, nuorille ja heidän perheilleen. (Aarrearkun perehdytyskansio 2008.) Lastensuojelullisen tuen tarpeen määrittää aina lapsen sosiaalityöntekijä tekemässään tilannearviossa. Sosiaalityöntekijä esittää oman näkemyksensä mahdollisista tukitoimista ja lapsen tavoiteltavasta tilanteesta. Sosiaalityöntekijä ottaa yhteyttä ryhmäkoti Aarrearkkuun, kun hän näkee sijoituksen olevan tarpeellinen ja lapsen edunmukainen tukitoimi. Pitkäaikaiset sijoitukset tekevät ryhmäkodista rauhallisen asuinympäristön, jossa lasten vaihtuvuus on vähäistä. Tällaista kodinomaisuutta ei pysytä tarjoamaan silloin, kun sijoitukset ovat lyhyitä ja avohuollollisia. (Oulun kaupungin internetsivut 2008.)

Kun lapsi sijoitetaan laitokseen, hänelle laaditaan yhdessä perheen, sosiaalityöntekijän ja Aarrearkun omaohjaajien kanssa asiakassuunnitelma. Lapsen hoitoprosessia

arvioidaan yhdessä säännöllisesti asiakassuunnitelmanneuvotteluissa. Lastensuojelulain 30. § ohjaa asiakassuunnitelman toteuttamista. (Aarrearkun perehdytyskansio 2008.)

Ryhmäkodin ohjaajat työskentelevät lapsen perheen kanssa ja tukevat lapsen ja vanhemman hyvää suhdetta, eikä tarkoituksena ole ottaa vanhemman paikkaa. Ohjaajat ovat sitoutuneet henkilökohtaiseen vuorovaikutussuhteeseen lapsen kanssa ja jokaiselle lapselle on nimetty omaohjaajapari. Aarrearkku tukee lapsen koulunkäyntiä ja tekee yhteistyötä tarpeen mukaan eri viranomaisten ja hoitotahojen kanssa sekä kannustaa ja ohjaa lasta monipuoliseen harrastustoimintaan. Ryhmäkoti Aarrearkussa järjestetään viikoittain nuorten palaveri, jonka tarkoituksena on antaa nuorille mahdollisuus vaikuttaa heitä koskeviin asioihin. (Aarrearkun perehdytyskansio 2008.)

2.2.1 Henkilökunta

Ryhmäkodissa työskentelee johtaja, vastaava ohjaaja sekä heidän lisäksi neljä ohjaajaa. Ohjaajista kaksi on miehiä. Työryhmä koostuu lastensuojelutyön, psykiatrisen hoitotyön ja perhetyön ammattilaisista. Työntekijöistä kaksi on sairaanhoitajia, kolme on koulutukseltaan sosionomia (AMK), yksi on mielisairaanhoitaja ja yksi on lähihoitaja. Näiden perustutkintojen lisäksi työntekijät ovat lisäkouluttaneet itseään muun muassa erilaisilla terapiakoulutuksilla. (Aarrearkun internetsivut 2008.)

2.2.2 Hoidon alkaminen ja omaohjaajajärjestelmä

Sijoituksen alkuvaiheeseen kuuluu sosiaalityöntekijäparin, vanhempien/hoitajien ja lapsen tutustumiskäynti Aarrearkkuun. Ensitapaamisesta lähtien Aarrearkku tekee yhteistyötä lapsen vanhempien ja muun verkoston kanssa. Alkuvaiheessa selvitetään lapsen koulunkäyntimahdollisuudet ja muiden tarvittavien palveluiden, kuten terveydenhuollon, järjestäminen. (Aarrearkun perehdytyskansio 2008.)

Kun päätös lapsen sijoittamisesta Aarrearkkuun on tehty, lapselle järjestetään yhdestä kolmeen tutustumiskäyntiä ennen varsinaista sijoitusta. Henkilökunnasta valitaan lapselle omaohjaajapari, joka vierailee lapsen kotona tai edellisessä sijoituspaikassa, tutustuakseen paremmin lapsen elämäntilanteeseen ja arkirutiineihin. Lapsen muutettua Aarrearkkuun omaohjaajapari auttaa nuorta kotiutumaan ja perehtymään

talon tapoihin ja sääntöihin. Omaohjaaja ja nuori käyvät tutustumassa tulevaan kouluun ennen uuteen kouluun siirtymistä. Kun lapsi muuttaa ryhmäkotiin, seuraa kahden - neljän viikon rauhoittumis- ja kiintymisaika. Rauhoittumisajan tarkoituksena on auttaa lasta asettumaan ryhmäkodin arkeen. (Aarrearkun perehdytyskansio 2008.)

2.2.3 Hoito, kasvatus ja kuntoutus

Aarrearkussa annettava hoito, kasvatus ja kuntoutus perustuvat jokaiselle lapselle laadittavaan asiakassuunnitelmaan. Asiakassuunnitelmaa täydennetään pienempiä ja konkreettisempia tavoitteita sisältävällä hoito- ja kasvatussuunnitelmalla. Omaohjaaja laatii kirjallisen raportin lapsen tilanteesta vastaavalle sosiaalityöntekijälle sopimuksen mukaan, yleensä joka toinen kuukausi. Raporttiin kirjattuja asioita käydään läpi aina seuraavassa asiakassuunnitelmanneuvottelussa. (Aarrearkun perehdytyskansio 2008.)

Sijaishuollossa olevalla lapsella on oikeus turvallisiin ja läheisiin ihmissuhteisiin. Suhteen rakentaminen lapseen on erityisen arvokasta ja tätä tuetaan omaohjaajaparityöskentelyllä. Aarrearkku haluaa tarjota lapselle eheyttäviä ja kuntouttavia kokemuksia kiintymyssuhteen luomiseen tavallisessa arkiympäristössä. Asiakassuunnitelmiin kirjataan selkeästi, miten lapsen yhteydenpito ja yhteistoiminta lapsen vanhempien ja muiden lapselle läheisten henkilöiden kanssa toteutetaan. Suunnitelman perusteella laaditaan lapsikohtainen lomasopimus. (Aarrearkun perehdytyskansio 2008.)

3 OMAOHJAAJAMENETELMÄ

Tässä luvussa tarkastellaan omaohjaajuutta kolmen keskeisen aihealueen avulla. Nämä aihealueet ovat omaohjaajuuden arki, omaohjaajasuhde ja yhteistyö perheen ja muiden verkostojen kanssa. Olemme valinneet nämä aihealueet, koska ne kuvaavat omaohjaajan keskeisiä työtehtäviä ja sen myötä koko omaohjaajamenetelmää. Sama teoriajaottelu toistuu teemahaastattelussa ja tulosten esittelyssä.

Käytämme tässä työssä omaohjaaja-käsitettä, koska se on käytössä ryhmäkoti Aarrearkussa. Toisaalta omaohjaajuus kuvaa myös mielestämme parhaiten lastensuojelulaitoksessa lapsen oman työntekijän tehtäviä ja työtä, sillä sen sijaan, että

työntekijä ensisijaisesti esimerkiksi hoitaisi nuorta, hän nimenomaan ohjaa lasta elämän eri osa-alueilla.

Lastensuojelulaitoksen lähikasvattajan yhdeksi tärkeimmäksi osaamisalueeksi on nostettu omaohjaajatyö, joka perustuu omaohjaajamenetelmän käyttöön (Elo-Kuru 2003, 57). Omaohjaajamenetelmä eli omaohjaajuus onkin käytössä nykyään lähes jokaisessa lastensuojelulaitoksessa. Omaohjaajasta voidaan käyttää montaa eri nimitystä: oma-aikuinen, omahoitaja ja omaohjaaja. Eri nimitykset johtuvat omahoitajajärjestelmien laitoskohtaisista eroista. Nämä laitoskohtaiset erot voivat näkyä muun muassa yksiköiden tavoitteissa, keinossa ja järjestelyissä. (Kyrönseppä, Rautiainen & Airio, 1990, 3.)

Omaohjaajan tehtävänä on alkujaan varsin yleisesti pidetty lapsen asioista selvilläolemista, asioiden hoitamista ja järjestelemistä. Nykyään omaohjaajuus on kuitenkin entistä enemmän lapsen eikä vain heidän asioidensa hoitamista. (Kyrönseppä, Rautiainen & Airio, 1990, 3.) Omaohjaajamenetelmällä tarkoitetaan tänä päivänä lastensuojelulaitoksessa nimetyn hoitajan sitoutumista lapsen tai nuoren pitkäjänteiseen ja suunnitelmalliseen hoito- ja kasvatustyöhön. Omaohjaajalla on sovituihin rajoihin vastuu lapsen tai nuoren hoitamisesta ja kasvattamisesta kunkin laitoksen työnjaon mukaan. Omaohjaaja työskentelee yhteistyössä työryhmänsä ja lapsen hoidossa tarvittavien asiantuntijoiden kanssa. (Elo-Kuru 2003, 57; Karppinen 2001a, 14.)

Omahoitajatyömenetelmän tärkein tehtävä on vastata lapsen yksilöllisiin tarpeisiin ja tämä asettaakin yhä enemmän vaatimuksia työntekijän osaamiselle (Elo-Kuru 2003, 57; Karppinen 2001a, 14). Aiemmin tietyt säännöt olivat yksiselitteiset ja kaikkia lapsia koskevat ja ohjaajat tiesivät, miten toimia. Vaikka nykyisin yksilöllisyyden vaatimus tekee työstä työläämpää, niin silti yksilöllisyyden huomioiva työskentelyote saa tukea. (Elo-Kuru 2003, 57.)

Toinen tärkeä tavoite on vieläkin perusteellisempi hoito ja kasvatustyön hahmotus. Vaikka kaikki laitoksen ohjaajat osallistuvat lapsen yksilölliseen hoitoon ja kasvatukseen olemalla päivittäisessä vuorovaikutuksessa ja toimimalla lapsen kanssa hänen tarpeidensa mukaisesti, niin lapsen hoitoprosessissa omaohjaajalla on suurin vastuu. Omaohjaajasuhde alkaa lapsen tullessa laitokseen ja päättyy lapsen lähtiessä. Tähän väliin mahtuu monia erilaisia hoidollisia ja kasvatuksellisia tilanteita sekä

useita hoito- ja kasvatusneuvotteluja, jolloin lapsen asioista perillä oleminen on omaohjaajan velvollisuus. Jonkunlainen suhde jatkuu usein myös lapsen lähtiessä laitoksesta, varsinkin jos lapsi itsenäistyy omaan asuntoon. (Elo-Kuru 2003, 10; Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 101.)

3.1 Omaohjaajuuden arki

Kun ohjaaja aloittaa työskentelyn omaohjaajana, hänen vastuulleen siirtyy monia lastensuojelun sijaishuollon käytäntöön ja arkeen liittyviä tehtäviä. Osa näistä arjen työhön liittyvistä tehtävistä on lastensuojelulaitoksen itse asettamia ja osan tehtävistä taas määrittää lastensuojelulaki. Tässä luvussa käsittelemme keskeisimpiä omaohjaajan arjentyötehtäviä, joita ovat lapsen edun valvonta, yhteistyö arjessa, parityöskentely, raportointi ja hoito- ja kasvatussuunnitelman neuvotteluiden toteuttaminen.

Lapselle nimetään omaohjaaja, kun hänet sijoitetaan laitokseen. Lapsen perheeseen ja tukiverkostoon tutustuminen alkaa samalla. Sen jälkeen omaohjaaja on mukana kaikissa lasta koskevissa neuvotteluissa ja osallistuu sijoituksen tavoitteiden laatimiseen. Omaohjaajan vastuulla on lapsen asioista tiedottaminen muulle henkilökunnalle, perheelle, kouluun ja muille yhteistyötahoille. Omaohjaajan vastuulle lankeaa usein myös lapselle annettavien rangaistusten antaminen. (Klap 2005, 95.)

Omaohjaajan yhtenä tehtävänä voidaan pitää lapsen edunvalvontaa, mikä merkitsee lapsen asioiden hoitamista silloin, kun hän ei itse kykene siihen. Edunvalvonta on myös lapsen mahdollisuuksien näkemistä. Omaohjaajana työskentely vaatii lapsen elämäntilanteen huomioimista; omaohjaaja havainnoi, kuulee ja toimii. Huolenpitoa on esimerkiksi käytännön asioiden varmistaminen, tiedonkeruu ja omatoimisuuden tukeminen. Hoitosuhteessa lapsi muuttuu vähitellen tai vaihteittain, mikä vaatii omaohjaajalta ammatillisuutta, vastuullisuutta ja valmiutta jatkuvuuteen. (Munnukka & Aalto 2002, 172.)

Yhteistyö arjessa sisältää sellaisia asioita ja tekemistä, joita lapset kotona ollessaan tekisivät omien vanhempiensa kanssa. Siihen kuuluu esimerkiksi lapsen hygieniaan ja ruokailuun liittyviä tilanteita. Omaohjaaja tukee vuorokausirytmää ohjaamalla lasta

nukkumaan, vaikka lapsi ei haluaisikaan. Arjen yhteistyön kautta opitaan elämän perustaitoja. Lapsella on omat näkemyksensä asioista, ja hänellä on oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Omaohjaaja tuo kuitenkin aina oman esimerkinsä ja ammatillisen taustansa tilanteeseen. (Munnukka & Aalto 2002, 167 – 168.)

Yhteistyötaitoja tarvitaan myös työskentelyssä työparin ja tiimin kanssa. Silloin kun parityöskentely toimii hyvin, se helpottaa ja tukee työntekoa. Vaikean lapsen kanssa työskennellessä on helpottavaa, kun saa jakaa vastuuta. Ongelmana työparityöskentelyn sujumisessa saattaa kuitenkin olla yhteisen ajan puuttuminen ja vuorotyön takia työparin jäsenet voivat olla useita päiviä tapaamatta toisiaan. Kun työntekijät eivät ole varmoja siitä, mitä toinen on luvannut, lapsen mahdollisuus pelata työntekijöiden välissä kasvaa. Vaikeiden hoitotilanteiden purkaminen, lapsen hoidon suunnittelu ja tavoitteiden asettaminen edellyttävät omaohjaajaparin yhteisen ajan löytymistä. (Elo-Kuru 2003, 53, 92 – 93.)

Suullinen ja kirjallinen raportointi lapsen kasvatukseen liittyvissä asioissa on tärkeää jokaiselle hoitoon ja kasvatukseen osallistuvalla ja samalla omaohjaajapari pystyy välittämään arvokasta tietoa toisilleen. Raportointi antaa omaohjaajalle myös tilaisuuden keskustella erilaisia näkemyksiä omaavien ihmisten kanssa ja omaohjaaja voi saada näin vahvistusta omille ajatuksilleen. Lapsen asioiden arviointi, johtopäätösten tekeminen, toimenpiteisiin ryhtyminen eri tilanteissa ja tavoitteiden asettaminen lyhyellekin aikavälille vaatii omaohjaajalta ammattitaitoa, jossa raportointi on hyvänä apuna. (Klap 2005, 95.)

Omaohjaajan yhtenä tärkeimpänä arjen työtehtävänä laitossijoituksessa voidaan pitää säännöllistä lapsen tarpeiden arviointia, johon liittyy myös hoidon suunnittelu ja tavoitteiden asettaminen (Elo-Kuru 2003, 64 – 65). Tätä tehtävää toteutetaan käytännössä hoito- ja kasvatussuunnitelman avulla.

Hoito- ja kasvatussuunnitelma on laitoksessa järjestettävän hoidon ja huolenpidon järjestämisen työväline, joka konkretisoi asiakassuunnitelmaan kirjatut tavoitteet arkipäivän tavoitteiksi ja kuvaa yksityiskohtaisesti sen, miten lapsen tarpeisiin vastataan. Suunnitelmaa seurataan, päivitetään ja tarkistetaan suhteessa arjen sujumiseen sekä asiakassuunnitelmaan. Hoito- ja kasvatussuunnitelma tehdään yhdessä sijaishuoltopaikan työntekijöiden, lapsen ja hänen vanhempiansa kanssa

lapsen yksilöllisiä tarpeita vastaavaksi. (Saastamoinen 2008, 82.) Yleensä suunnitelmaa on laatimassa omaohjaaja, jonka pitää osata havainnoida, arvioida ja tulkita lapsen tunnetiloja ja tarpeita riittävällä herkkyydellä. Omaohjaajalla on tärkeä rooli lapsen, ja hänen vanhempiensa välisessä yhteydenpidossa ja omaohjaajalla tulee olla myös hyvät yhteistyötaidot erilasiin sidosryhmiin. (Elo-Kuru 2003, 53.) Nämä sidosryhmät ovat ensiarvoisen tärkeitä, kun tehdään ja toteutetaan hoito- ja kasvatussuunnitelmaa (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 101).

3.2 Omaohjaajasuhde

Omaohjaajasuhde on terapeutin ihmissuhde, joka ottaa huomioon lapsen yksilölliset tarpeet. Vuorovaikutus hoitavan aikuisen ja lapsen välillä mahdollistaa lapsen tunne-elämän vaurioiden korjaamisen. (Kyrönseppä, Rautiainen & Airio, 1990, 3.) Parhaimmillaan omaohjaajasuhde tarjoaa lapselle korjaavia kokemuksia ja ihmisen, johon lapsi voi samastua. Tähän tavoitteeseen voidaan päästä turvallisella ja pysyvällä hoitosuhteella, jossa lapsi huomioidaan yksilönä ja hänet hyväksytään sellaisena kuin hän on. Omaohjaajalta vaaditaan tässä suhteessa pitkäjänteisyyttä, kykyä välittää luotettavuutta ja valmiutta estää tuhoavaa käyttäytymistä. Omaohjaajalta vaaditaan myös halua toimia samaistumiskohteena, kykyä luoda kontakti ja sietää läheisyyttä sekä halua kehittää itseään. (Elo-Kuru 2003, 10.)

Omaohjaaja on usein lapsen kaikkein läheisin ihminen laitoksessa. Hän on tietyllä tavalla vanhemman roolissa, vaikkei vanhemman asemaan voi asettuaakaan. Omaohjaaja pitää, kuten vanhempikin, huolta lapsen asioista. Omaohjaajan ei tulisi kuitenkaan ottaa liian isoa osaa vanhemman roolista, koska hän on osa lapsen elämää vain tämän ollessa laitoksessa, mutta vanhemmat lapsella on aina. Vanhemman roolissa oleminen edellyttää omaohjaajalta aikuisuutta lapsen rinnalla kulkijana. Aitous ja luonnollisuus ovat tunnesuhteen luomisen kannalta työntekijän tärkeimmät luonteenpiirteet. Kun itsekkin aidosti kokee ja elää lapsen kanssa, suhteen luominen on helppoa. Erityisesti nuoret ovat taitavia huomaamaan aitouden ja toisaalta teeskentelyn. Lastensuojelulapsille on tyypillistä, että heillä on ikään kuin tuntosarvet tunnistamaan aikuisen toimintaa. He ovat oppineet tässä taitaviksi, koska he ovat usein joutuneet omassa perheissään tunnustelemaan vanhempiensa tunnetiloja. (Elo-Kuru 2003, 54, 77.)

Jotta omaohjaajasuhde voi olla korjaava, tarvitaan riittävän pitkä hoitoaika. Etenkin silloin, kun hoidetaan varhaisen vuorovaikutuksen häiriintymisestä johtuvia kehitys- ja käytöshäiriöitä lyhytaikaiset ja rajut toimenpiteet eivät johda pysyviin vaikutuksiin lapsen elämässä. (Revans 2006, 22.) Ensin omaohjaaja työskentelee kontaktin ja luottamuksellisen suhteen aikaansaamiseksi. Kontaktin saaminen lapseen on edellytyksenä tuloksellisuudelle ja koko hoitoprosessin onnistumiselle. Kun kontakti on saatu muodostettua, suhteessa tarkastellaan lapsen käyttäytymistä, oireita ja suhtautumista muihin. Omaohjaajan tulee edistää omalla käyttäytymisellään ja toiminnallaan hyväntahtoisen mutta lujan ilmapiirin syntymistä. Hän ei suhtaudu vihamielisesti tai impulsiivisesti lapsen kielteisiin tunneilmaisuihin, vihaisuuteen tai pahaan oloon. (Karppinen 2001a, 15, 19.)

Ihmissuhdetaitojen ja kontaktikyvyn perusta on varhaisessa luottamussuhteessa toiseen ihmiseen. Silloin, kun lapsi on voinut kokea luotettavaa ja pysyvää huolenpitoa, ja jos joku on luottanut häneen, myös hän itse pystyy kokemaan olevansa luotettava ja luottaa toiseen ihmiseen. Luottavainen ja turvallinen kanssakäyminen on edellytyksenä kontaktikyvyille. (Kyrönseppä, Rautiainen & Airio, 1990, 52.) Kontaktin luominen lasta hoidettaessa on yleensä suuri ongelma, etenkin kun kyseessä on käytöshäiriöinen lapsi. Kun lapsi on kokenut toistuvasti pettymyksiä tai traumatisoivia kokemuksia, hänen suhtautuminen aikuisiin on hyvin epäluuloista. Omaohjaajan huolenpito koetaan uhkana, jota vastaan pitää suojautua. Toisaalta lapsen voi olla vaikea luottaa omaohjaajan huolenpidon aitouteen kokemustautansa vuoksi, kun taas toisaalta omaohjaajalta saatu huolenpito uhkaa herättää henkiin takalalle työnnettyä pettymyksen, raivon ja kateuden tunteet. Tämän seurauksena lapsi pyrkii usein sijoituksen alussa vääristämään, mitätöimään ja tuhoamaan omaohjaajan auttamispyrkimykset. (Pasanen 2001, 67.)

Nuorten yksiköissä ajaututaan helposti kierteeseen, jossa nuoret rikkovat sääntöjä, joita he eivät koe arvokkaiksi, jos he eivät ole liittyneet tunnepitoisesti heitä huoltaviin kasvattajiin. Normien rikkominen tuntuu nuorista oikeutetulta, koska he eivät saa aikuisilta muuta kuin kielteistä palautetta. Pelkästään asettamalla rangaistuksia ja sääntöjä tätä lasten tuhoavaa alakulttuuria ei kyetä poistamaan vaan se edellyttää aidon vuorovaikutuksen lisäksi omaohjaajan ja lapsen säännöllisiä vuorovaikutustilanteita. Esimerkki tällaisesta vuorovaikutustilanteesta on lapsen ja omaohjaajan säännölliset tapaamiset ja keskustelut, joissa lapsi voi kokea

omaohjaajan aidon pyrkimyksen ymmärtää asioita lapsen näkökulmasta niin, että omaohjaaja on valmis tarvittaessa muuttamaan näkökantojaan. Tällöin lapset voivat pyrkiä viestittämään omia kokemuksia suoremmin ilman oirekäyttäytymistä. Suorat keskustelut ovat monelle lapselle liian vaativia, erityisesti hoidon alussa, ja sen vuoksi on merkityksellistä löytää myös muita keinoja kontaktin luomiseksi. (Pasanen 2001, 67; Rautiainen 2009, 22 – 23.)

Tunnesuhteen luominen ei aina onnistu. Niin lapsilla kuin omaohjaajilla on omat taustansa ja joskus toimivan kontaktin saaminen ei luonnistu. Omaohjaajasuhteen luomiselle on annettava aikaa, koska lastensuojelulasten menneisyydessä on usein katkenneita ja pettymyksiä täynnä olevia suhteita. Lapsen ei ole helppo alkaa uudelleen luottaa aikuiseen, sillä hänen tunne-elämänsä ja luottamuksensa on järkkynyt laitokseen tullessa. Uuden luottamuksellisen suhteen rakentaminen on aina vaikeaa ja lapsen onkin hyvä antaa sopeutua tilanteeseen ja tulla kuorestaan omaan tahtiin. (Elo-Kuru 2003, 78.) Lapsen epäluulo, varovaisuus ja varautuneisuus aikuisia kohtaan ovat vielä pitkään omaohjaajasuhteessa mukana. Omaohjaaja auttaa lasta tunnistamaan oman käyttäytymisen syy- ja seuraussuhteita sekä etsimään vaihtoehtoja vaikealle käyttäytymiselle. Lapsen uudelleen kasvatus tai hänen persoonallisuutensa rakentuminen on aikaa vievä kehitysprosessi ja siihen on varattava riittävästi aikaa. (Revans 2006, 22.) Omaohjaajasuhteen purkaminen, eroahdistuksen läpikäyminen ja lapsen itsenäistymisen tukeminen alkaa, kun tämä oireiden käsittely ja vaihtoehtojen käyttäytymismallien löytyminen katsotaan riittäväksi. (Karppinen 2001a, 15, 19.)

3.2.1 Turvallinen ja pysyvä hoitosuhde

Turvallinen ja jatkuva hoitosuhde on edellytyksenä sille, että ohjaaja voi kiinnittää riittävästi huomiota lapsen yksilöllisiin tarpeisiin ja toisaalta myös vajavaisuuksiin (Karppinen 2001a, 16). Lapsen laitoksessa kohtaaman ihmispaljouden keskellä omaohjaajan tärkeys lapsen luotettuna, helposti lähestyttävänä sekä turvallisena aikuisena ja kiinnekohtana korostuu. Omaohjaajan tulee kyetä ottamaan lapsi omana itsenään ja löytämään hänestä hyvää. Omaohjaaja on tuki ja turva, jolla on kyky kannustaa lasta puhumaan vaikeistakin asioista ja vastata hänen tunne-elämänsä tarpeisiin. (Elo-Kuru 2003, 53.) Omaohjaajasuhteessa lapsi voi kokea ja kokeilla aikuisen avulla erilaisia tunteita ja niiden liikkeille panevaa käyttäytymistä ilman hylätyksi tulemisen pelkoa. Lapsen ja omaohjaajan välinen keskustelu tapahtuneesta

antaa lapselle mahdollisuuden lisätä käsitystä omien tunteiden ja käyttäytymisen yhteydestä, jolloin hänen minäkuvansa hahmottuu ja selkiytyy. Omaohjaaja auttaa lasta hahmottamaan kokemuksiaan ja kehittämään taitojaan sekä minätoimintojaan. (Karppinen 2001a, 16.)

Läheisyys lapsen ja omaohjaajan välille syntyy silloin, kun kanssakäyminen ja yhdessäolo on toistuvaa. Läheisyys sisältää hellyyttä, kosketusta, lohdutusta ja hoivaamista. Silloin kun lapsen ja aikuisen välille kehittyy luottamuksellinen suhde, lapsi voi kokea sisäistä ja ulkoista läheisyyden tunnetta suhteessa toiseen ihmiseen. Tärkeä osa läheisyyttä on lohduttaminen, jolloin lasta kosketetaan tai pidetään sylissä ja hän voi tuntea tulleen hyväksytyksi. Tällöin aikuisen ja lapsen maailma lähenevät toisiaan ja heidän yhteistyönsä syvenee. Ajatus, että pelokkaana ja heikkonakin on hyväksytty, voi olla lapselle tervehdyttävä kokemus, mikä lisää lapsen turvallisuuden tunnetta. Tunne, että joku pitää huolta oli minkälainen hyvänsä, on myös tärkeää. (Munnukka & Aalto 2002, 166 – 167, 170 – 172.)

Lapsi saattaa koetella omaohjaajaa hoitosuhteen vaiheissa, jolloin lapsi kokeilee rajojaan ja testaa onko hänen ja aikuisen välillä luottamusta; omaohjaajan on siis osattava myös asettaa rajoja ja pitää niistä kiinni. Luottamus voi syvetä erilaisten käytännön tilanteiden kautta. Hoitosuhteessa tärkeää on puhuminen, vaikka lapsi ei kerrokaan kaikkea omaohjaajalle. Puheenaihe voi nousta esiin esimerkiksi leikissä ilmenevän tarinan kautta ja se on hoidollista silloin, kun omaohjaaja kohtaa lapsen kuuntelemalla. Nähdyn ja kuullun tuleminen ilmentävät lapsen ymmärretyksi tulemistä ja hän voi kokea tulevaisuuden hyväksytyksi omana itsenään. Ajoittain suhtautuminen omaohjaajaan on ristiriitaista, ja näissä tilanteissa onkin havaittava ikäkauden mukainen puhetapa ja kuultava sanojen taakse. Välillä omaohjaaja tuntuu epäoikeudenmukaiselta ja vaikuttaa siltä, ettei tämä ymmärrä lapsen kantaa asiasta. (Munnukka & Aalto 2002, 167, 170 – 175.) Aikuisen on tärkeää tukea lasta ja auttaa häntä selviämään tästä turhautumisesta ja ahdistuksesta (Hromek 2006, 7). Lapsi voi huomata, ettei omaohjaajan kanssa voi tai tarvitsekaan olla kaikesta yhtä mieltä. Lapsella on oikeus päättää asioistaan, ja aikuisen tehtävänä on tukea ja ohjata lasta tämän kasvuprosessissa. (Munnukka & Aalto 2002, 167, 170 – 175.)

3.2.2 Yksilöllinen hoito- ja kasvatus

Omaohjaajamenetelmän yksi tärkeimmistä tarkoituksista on taata lapselle yksilöllinen hoito- ja kasvatus lastensuojelun laitoshuollossa. Yksilöllisyyden korostamisen lähtökohtana on ajatus yksilön käyttäytymisen tarkoituksenmukaisuudesta: käyttäytymisen pitää olla ihmiselle psykologisesti motivoitua ja tärkeää. Tämän tarkoituksenmukaisuuden havaitseminen edellyttää sitä, että lapsen kanssa työskentelevät löytävät ja ymmärtävät hänen käyttäytymisensä taustalla olevat psykologiset syyt ja vaikuttimet. Kun lapsen hoitaja ja kasvattaja pystyy tunnistamaan nämä vaikuttimet ja vastaa lapsen henkilökohtaisiin kehitystarpeisiin, voidaan varmistaa yksilöllisen työskentelyn toteutuminen. (Karppinen 2001a, 14.) Ottamalla huomioon lapsen yksilöllisyys, omaohjaaja voi edesauttaa lasta käsittelemään vaikeitakin asioita. Tietojen kertominen, kysyminen ja kuunteleminen ovat osa lapsen ja ohjaajan välistä suhdetta ja kahdenkeskisten keskustelujen tavoitteena voidaan pitää itseymmärryksen lisääntymistä ja tehtyjen valintojen merkityksen ymmärtämistä. (Munnukka & Aalto 2002, 174.)

Yksilöllisyys korostuu myös silloin, kun omaohjaaja ja lapsi tekevät yhdessä jotakin. Lapsi tarvitsee tällaista kiireetöntä aikaa aikuisen kanssa, ja laitoksen tehtävänä onkin taata lapselle vastuullinen ja selkeä aikuinen, jonka kanssa lapsi pääsee olemaan kahdenkeskisessä suhteessa. Omaohjaajatyötä voidaan toteuttaa kahdenkeskisen ajan löytymiseksi muun muassa omaohjaajatunteja pitämällä. Omaohjaaja tai mahdollisesti molemmat omaohjaajat yhtä aikaa voivat pitää omaohjaajatunnin esimerkiksi kerran viikossa. Omaohjaajatunnin sisältö on pitkälti omaohjaajan itsensä valittavissa. Silloin lapsi ja omaohjaaja menevät yhdessä sopimaansa paikkaan, esimerkiksi vaateostoksille, elokuviin, ulos syömään, kahville tai muuhun sellaiseen saaden kahdenkeskistä aikaa. Ajan antaminen lapselle, kuuntelu ja keskustelu sekä läsnäolo ovat tärkeitä asioita. (Elo-Kuru 2003, 66 – 68; Klap 2005, 95 – 96.)

Lapsen ja omaohjaajan yhdessäolo voi olla myös erilaisten työmenetelmien tai välineiden toteuttamista. Lapsen kannalta toiminnassa on tärkeää, että omaohjaaja on aidosti läsnä ja että lapsi tuntee tulevansa kuulluksi ja nähdyksi. (Munnukka & Aalto 2002, 168.) Pekka Saarnion (1999, 387 – 396) mukaan terapeuttien persoonalliset ominaisuudet vaikuttavat huomattavasti enemmän terapian tuloksellisuuteen, kuin käytetty menetelmä. Vaikka lastensuojelussa ei ole varsinaisesti kyse terapiasta on

työntekijän persoonallisilla ominaisuuksilla lapsen ja perheen kanssa solmittavissa asiakassuhteissa ratkaiseva merkitys. Erilaisten menetelmien ja työvälineiden, kuten pelien ja leikkien kautta omaohjaaja voi saada arvokasta tietoa lapsen valmiuksista ja taidoista. Omaohjaajan työvälineistä roolikartta, sukupuu ja tunnekartasto ovat hyviä työkaluja, kun halutaan tietoa lapsen luonteesta, taustasta ja tunteista. Joidenkin lastensuojeluyksiköiden omaohjaajatyöskentelyssä on käytössä kirja, johon kerätään erilaisia muistoja lapsen sijoituksen ajalta. (Klap 2005, 95 – 96.)

Myös omaohjaajan ja nuoren yhdessä tekemät kodinhoitotyöt voivat toimia kasvatuksellisinä. Tämä korostuu varsinkin silloin, kun kysymyksessä on itsenäistymässä oleva nuori, joka tarvitsee kodinhoitotaitoja selvitäkseen omassa elämässään. Lasten laitostumista voidaan osaltaan ehkäistä ottamalla lapset mukaan kodin arkisiin askareisiin, siivoukseen ja kaupassa käyntiin. Omaohjaajan työstä suurin osa turvaa lapsen arkielämän jatkuvuutta. Omaohjaaja tukee koulunkäynnissä ja harrastuksissa sekä huolehtii lapsen vaatehuollosta. Työ arjessa on silti tavoittelähtöistä, ja kun toiminta on tarkoituksellisesti suunniteltu kehittämään tietyn lapsen puutteellisia taitoja, se mahdollistaa itsetuntoa korjaavan kokemuksen. (Elo-Kuru 2003, 65; Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 123.)

Lastensuojelulaitoksessa järjestettävän harrastustoiminnan yhtenä tarkoituksena on auttaa lasta rohkaistumaan ja osallistumaan ikäistensä toimintaan myös laitoksen ulkopuolella. Yhdessä tekeminen tukee lapsen ja omaohjaajan vuorovaikutusta sekä mahdollistaa onnistumisen ja yhdessäolon kokemuksia. Sijoitetun lapsen ikä ja hoidettavuus vaikuttavat toiminnallisuuteen ja harrastamiseen. Esimerkiksi psyykkisesti oireilevalla nuorella ei ole välttämättä voimavaroja harrastaa mitään. On paljon kiinni myös omaohjaajan omista toiminnallisista intresseistä, miten paljon lapset ja nuoret toimivat ja harrastavat. (Elo-Kuru 2003, 68 – 69.)

3.2.3 Korjaava suhde ja samastuminen

Omaohjaajasuhde on parhaimmillaan korjaavaa hoitoa ja kasvatusta aikuisen ja lapsen välillä. Korjaava suhde on henkilökohtainen ja ainutlaatuinen aikuisen ja lapsen tunnesuhde. Se on samaan aikaan molemminpuolinen ja vastavuoroinen. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 101 – 102.)

Lapsi voi saada omaohjaajasuhteessa sellaisen henkilökohtaisen korjaavan kokemuksen, joka parantaa hänen perusluottamustaan. Aikuisen osoittautuessa turvalliseksi ja luotettavaksi lapsi saa mahdollisuuden tarkistaa suuntautumista muihin ihmisiin. Omaohjaajan tehtävänä tässä suhteessa on tarjota turvallisuutta, huolenpitoa ja luotettavuutta. Suhteessa lapsi voi kokeilla erilaisten tunteiden liikkeelle panevaa käyttäytymistä pysyvässä ja turvallisessa ympäristössä. Kun lapsen kanssa myös keskustellaan tapahtuneesta, hänen mahdollisuutensa integroida omat tunteensa ja oma käyttäytymisensä käsitykseen itsestään lisääntyy. Näin minäkuva alkaa muodostua ja selkiintyä. (Kyrönseppä, Rautiainen & Airio 1990, 52.) Yksikin positiivinen ihmissuhde voi toimia myöhemmin elämässä suojaavana tekijänä (Hromek 2006, 23).

Lapsen samastuminen hänestä huolta pitäviin aikuisiin on tärkeää, jotta lapsen persoonallisuus pääsee kehittymään. Samastumisprosessin myötä lapsi oppii häntä ympäröivien ihmisten tapoja, arvoja ja asenteita. (Combrinck-Graham 2006, 35.) Kun lapsi on sijoitettu laitokseen häiriöiden korjaamiseksi ja uusien toimintatapojen oppimiseksi, on välttämätöntä, että lapsi samastuu omaohjaajaansa. Lapsen tehtävänä on kehitysvaiheensa mukaisesti käyttää aikuista hyväkseen voiman lähteenä omassa kehityksessään ja kasvussaan. Jotta mainittujen tehtävien suorittaminen onnistuisi sekä aikuiselta että lapselta, omaohjaaja suhteen tulee sisältää riittävästi molemminpuolisia ja myönteisesti värittyneitä tunteita. (Karppinen 2001a, 17; Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 101 – 102.)

Nuoruusikäisen lapsen samastuminen omaohjaajaan on erilaista kuin pienemmän lapsen. Nuoren samastuminen ei ole niin kokonaisvaltaista, eikä yhtä ehdotonta kuin pienempien lasten kohdalla. Nuorten samastumiskokemuksesta voidaankin käyttää nimitystä osasamastuminen, jolloin suhde omaohjaajaan saattaa näkyä nuoren asenteiden, mielipiteiden tai ammattitoiveiden muotoutumisena. Koska ei ole käytännössä mahdollista, että omaohjaaja ja omahoidettava voisivat valita toinen toisensa omien mieltymysten perusteella, saatetaan epäillä, voiko kukaan kiintyä täysin sattumanvaraisesti valikoituneeseen yhteistyökumppaniin. Käytännön työssä on kuitenkin osoittautunut, että ohjaajan perehtyessä lapseen ja tämän tilanteeseen niin, että hän voi elämäkokemuksensa pohjalta ymmärtää lapsen tarpeita, olemusta, käyttäytymistä ja ominaisuuksia, lapsen on mahdollista hyväksyä aikuinen hoitajakseen ja kiintyä tähän. Varmimmin lapsi liittyy tai kiintyy sellaiseen aikuiseen,

joka suhtautuu häneen hyväntahtoisesti mutta riittävän jämäkästi, ymmärtää häntä, tyydyttää hänen tarpeitaan, ei suostu hänen manipuloitavaksi ja jota lapsi voi arvostaa riittävästi. (Karppinen 2001a, 17; Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 101 – 102.)

3.3 Yhteistyö perheen ja muiden verkostojen kanssa

Lastensuojelulaissa (13.4.2007/417) määritellään, että lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sijaishuollossa vastaavan työntekijän tulee olla yhteistyössä sijoitetun lapsen, hänen vanhempansa ja huoltajansa kanssa, lapsen huollon jatkuvuuden turvaamiseksi. Lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavalla työntekijällä voidaan tarkoittaa omaohjaajaa, jonka vastuulla on itsensä antaminen asiantuntijaksi ja kumppaniksi lapsen ja hänen perheensä käyttöön. Omaohjaajan tulee olla lapsen ja hänen perheensä käytettävissä ja tukena heitä koko sijoituksen mittaisen matkan ajan. Omaohjaajan rooli on kannustaa, lohduttaa, nostaa ylös hyviä asioita ja välillä patistella niin lasta kuin tämän perhettäkin. (Klap 2005, 95 – 96.) Tätä vanhempien ja huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä kutsutaan lastensuojelussa perhetyöksi. Perhetyön tavoitteena on vanhemmuuden vahvistaminen, lapsen laitoshoidon mahdollistaminen, perheenjäsenten vuorovaikutuksen kehittyminen sekä lapsen itsenäistymisen tukeminen. (Karppinen 2001b, 72 – 73.) Käytämme tässä opinnäytetyössä kaikesta perheen kanssa tehtävästä yhteistyöstä perhetyö-käsitettä.

Perheenjäsenet ovat lapselle hänen tärkeimmät ihmiset. Perheen vaikutusta lapseen ei pysäytä huostaanotto tai sijoittaminen lastenkotiin ja lapselle on tärkeää säilyttää entiset verkostot ja pitää niihin yhteyttä. (Shireman 2003, 406.) Lasta ympäröivillä aikuisilla voi olla erilaisia näkemyksiä siitä, keneen lapsi voi pitää yhteyttä ja kenellä on sanavaltaa hänen asioissaan. Omaohjaajan ensimmäinen tehtävä sijoituksen alussa onkin selvittää lapsen elämässä olevien sukulaisten, sisaruksia, isovanhempien tai kummien roolia. (Karppinen 2001b, 72 – 73; Klap 2005, 96 – 97.) Vanhemmat voivat omalla käyttäytymisellään vaikuttaa siihen, luottaako lapsi omaohjaajan huolenpito-kykyyn ja tahtoon (Shireman 2003, 219). Tästä syystä perheen kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeää. Onneksi vain harvoin lapsen ja hänen vanhempansa välinen suhde on sellainen, että omaohjaaja ja sosiaalityöntekijä joutuvat rajoittamaan heidän tapaamisiaan tai yhteydenpitoaan. (Karppinen 2001b, 72 – 73; Klap 2005, 96 – 97.)

Sijaishuollossa olevan lapsen oikeus pitää yhteyttä läheisiinsä on yksi tärkeimmistä huostaan otetun lapsen oikeuksista. Näitä läheisiä ihmisiä ovat yleensä lapsen vanhemmat ja muut sukulaiset. (Karppinen 2001b, 72 – 73; Saastamoinen 2008, 129.) Vanhempien vierailut lastensuojelulaitokseen ovat tärkeitä. Niillä nähdään olevan positiivisia vaikutuksia lapsen asenteisiin ja käytökseen ja niitä voidaan pitää myös ennusmerkkinä lapsen paluusta kotiin. (Shireman 2003, 223). Lapsi voi pitää yhteyttä hänelle läheisiin henkilöihin monin eri tavoin. Lapsella on oikeus tavata hänelle läheisiä henkilöitä vastaanottamalla vieraita tai vierailemalla sijaishuoltopaikan ulkopuolella. Tämän lisäksi lapsi voi pitää läheisiinsä yhteyttä käyttämällä puhelinta sekä lähettämällä ja vastaanottamalla kirjeitä tai niihin rinnastettavia muita luottamuksellisia viestejä tai lähetyksiä, kuten sähköposti- ja tekstiviestejä. Käytännössä lastensuojelulaitoksen erityisrytmi vaikuttaa yhteydenpidon järjestämistapaan vierailuaikojen sekä lomien suhteen. Näistä asioista sovitaan omaohjaajan kanssa. (Saastamoinen 2008, 130.)

Vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä vaikeuttaa se, että monet lastensuojelun asiakasperheet ovat moniongelmaisia ja etteivät vanhemmat osaa kertoa lapsestaan ja lapsensa asioista omaohjaajalle. Lapsen vanhemmalla voi olla, etenkin yhteistyön alussa, puolustautuva ja ehkä hyökkääväkin suhtautuminen omaohjaajaan kohtaan. Lastensuojelun päätös lapsen huostaanotosta ja laitossijoituksesta syntyy usein asiantuntijaneuvottelussa, jolloin perhe itse ei välttämättä ole hakemassa juuri sellaista apua itselleen ja sijoitus on ennalta odottamaton asia. Usein ajan myötä vanhempi pystyy hyväksymään tosiasiat ja sopeutumaan tilanteeseen ja yhteistyöhalukkuus omaohjaajan kanssa paranee. (Karppinen 2001b, 71 – 72.)

Sijoitukset ovat yleensä pitkiä ja laitoksessa asuminen onkin valmentautumista tulevaan, laitoksen ulkopuoliseen elämään. Lapsen tulevaisuutta ei voi rakentaa sijaishuollon sisälle vaan koko sijoituksen ajan omaohjaaja pitää mielessä, mihin lapsi seuraavassa elämänvaiheessa lähtee ja keitä hänen elämässään on silloin mukana. (Klap 2005, 96 – 97.) Kun omaohjaaja suunnittelee itsenäistyvän nuoren hoitoa, on nuoren suhde vanhempiin hyvä olla selvitettyinä, vaikka nuori olisikin laitossijoituksen jälkeen muuttamassa itsenäiseen asumiseen. Samalla omaohjaaja selvittää, saako nuori jatkossa vanhemmilta tukea vai ei. (Elo-Kuru 2003, 73.)

4 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA

Laura Rinkineva (2007) on tehnyt tutkimuksen omaohjaajamenetelmästä Vaajakosken SOS-nuorisokodissa. Tutkimuksessaan Rinkineva selvitti sekä nuorten että työntekijöiden näkökulmasta miten omaohjaajuus määritellään, mikä oli omaohjaajan rooli kasvattajana, mitä omaohjaaja merkitsi nuorelle ja miten omaohjaajamenetelmää voitaisiin kehittää SOS-nuorisokodilla. Rinkinevan tutkimuksessa nousi esiin omaohjaajan tärkeys. Keskeistä omaohjaajasuhteessa oli tutkimuksen mukaan pitkäjännitteisyys ja luottamus. Nuorelle oli tärkeää, että hänellä on luotettava aikuinen, joka kuuntelee, ymmärtää ja auttaa häntä. Tutkimuksessa ilmeni, että työtä tehdään omalla persoonalla, joten jokainen omaohjaajasuhde on erilainen. Nuorten näkökulmasta kehitettävää olisi Rinkinevan tutkimuksen mukaan yhteisen ajan lisääminen omaohjaajan kanssa.

Terhi Salonaho (2007) on tutkinut opinnäytetyössään omahoitajuutta Lastenkoti Taimelassa. Tutkimus toteutettiin työntekijänäkökulmasta. Tutkimuksen mukaan omahoitaja toimi lapsen luottoaikuisena: tukijana, kuulijana, asioiden selvittäjänä yhteistyössä muun henkilöstön ja sijoittavan tahon kanssa. Myös tässä tutkimuksessa ilmeni omaohjaajan persoonan vaikutus työskentelyyn. Salonahon tutkimuksessa ilmenee, että yksi tärkeimmistä omahoitajan tehtävistä on lapsen ja vanhemman välisen suhteen mahdollistaminen. Perheen tärkeys lapselle ymmärretään, ja se näkyi omahoitajan työssä sekä halussa kehittää perhetyötä ja perheen tukemista. Perheen tukemista puoltaa myös lyhytaikaisten sijoitus lisääntyminen, jolloin lapsi saattaa palata nopeasti takaisin perheen pariin. Lastenkoti Taimelan omahoitajan työssä Salonaho nimesi tärkeimmäksi kehittämiskohteeksi suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden lisääminen. Suunnitelmallisuutta on mahdollista lisätä ottamalla käyttöön uusia menetelmiä sekä hallitsemalla vanhoja entistä paremmin.

Laura Kolehmainen (2005) on tutkinut opinnäytetyössään, millaista nuoren oli asua ja itsenäistyä lastenkodissa, kuinka nuori koki itsenäistymisen ja millaista tukea hän oli saanut lähiverkostoltaan sekä lastensuojelulaitoksen työntekijöiltä. Tämä tutkimus on toteutettu nuoren näkökulmasta. Tutkimuksessa käsiteltyinä osa-alueina olivat lähiverkosto, koulutus ja työelämä, harrastukset ja vapaa-aika, arki, omaohjaajan merkitys. Tutkimuksen mukaan nuoret olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä elämäänsä

lastenkodissa sekä sieltä saamiinsa valmiuksiin. Tutkimuksesta ilmenee, että nuoret olisivat kaivanneet enemmän tukea perhesuhteisiin sekä lisää aikaa omaohjaajan ja nuoren välisiin keskusteluihin. Käytännön asioista rahankäyttö koettiin haasteelliseksi asiaksi ja siihen kaivattiin lisää tukea. Nuoret toivoivat myös enemmän luottamista henkilökunnan puolelta.

Kati Jaakkola & Kati Varjolinna (2002) ovat tehneet tutkimuksen Viertolan vastaanottokodin omaohjaajuudesta. Opinnäytetyössä on tutkittu omaohjaajuutta, vuorovaikutussuhteen rakentumista ja omaohjaajuuden kehittämistä työntekijännäkökulmasta. Tutkimuksesta ilmeni, että omaohjaajat hoitivat nuorten asioita ja tukivat nuorta ottamaan vastuuta omasta elämästään. Keinoina ohjaajat käyttivät muun muassa rajojen asettamista ja vastaanottokodin ulkopuolisten suhteiden valvontaa. Tutkimuksen mukaan nuoret tarvitsevat aikuisen läsnäoloa ja huomiota. Omaohjaajat pitivät hyvän suhteen edellytyksenä sitä, että nuorten tarpeet huomioidaan ja että nuoria kohdellaan tasapuolisesti. Käytännön työssä on tärkeää kiinnostus nuorta ja tämän asioita kohtaan. Nuoren historian ja elämäntilanteen ymmärtämistä sekä nuoren tarpeiden huomioimista pidettiin tärkeänä, jolloin nuori voi kokea tulleen huomatuksi ja ymmärretyksi. Tässä tutkimuksessa omaohjaajan työssä käytetyistä menetelmistä korostui keskustelun merkitys. Kunnioittamalla nuorten ajatuksia ja mielipiteitä samalla myös rohkaistaan nuoria puhumaan asioistaan, työstämään kokemuksiaan, tunteitaan ja ajatuksiaan.

5 TUTKIMUSONGELMAT

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on saada selville haastattelututkimuksella omaohjaajuuden nykytila ryhmäkoti Aarrearkussa. Tutkimus selvittää omaohjaajuutta sekä nuorten ja ohjaajien näkökulmasta. Tutkimuksella saatuja tuloksia aiotaan käyttää omaohjaajuuden kehittämiseen ja näkemysten yhdenmukaistamiseen. Tutkimuksen pääongelmaksi asetimme seuraavan kysymyksen:

1. Mitä omaohjaajuus on ryhmäkoti Aarrearkussa?

Tutkimme omaohjaajuutta sekä nuorten että ohjaajien näkökulmasta, joten tutkimusongelma jakautuu kahteen alakysymykseen:

1.1 Mitä omaohjaajuus on ryhmäkoti Aarrearkussa nuorten näkökulmasta?

1.2 Mitä omaohjaajuus on ryhmäkoti Aarrearkussa työntekijöiden näkökulmasta?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA MENETELMÄT

6.1 Tutkimuskohde

Tutkimuksen kohteena ovat Haminan Neuvottomassa sijaitsevan ryhmäkoti Aarrearkun nuoret ja ohjaajat. Nuoria ryhmäkodissa asuu viisi, heistä kaksi on tyttöä ja kolme poikaa. Yksi nuorista oli iältään 15 vuotta, kolme oli 14 vuotta ja yksi 16 -vuotias haastatteluhetkellä. Nuoret ovat asuneet ryhmäkodissa eripituisia aikoja. Pisimpään asunut nuori on ollut ryhmäkodissa vuosi ja yhdeksän kuukautta. Muut ovat asuneet Aarrearkussa haastatteluhetkellä neljä kuukautta, kymmenen kuukautta, 11 kuukautta ja puolitoista vuotta.

Työntekijöitä oli haastatteluhetkellä ryhmäkoti Aarrearkussa seitsemän. Henkilökunnasta kuusi on toiminut ryhmäkodin nuorten omaohjaajana. Yksi haastateltavista oli pitkäaikainen sijainen, ja kesällä 2008 hän saa omaohjattavan nuoren. Kaksi ohjaajista oli työskennellyt omaohjaajina ryhmäkodin perustamisesta asti, kaksi noin vuoden, yksi noin puolitoista vuotta ja uusin työntekijä noin neljä kuukautta. Viidellä ohjaajista oli myös aikaisempaa kokemusta omaohjaajatyöstä jossain toisessa lastensuojelulaitoksessa.

6.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 155). Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on kuvata todellista elämää. Tähän sisältyy ajatus todellisuuden moninaisuudesta ja kvalitatiivisessa tutkimuksessa onkin otettava huomioon, ettei todellisuutta voi jakaa mielivaltaisesti osiin. Tapahtumat vaikuttavat toisiinsa, ja tällöin onkin mahdollista tutkia monensuuntaisia suhteita. Laadullisen tutkimuksen kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkijan arvolähtökohdat suuntaavat sitä, mitä ja miten tutkittavaa ilmiötä pyritään ymmärtämään. Tietäjä eli tutkija ja se, mitä tiedetään kietoutuvat saumattomasti toisiinsa, joten objektiivisuutta ei ole mahdollista saavuttaa.

Tutkimuksella saadut tulokset ovat vain ehdollisia selityksiä tiettyyn aikaan ja paikkaan rajoittuen. Voidaankin todeta, että laadullisella tutkimuksella pyritään löytämään pikemmin tosiasioita kuin todentamaan väittämiä jotka ovat jo olemassa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 152.)

Tutkimuksen aineiston hankintametodina käytämme teemahaastattelua. Teemahaastattelun käyttöä voidaan pitää perusteltuna laadullisessa tutkimuksessa, koska tutkittavien näkökulmat ja ääni pääsevät siinä esille (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 155). Teemahaastattelun hyvänä puolena voidaan pitää myös sen avointa muotoa, mikä antaa haastateltavalle mahdollisuuden puhua varsin vapaamuotoisesti, jolloin vastausten voidaan katsoa edustavan aidosti vastaajan puhetta. Vaikka teemahaastattelusta puuttuvat suorat kysymykset, valitut teemat takaavat kuitenkin sen, että kaikissa haastatteluissa on käyty ainakin jossain määrin samoja asioita läpi. (Eskola & Suoranta 2003, 85.) Valitsimme teemahaastattelun siksi, että tutkittava joukko ei ollut kovin suuri. Ajattelimme, että esimerkiksi kyselylomake ei tuo niin täsmällistä tietoa kuin haastattelu. Täysstrukturointimenetelmä ei siis mielestämme vastaa tarkoitusta niin hyvin kuin puolistrukturoitu. Puolistrukturoitua menetelmää käyttäen saamme yksilöidymmän käsityksen haastateltaviemme mielipiteistä ja ajatuksista. Jos haastateltavan vastaus on tutkijalle yllättävä, on hänellä mahdollisuus heti udella sen taustatietoja ja syitä.

6.2.1 Teemahaastattelun teemat

Teemahaastattelussa käsiteltävät aiheet eli teemat oli päätetty ennen haastattelua. Haastatteluissa edettiin teemahaastattelurungon mukaisesti eli tiettyjen keskeisten etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa (liite 1). Aloimme omaohjaajateorian keräämisen maaliskuussa 2008 ja teoriaosuuden valmistuttua laadimme teemahaastattelurungon toukokuussa 2008. Teemahaastattelurungossa on yhteensä kuusi teemaa, ja jokaiseen teemaan liittyy kahdesta kuuteen alateemaa tai tarkentavaa kysymystä. Teemat nimesimme seuraavasti: (1) käytännön asiat, (2) hoito- ja kasvatussuunnitelma, (3) omaohjaajan ja nuoren välinen suhde, (4) omaohjaaja kanssakulkijana, (5) yhteistyö perheen kanssa ja (6) omaohjaajan työmenetelmät. Teemojen valinnassa otimme huomioon sen tosiasian, ettei teemoja voisi olla lopullisessa haastattelurungossa liian monia.

Halusimme kuitenkin saada omaohjaajuudesta tarpeeksi kattavan kuvan, johon lopulliset kuusi teemaa vastaavat hyvin.

Kaikki valitut teemat pohjautuvat tämän opinnäytetyön omaohjaajateoriaan. Näiden teemojen valintaan on vaikuttanut teoriasta keskeisimmin nousseiden omaohjaajuuden osa-alueiden lisäksi Aarrearkun työntekijöiden ja ohjaavien opettajien kanssa käydyt keskustelut. Teemahaastattelurungon teemat valitsimme siten, että ensin kävimme ryhmäkodin työntekijöiden kanssa keskustelun, jossa halusimme selvittää heidän näkemyksiään omaohjaajuudesta. Keskustelussa nousi esille toive, jossa työntekijät halusivat, että käsitteisimme työssämme omaohjaajan työmenetelmiä. Tämän keskustelun pohjalta nostimme yhdeksi teemaksi omaohjaajan työmenetelmät, vaikka se ei nousekaan keskeiseen rooliin teoriaosuudessa. Toinen asia, joka nousi esille työntekijöiden kanssa käydyssä keskustelussa, oli asiakassuunnitelmaan liittyvä hoito- ja kasvatussuunnitelma. Puheenvuoroissaan työntekijät mainitsivat hoito- ja kasvatussuunnitelman olevan vielä suunnittelun alla eli niitä ei ole vielä toteutettu Aarrearkussa. Niinpä teimme hoito- ja kasvatussuunnitelmasta yhden pääteeman haastattelurunkoomme.

Aarrearkun henkilökunnan kanssa käydyn keskustelun jälkeen ryhdyimme tekemään teemahaastattelurunkoa kuitenkin vahvasti nojaten kirjaamaamme omaohjaajateoriaan. Teoriasta nousivat selvimmin esille teemat yksi (käytännön asiat), kolme (omaohjaajan ja nuoren välinen suhde) ja viisi (yhteistyö perheen kanssa). Näiden teemojen alakysymykset syntyivät myös melko helposti omaohjaajateoriaa tarkastelemalla. Alakysymyksiä muotoillessamme pidimme samalla mielessä Aarrearkun käytännöt, kuten parityöskentelyn. Alateemojen tekoa helpotti se seikka, että toinen meistä oli toiminut sijaisena Aarrearkussa ja perehtynyt moniin ryhmäkodin käytäntöihin ja tapoihin.

Kaikki muut teemat, lukuun ottamatta teemaa neljä (omaohjaaja kanssakulkijana), ovat olleet mukana teemahaastattelurungossa alusta asti. Tämä neljäs teema päättyi haastattelurunkoomme ohjaavien opettajien kanssa käydyn keskustelun perusteella. Opettajien mielestä omaohjaajan rooli lapsen kanssakulkijana on niin merkittävä, että se tulisi ottaa yhdeksi teemaksi. Tätä teemaa puoltaa myös se seikka, ettei minkään muun teeman alla käsitellä omaohjaajan merkitystä tai roolia sijoituksen eri vaiheissa. Omaohjaaja kanssakulkijana -teeman valinta haastatteluihin tarjosi myös nuorille

mahdollisuuden kertoa omaohjaajan merkityksellisyydestä heidän elämänsä eri vaiheissa.

Valitsemiemme teemojen lisäksi halusimme selvittää, kuinka uusi lastensuojelulaki on vaikuttanut toisaalta omaohjaajan työnkuvaan ja toisaalta nuorten elämään. Koska omaohjaajuutta ei käsitellä lastensuojelulaissa, emme halunneet nostaa uudistuneen lastensuojelulain vaikutusta pääteemaksi. Kuitenkin lain ajankohtaisuuden vuoksi valitsimme sen yhdeksi alateemaksi. Sijoitimme tämän teeman hoito- ja kasvatussuunnitelman alle, joka on yksi omaohjaajan laissa määrätyistä tehtävistä.

6.3 Teemahaastattelujen suorittaminen

Suoritimme tutkimuksen tekemällä teemahaastatteluja touko- ja kesäkuussa 2008. Haastattelun etuihin kuuluu, että haastateltavalla on haastattelussa enemmän mahdollisuuksia tulkita kysymyksiä, koska se on menetelmänä joustava ja sallii täsmennykset. Haastattelulla tavoitetaan enemmän henkilöitä ja edustavuus on näin parempi, koska kieltäytymisprosentti on pienempi kuin lomaketutkimuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 36.) Lähetimme toukokuun alussa nuorten huoltajille haastattelujen lupahakemukset (liite 2). Lupahakemuksessa kerroimme haastattelujen merkityksestä ja niiden tärkeydestä tutkimukselle. Lupahakemuksen mukana lähetimme myös vastauskuoren, jonka postimaksu oli maksettu. Lupahakemusten lähettäminen jäi melko myöhäiseen vaiheeseen ja annoimme nuorten huoltajille kaksi viikkoa aikaa palauttaa hakemukset ryhmäkoti Aarrearkun osoitteeseen. Kahden viikon kuluessa saimme kaikkien viiden nuoren huoltajalta myönteisen vastauksen haastattelujen tekemiselle.

Jätimme työntekijöiden tehtäväksi kysyä nuorilta heidän halukkuuttaan osallistua haastattelututkimukseen. Sovimme, että työntekijät ottavat haastattelututkimuksemme puheeksi seuraavassa nuorten palaverissa. Työntekijät kertoivat nuorille haastattelututkimuksesta, jonka tarkoituksena on selvittää nuorten mielipide Aarrearkun omaohjaajamenetelmästä. Kaikki nuoret olivat valmiita osallistumaan tutkimukseen.

Haastattelimme yksitellen kaikki ryhmäkodin ohjaajat, joita oli seitsemän sekä nuoret, joita oli viisi. Varasimme haastatteluihin runsaasti aikaa, jotta kaikki tema-alueet

saataisiin käytyä perusteellisesti läpi. 1 – 1,5 tunnin mittaisia haastatteluja oli sovittu yhdelle haastattelukerralle kahdesta kolmeen, yhtenä päivänä haastatteluja oli neljä. Osallistuimme molemmat aina haastatteluihin, jolloin aineiston kirjaamis- ja analysointivaiheessa meille kummallekin tutkijalle oli syntynyt kokemus itse haastattelutilanteesta.

Saimme sovittua haastatteluajat yhdessä ryhmäkodin vastaavan ohjaajan ja johtajan kanssa todella helposti. Haastateltavat saivat tiedon omasta haastatteluajastaan vastaavalta ohjaajalta ja haastattelut tehtiin työaikana. Nuorille kerrottiin haastatteluajankohdat nuorten omassa viikkopalaverissa. Nuorten huoltajat saivat tiedon haastatteluista lähettämistämme lupahakemuksista.

Eskolan ja Suorannan (2003, 85) mukaan haastattelulle on tyypillistä se, että se on valmiiksi suunniteltu ja haastattelija aloittaa sekä ohjaa sen kulkua. Haastattelijan tehtävä on motivoida haastateltavaa ja pitää yllä keskustelua. Haastattelijan on tiedettävä oma roolinsa ja haastateltavan on tunnettava, että hän voi luottaa siihen, että haastattelussa kerrotut asiat pysyvät luottamuksellisina. Niinpä aina ennen haastattelun alkua kerroimme haastateltavalle, että kaikki haastattelussa puhutut asiat pysyvät luottamuksellisina ja lukija ei pysty tunnistamaan haastateltavan yksittäisiä vastauksia valmiista opinnäytetyöstä.

Haastattelupaikkana toimi keittiö, harrastuhuone tai terassi. Keittiötä käytimme työntekijöiden haastattelussa silloin, kun talon nuoret eivät olleet paikalla. Harrastehuoneessa haastattelimme, kun ryhmäkodissa oli useampia henkilöitä paikalla, koska siellä sai olla rauhassa. Emme pitäneet harrastehuonetta hyvänä haastattelupaikkana sen varastomaisuuden vuoksi. Siellä ei ollut esimerkiksi pöytää muistiinpanojen tekemiseksi. Aurinkoisina päivinä haastattelimme työntekijöitä terassilla. Terassin käytön ongelmana oli kuitenkin ajoittain kova melu, joka syntyi tiellä ajaneista rekoista ja muista autoista. Joskus meidän oli vaikea kuulla, mitä haastateltava sanoi, ja jouduimme pyytämään haastateltavaa toistamaan vastauksensa.

Kirjasimme haastattelutilanteessa haastateltavien vastaukset mahdollisimman sanatarkasti, emmekä siis käyttäneet nauhuria. Näin pystyimme karsimaan jo haastatteluvaiheessa teemoihin liittymättömiä asioita pois. Vaikka haastattelutilanteessa kirjoittaminen veikin aikaa ja haastattelu eteni tämän vuoksi

hitaammin, niin aineiston analyysin aloittaminen nopeutui haastattelujen ollessa jo kirjallisessa muodossa. Uskomme, että haastateltavien oli helpompi kertoa asioita, kun heidän puhettaan ei nauhoitettu.

Haastatteluissa pidimme huolen, että kaikki ennalta määritellyt teemat tuli käsiteltyä, vaikka niiden laajuus ja järjestys vaihtelivat haastattelusta johtuen. Useimpien haastateltavien kanssa pysyimme tiukasti asiassa, ja kaikki haastattelussa puhutut asiat liittyivät annettuihin teemoihin. Joidenkin kohdalla puhuimme myös ajoittain teemoihin liittymättömistä asioista, mutta palasimme melko pian taas aiheen pariin. Haastateltavat olivat motivoituneet haastatteluun ja keskittyivät heille esitettyihin kysymyksiin. Emme näyttäneet käsiteltäviä teemoja haastateltaville etukäteen vaan esitimme yksilöllisesti teema-alueisiin liittyviä kysymyksiä kunkin haastateltavan kohdalla. Teemahaastattelu antoi meille mahdollisuuden tarkentaa kysymyksiä niin, että kaikki haastateltavat ymmärsivät mistä asiasta halusimme kulloinkin tietoa. Teemahaastattelurungon tarkentavat alakohdat auttoivat meitä kysymysten esittämisessä ja niiden läpikäyminen takasi kaikkien asioiden käsittelyn.

6.4 Tutkimusaineiston analysointi

Laadullisen aineiston analyysi käsittää analyysin ja synteessin. Analyysissä eritellään ja luokitellaan aineistoa, synteessissä taas luodaan uusi kokonaiskuva ja esitetään tutkittava ilmiö uudesta näkökulmasta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 143.)

Käytämme opinnäytetyössä laadullisen tutkimuksen menetelmistä teemoittelua. Teemoittelulla tarkoitetaan sitä, kun analyysivaiheessa etsitään sellaisia aineistosta esiin nousevia piirteitä, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle. Ne voivat perustua teemahaastattelun teemoihin ja onkin odotettavaa, että ainakin lähtökohtateemat nousevat esiin. Lisäksi yleensä nousee esiin lukuisia muita teemoja, jotka saattavat olla mielenkiintoisempia kuin lähtöteemat. Myös alkuperäisten teemojen väliset yhteydet kuuluvat näin syntyviin teemoihin. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 173.)

Teemahaastattelun avulla kerätty aineisto on yleensä runsas, eikä kaikkea materiaalia ole tarpeen analysoida. Jo haastattelujen yhteydessä kirjatessamme vastauksia pystyimme keskittymään teemojen kannalta olennaiseen ainekseen ja jätimme pois asiaan kuulumatonta aineistoa. Sen jälkeen kirjoitimme haastattelut puhtaaksi

sähköiseen muotoon. Samalla analysoimme haastatteluaineiston teemoittelemalla, siis jäsensimme aineiston teemojen mukaisesti siten, että jokaisen kuuden teeman alle tuli kaikkien haastateltavien vastaukset kyseiseen teemaan. Aineisto oli tämän jälkeen helppo analysoida teemoittain. (Kuula 2001, 221; Aaltola & Valli 2001, 40 – 42.)

Analyysissä kaikesta kerätystä materiaalista erotetaan tutkimusongelman kannalta olennaisin osa. Vasta sen jälkeen luokitellusta materiaalista voidaan tehdä tulkintoja. Käytännössä on kuitenkin hankalaa tehdä ehjiä tulkintoja puretuista haastatteluista, ennen kuin haastattelu on ainakin karkeasti ryhmitelty. (Eskola & Suoranta 2003, 150.)

Jos koko haastatteluja ei pureta sanasta sanaan, on teemahaastatteluaineiston paras jatkokäsittelijä teemahaastattelut tehnyt tutkija itse tai haastattelutyössä mukana ollut toinen henkilö. Tutkija tunnistaa aineistostaan teema-alueet helposti, ja hän tietää paremmin kuin kukaan muu, milloin on tarpeellista kirjoittaa sanatarkkoja dialogeja. Esiin nostetut teemat perustuvat tutkijan tulkintoihin haastateltavien puheesta. Ei ole todennäköistä, että kaksi haastateltavaa ilmaisisi täysin samoin sanoin saman asian, mutta kuitenkin tutkija koodaa ne samaan luokkaan. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 142, 173.)

Aineiston runsaus ja ihmisläheisyys tekee analyysivaiheen mielenkiintoiseksi ja haasteelliseksi, mutta samalla työlääksi ja ongelmalliseksi. Siksi analyysille on varattava runsaasti aikaa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 135.) Aloitimme analyysin teon samalla, kun kirjoitimme haastattelut sähköiseen muotoon toukokuussa 2008. Työkiireiden takia jouduimme ottamaan opinnäytetyöntekoon ajallista etäisyyttä. Kesän aikana työstimme analyysia satunnaisesti ja teimme analyysivaiheen loppuun lokakuussa 2008. Saimme kuitenkin pian haastattelujen jälkeen kirjoitettua aineiston sähköiseen muotoon, mikä oli hyvä, koska silloin aineisto oli vielä muistissa ja helpompi työstää. Samalla olisimme huomanneet, jos tietoja olisi jonkun haastateltavan osalta pitänyt täydentää.

Analysoitavaa tekstiä kertyi kuitenkin runsaasti. Haastateltavia oli yhteensä kaksitoista, ja kun jokainen tuotti yhdestä kahteen sivua kirjoitettua tekstiä, oli lopullinen analysoitava tekstin määrä 30 sivua. Osittain sisällöt olivat jo tuttuja, koska aineisto oli ollut esillä kahteen kertaan, itse haastattelutilanteessa sekä

purkamisvaiheessa. Aluksi aineisto näytti sisältävän pelkästään erilaisia mielipiteitä ja itsestäänselvyksiä ja tuntui vaikealta hahmottaa sitä kokonaisuutena. Vähitellen aineistosta kuitenkin alkoi syntyä ajatuksia ja mielenkiintoisia kysymyksiä. Hirsjärven & Hurmeen (2000, 143) mukaan voidakseen analysoida aineistoa hyvin, aineiston on oltava riittävän tuttu tutkijalle.

Analyysissä voidaan edetä asteittain niin, ettei ensimmäinen jäsennys ole viimeinen. Liikkeelle voi lähteä teemahaastattelun teemoista, jotka muodostavat jo sinänsä eräänlaisen aineiston jäsennyksen. Opinnäytetyössämme keräsimme kunkin kuuden teeman alle siihen kuuluvan aineiston teemahaastattelurungon mukaisesti. Teemahaastattelurungon rakentamisessa on käytetty teoreettisia näkemyksiä aiemmista tutkimuksista sekä omaa aikaisempaa tietoa. Teemahaastattelurungon avulla aineistosta seulotaan tekstikohtia, jotka kertovat kyseisistä asioista. (Eskola & Suoranta 2003, 151 – 152.)

Etsimme haastattelumateriaalista kuhunkin teemaan kuuluvan aineiston, leikkasimme ja liimasimme ne sähköiseen tiedostoon peräkkäin. Samalla merkitsimme materiaalin värikoodein, jotta erotimme vastaukset myöhemmin toisistaan. Hirsjärven & Hurmeen (2000, 142 – 143) mukaan haastattelukatkelmien vienti teemoittain tiedostoihin tuo mukanaan yhden lisäpulman. Teemahaastattelun avulla lähestytty kokonaisuus pirstoutuu tässä vaiheessa. Kun halutaan tehdä päätelmiä laajemmista kokonaisuuksista, on tiedostoja yhdistettävä tai koottava teema-alueittain.

6.5 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyn tutkimuksen voidaan sanoa olevan luotettava, kun tutkimuskohde ja tulkittu materiaali sopivat yhteen, eikä teorianmuodostukseen ole vaikuttaneet satunnaiset tai epäoleelliset tekijät (Eskola & Suoranta 2003, 211).

Tutkimuksen toteuttamista ja tutkimuksen luotettavuutta ei voida pitää toisistaan erillisinä tapahtumina. Viimekädessä laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja hänen rehellisyytensä, koska arvioinnin kohteena on tutkijan tutkimuksessaan tekemät teot, valinnat ja ratkaisut.

Tutkijan tulee siten arvioida tutkimuksensa luotettavuutta jokaisen tekemänsä valinnan kohdalla. (Eskola & Suoranta 2003, 208, 213.)

Näin ollen luotettavuuden arviointi tehdään koko ajan suhteessa teoriaan, analyysitapaan, tutkimusaineiston ryhmittelyyn, luokitteluun, tutkimiseen, tulkintaan ja johtopäätöksiin. Tutkijan on pystyttävä kuvaamaan ja perustelemaan tekstissään, mistä valintojen joukosta valinta tehdään, mitä nämä ratkaisut olivat ja miten hän on lopullisiin ratkaisuihin päätenyt. (Vilka 2005, 159.)

Laatua tulee tarkkailla työn eri vaiheissa, etenkin kun kyseessä on haastattelumenetelmällä toteutettu tutkimus. Tutkimuksen haastatteluissa on tavoiteltu laadukkuutta jo ennen haastattelua tekemällä haastattelurunko. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 184 – 185.) Haastattelujen laadukkuutta on parantanut myös se, että olemme ennalta pohtineet, miten teemoja voidaan syventää ja mitä lisäkysymyksiä voimme tarvittaessa esittää. Haastattelujen lopuksi varmistimme, että haastattelurungon kaikki teemat käsiteltiin ja annoimme haastateltavalle mahdollisuuden täydentää tai lisätä jotakin vastaukseensa. Haastatteluja voidaan pitää myös siltä osin luotettavina, että otimme tutkimukseen mukaan kaikki ryhmäkodin työntekijät ja nuoret.

Haastattelumenetelmien luotettavuutta on kritisoitu sen vuoksi, että haastateltavalla on taipumus antaa sosiaalisesti hyväksyttyjä vastauksia (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2002, 193). Tekemissämme haastatteluissa emme huomanneet tällaista piirrettä vaan haastateltavat kertoivat avoimesti myös Aarrearkun omaohjaajamenetelmän puutteita. Nuoria haastatellessamme yksi nuorista ei halunnut vastata esittämiimme kysymyksiin, joten jouduimme antamaan haastateltavalle vaihtoehtoisia kysymyksiä, joihin hän vastasi lyhyesti, usein vain kyllä tai ei. Tutkimusta ei voida pitää tämän nuoren kohdalta luotettavana.

Koska toinen meistä on työskennellyt ohjaajana Aarrearkussa, on meidän otettava huomioon tämän seikan vaikutukset haastateltaviin. Haastattelijan tuttuus voi auttaa nuorta rentoutumaan haastattelutilanteessa, mutta toisaalta haastateltava on voinut jättää jotakin sanomatta peläten asian tulevan esille myöhemmin. Vakuutimme haastateltaville ennen haastattelun alkua työskentelevämme puolueettomina tutkijoina. Kerroimme myös, että haastattelut ovat täysin luottamuksellisia.

Laadullisen tutkimuksen aineiston otoksen ollessa pieni, on huolehdittava tutkittavien anonymiteetin säilymisestä. (Vehviläinen-Julkunen 1998, 27 – 28). Tulokset on esitelty niin, ettei tekstistä pysty tunnistamaan yksittäistä vastaajaa. Opinnäytetyössämme ei mainita haastateltavan nimeä tai muita seikkoja, joista haastateltavan voi tunnistaa. Raportissa käytetyt suorat lainaukset olemme pyrkineet valitsemaan niin, ettei niistä voi tunnistaa haastateltavaa.

7 TYÖNTEKIJÖIDEN NÄKEMYS OMAOHJAAJUDESTA

Tässä luvussa esittelemme työntekijöille tehtyjen haastattelujen tulokset teemahaastattelurungon mukaisessa järjestyksessä. Saadaksemme kaikkien näkemyksen esiin, haastattelimme kaikki Aarrearkun seitsemän työntekijää. Olemme ryhmitelleet tulokset kolmen pääteeman alle, joita ovat omaohjaajuuden arki, omaohjaajan ja nuoren välinen suhde sekä yhteistyö perheen kanssa. Olemme lisänneet tutkimustuloksiin työntekijöiden haastatteluista poimittuja suoria lainauksia, selventämään ja elävöittämään tulosten esittelyä. Suorat lainaukset on kursivoitu ja merkitty lainausmerkkeihin.

Lainausten perässä on merkintä siitä, kenen haastattelusta lainaus on peräisin. Kaikkien haastateltavien vastaukset ovat yhtä merkityksellisiä ja meille oli tärkeää saada kaikkien työntekijöiden ääni yhtälailla kuuluville. Suorien lainausten perässä olevat merkinnät antavat lukijalle tiedon siitä, että olemme valinneet suoria lainauksia kaikkien työntekijöiden haastatteluista. Merkinnät on toteutettu niin, että vain me haastattelijat tiedämme, ketä haastateltua henkilöä merkinnällä tarkoitetaan. Olemme merkinneet haastatellut työntekijät T-kirjaimella ja juoksevilla numeroinnilla seuraavasti: T1, T2, T3, T4, T5, T6 ja T7.

7.1 Omaohjaajuuden arki

7.1.1 Omaohjaajan tehtävät

Haastatellut työntekijät kuvasivat omaohjaajan tehtäviä hyvin laaja-alaisiksi ja monipuolisiksi. Vastausten perusteella yhtenä konkreettisena omaohjaajan tehtävänä pidettiin vaatehankinnoista päättämistä ja niiden toteuttamista. Käytännössä tämä tarkoittaa, että omaohjaaja sopii nuoren kanssa hankittavista vaatteista ja nuori joko

hankkii sovitut vaatteet itse tai omaohjaaja ja nuori käyvät ostamassa ne yhdessä. Omaohjaajat kertoivat, että samalla tavalla toimitaan myös muiden kalliimpien erityistavaroiden, kuten urheiluvälineiden kohdalla. Muita käytännön asioita, joita omaohjaaja ja nuori usein yhdessä hoitavat ovat pankkiasiat, terveydenhuoltopalvelut ja parturissa sekä kampaajalla käynnit:

”Nuoren asioista huolehtiminen, esimerkiksi läksyjen tarkastaminen, vaatteiden osto ja muiden käytännön asioiden hoito.” (T1)

Haastateltujen omaohjaajien mielestä omaohjaajan tehtäviin kuuluu pitää yhteyttä sukuun, aina kun se on mahdollista. Yhteydenpito pitää sisällään vanhempien kanssa sovittavat asiat, kuten palaverit sekä nuoren ja perheen välisen suhteen ylläpitäminen ja tukeminen. Vastauksista ilmeni, että useimmiten omaohjaajat ovat yhteydessä nuoren sukuun lomista sovittaessa. Lomasta ja sen säännöistä sopiminen yhdessä nuoren ja lomapaikan kanssa oli kaikkien haastateltujen työntekijöiden mielestä omaohjaajan tehtävä. Omaohjaaja määrää työntekijän, joka hoitaa lomasta sopimisen huoltajan tai muun lomapaikan vastuuhenkilön kanssa, jos hän ei ole itse työvuorossa lomasta sovittaessa. Omaohjaaja soittaa lomasoiton eli tiedustelee puhelimitse loman sujumista nuoren lomapaikasta, jos on työssä soiton ajankohtana. Myös muut menot sovitaan omaohjaajan kanssa, aina kun se on mahdollista.

Omaohjaaja on se henkilö, joka hoitaa yhteydenpidon ja tiedottaa asioista muulle työryhmälle. Vastausten perusteella omaohjaaja kartoitti, mitä palveluja nuori tarvitsee ja toimii sen mukaan. Hän ottaa eri tahoihin tarvittaessa yhteyttä, esimerkiksi lomaa suunnitellessa sosiaalitoimeen ja lomapaikkaan. Useimmiten omaohjaajat pitävät yhteyttä nuoren vanhempiin, huoltajiin, isovanhempiin, sisaruksiin ja viranomaisiin. Vastauksista ilmeni, että yhteydenpito vanhempiin on viikoittaista lomien ja normaalista poikkeavien tapahtumien takia. Kaksi ohjaajaa kertoi, että yhteydenpito on molemminpuolista, myös vanhemmat pitävät yhteyttä omaohjaajaan:

”Lapsi itse pitää huolta usein hyvien asioiden kertomisesta. Usein tulee pidettyä yhteyttä vain negatiivisista asioista ja vanhempien kunnossa olemisesta.” (T4)

Haastateltujen työntekijöiden mielestä harrastotoiminnan käynnistäminen, tukeminen ja harrastuksissa mukana oleminen ovat omaohjaajan tehtäviä. Yksi haastatelluista

omaohjaajista muistutti, että myös kahdenkeskiset tekemiset esimerkiksi syömässä tai kahvilla käynti sekä nuoren kotiseudulla vierailu kuuluvat omaohjaajan työhön. Vastausten perusteella omaohjaajan tehtävä on nuoren kokonaisvaltainen huolenpito, tutustuminen nuoreen esimerkiksi syvällisillä keskusteluilla, nuoren huomioiminen arjessa ja nuoren tunnetilojen seuraaminen.

Omaohjaajalle kuuluu elämäntaitojen opettaminen, mutta kaikkien vastaajien mielestä se oli yhtä hyvin myös muiden ohjaajien tehtävä. Kolmen haastatellun mielestä omaohjaaja kuitenkin kartoitti nuoren taidot ja on niistä parhaiten selvillä. Havaittuaan jonkun heikomman osa-alueen nuoren tiedoissa tai taidoissa omaohjaaja tekee suunnitelman sen vahvistamisesta ja kertoo nuoren tavoitteista muille työntekijöille. Suunnitelma voi olla osana hoito- ja kasvatussuunnitelmaa, jonka ylläpitäminen on siis omaohjaajan tehtävä. Haastatellut omaohjaajat sopivat sosiaalityöntekijän ja vanhempien kanssa nuorta koskevista neuvotteluista ja osallistuvat asiakassuunnitelman neuvotteluihin.

Kaikki haastatellut työntekijät pitivät kuukausi-ilmoituksen tekemistä ja perheelle tiedottamista nuoren asioista omaohjaajan tehtävänä. Myös koulupalaveriinkin osallistumista pidetään omaohjaajan työnä. Vastausten perusteella yhteydenpito koulun ja nuoren opettajan kanssa oli vaihtelevaa. Joidenkin nuorten kohdalla se toteutui lähes viikoittain, joidenkin kohdalla vain, kun jotakin erityistä oli tapahtunut. Kouluun pitävät yhteyttä myös muut ohjaajat, esimerkiksi silloin, jos nuori on sairastunut ja poissaolosta ilmoitetaan kouluun:

”Yhteydenpito kouluun on puutteellista ja sieltä otetaan yhteyttä vain, kun jotain negatiivista tapahtuu.” (T1)

Kaikki haastatellut eivät luokitelleet samoja asioita omaohjaajan tehtäviksi. Työntekijöillä saattoi olla jopa vastakkaiset näkemykset siitä, kuka asian hoitaa. Esimerkiksi lomasoiton soittaminen sekä yhteydenpito viranomaisiin ja vanhempiin nähtiin sekä omaohjaajan tehtävänä että kaikille ohjaajille kuuluvana työnä.

7.1.2 Rangaistukset

Kaikki työntekijät olivat yksimielisiä siitä, että omaohjaajan tehtävä ei ole määrittää rangaistuksia. Useimmiten sanktion määrää työntekijä, joka on tilanteessa paikalla. Omaohjaajien mielestä sen, joka on ollut paikalla, on helpompi päättää rangaistuksesta. Usein on myös tarkoituksenmukaista päättää asiasta ja mahdollisesta rangaistuksesta melko pian. Vastaajat pitivät mahdollisena pohtia asiaa joko rangaistavan nuoren omaohjaajan kanssa tai koko työyhteisössä, jos tapahtuneesta ja sopivasta rangaistuksesta on vaikea tehdä päätöstä.

Yksi haastatelluista omaohjaajista oli sitä mieltä, että tilanteen jatkoselvittely voi kuitenkin olla omaohjaajan työtä. Jos tilanne vaatii selvittelyä ja asian käymistä läpi myöhemmin, voidaan sopia, että asian työstämistä jatkaa omaohjaajapari. Joskus on kuitenkin parempi, että työvuorossa ollut jatkaa selvittelyä, koska hän tietää jo valmiiksi asiasta eniten. Tarvittaessa omaohjaaja voi ottaa yhteyttä myös vanhempiin tai sosiaalityöntekijään tilanteen selvittämiseksi:

”Rangaistukset päättää vuorossa oleva ohjaaja.” (T2)

7.1.3 Kuukausi-ilmoitus

Kuukausi-ilmoitus on lapsen sosiaalityöntekijälle lähetettävä kirjallinen kuukausiraportti nuoren tilanteesta; arjen sujumisesta ja kehityksestä. Se on kertomus nuoren tilanteesta, jonka perusteella sosiaalityöntekijät arvioivat ohjaajien ja ryhmäkodin tekemää työtä. (Lastensuojelun käsikirja 2009.)

Vastauksista ilmeni, että ryhmäkoti Aarrearkun omaohjaajat tekevät kuukausi-ilmoituksen sen mukaan, miten sijoittavan sosiaalityöntekijän kanssa on sovittu, kuitenkin vähintään kolmen kuukauden välein. Ohjaajat kertoivat, että usein sijoituksen alussa tai, jos nuoren tilanne on epävakaa, raportointi voi olla kuukausittaista.

Haastatelluilla omaohjaajilla ei ollut yhteistä käytäntöä kuukausi-ilmoituksen laatimisessa. Omaohjaajapari sopii keskenään, kuinka he jakavat kuukausi-ilmoituksen kirjoittamisen. Omaohjaajat kertoivat haastattelussa erilaisista

käytännöistä. Yksi omaohjaajapari oli sopinut keskenään, että he kirjoittavat raportin vuorotellen. Vaikka vain toinen omaohjaajaparista laatisi kuukausi koosteen, niin kumpikin lukee valmiin työn ja tekee tarvittaessa muutoksia. Kuukausi kooste lähetetään sosiaalityöntekijälle vasta, kun kumpikin omaohjaaja on sen hyväksynyt. Toinen käytössä oleva työskentelytapa oli kirjata kuukausi-ilmoitus yhdessä jakaen raportin osa-alueita. Näin toimivien omaohjaajien mielestä tämä käytäntö oli hyvä varsinkin silloin, kun kyseessä oli uusi nuori ja kirjattavia asioita on paljon.

Osa ryhmäkodin omaohjaajista oli sitä mieltä, että kuukausikooste laaditaan sosiaalityöntekijöitä varten, eivätkä nuoret saa sitä lukea. Tätä mieltä olevat perustelivat kantaansa sillä, että he pelkäsivät raportoinnin luonteen muuttuvan kaunistelevammaksi, jos se näytetään nuorille. Yksi ohjaajista oli antanut oman nuorensa lukea raporttia osittain, ja toinen oli itse kertonut nuorelle kuukausi-ilmoitukseen kirjaamia asioita. Yhdellä omaohjaajalla oli tapana käydä kuukausi-ilmoitus läpi nuoren kanssa ennen asiakassuunnitelman alkua, jolloin nuori saa tietää, mitä asioita kuukausi-ilmoitus sisältää. Kolme haastatelluista omaohjaajista kertoi sopineensa nuoren vanhempien kanssa, että he saavat kuukausi-ilmoituksen luettavakseen.

Kuukausi-ilmoituksen laatiminen oli herättänyt keskustelua työryhmässä. Yksi omaohjaaja kertoi ehdottaneensa, että nuori voisi kuukausi-ilmoituksen laatimisvaiheessa osallistua joihinkin kuukausi-ilmoituksen osien työstämiseen. Tämän tarkoituksena oli sitouttaa nuorta noudattamaan sovittuja sopimuksia sekä auttaa murrosikäistä pohtimaan omia tuntemuksiaan, samalla ohjaajan voimaannuttava puhe ohjaisi nuorta eteenpäin. Nuoren ei ollut ohjaajien mielestä tarpeellista osallistua koko kuukausi-ilmoituksen laadintaan. Kuukausi-ilmoituksessa voi olla paljon vaikeita asioita ja niiden kertaaminen on nuorelle raskasta.

7.1.4 Asiakassuunnitelma

Ryhmäkodin nuorten asiakassuunnitelman laadinnassa on ollut mukana nuoren sosiaalityöntekijä, omaohjaajapari tai toinen omaohjaajista, nuori sekä hänen huoltajansa. Kaikkien ryhmäkotiin sijoitettujen nuorten kohdalla oli tehty ensimmäinen asiakassuunnitelma sijoituksen alkaessa. Nuorille oli tehty asiakassuunnitelmia sen jälkeen kolmen kuukauden tai puolen vuoden välein

sijoittavan sosiaalityöntekijän toiveen mukaan. Yhdelle nuorelle ei ollut tehty kuin ensimmäinen asiakassuunnitelma. Nuoren omaohjaaja kertoi kokevansa sosiaalitoimen tuen riittämättömäksi. Haastateltavat kertoivat, että sosiaalityöntekijän rooli on tärkeä asiakassuunnitelmien toteutumisessa.

Työntekijät haluaisivat, että asiakassuunnitelmia toteutettaisiin yksilöllisesti nuoren tilanteen mukaan, kuitenkin vähintään puolen vuoden välein. Asiakassuunnitelmia oli toteutettu sekä ryhmäkodin tiloissa että sosiaalitoimistossa:

”Jos nuoren elämä on hyvin epävaka, suunnitelmia voisi olla useammin, esimerkiksi kolmen kuukauden välein.” (T2)

7.1.5 Hoito- ja kasvatussuunnitelma

Asiakassuunnitelmaa suositellaan täydennettäväksi sijaishuoltopaikan työntekijöiden ja lapsen sekä hänen vanhempiansa kanssa laadittavalla hoito- ja kasvatussuunnitelmalla. Hoito- ja kasvatussuunnitelma konkretisoi asiakassuunnitelmaan kirjatut tavoitteet arkipäivän tavoitteiksi ja kuvaa yksityiskohtaisesti sen, miten lapsen tarpeisiin vastataan. Suunnitelmaa seurataan, päivitetään ja tarkistetaan suhteessa arjen sujumiseen sekä asiakassuunnitelmaan. (Lastensuojelun käsikirja 2009.)

Aarrearkussa on aikaisemmin tehty perinteisiä hoito- ja kasvatussuunnitelmia. Tutkimuksen ajankohtana hoito- ja kasvatussuunnitelmia ei toteutettu, koska Aarrearkussa pohdittiin uutta tapaa toteuttaa hoito- ja kasvatussuunnitelmia. Haastatellut työntekijät näkivät tarvetta kirjattuihin suunnitelmiin nuoren kasvatuksen tukemiseksi asiakassuunnitelmien lisäksi. Yksi ohjaaja toivoi, että hoito- ja kasvatussuunnitelmia pidettäisiin kahden kuukauden välein. Hänen mielestään asioista tulisi silloin puhuttua riittävästi ja samalla työnteossa pysyisi tavoitteellisuus. Myös nuorelle asetettujen tavoitteiden arvioinnin kehittämistä pidettiin tärkeänä ohjaajien vastauksissa:

”Suunnitelmassa tulee asettaa tavoitteita, joita pitäisi myös arvioida.” (T1)

Omaohjaajat toivoivat, että hoito- ja kasvatussuunnitelmaan osallistuisivat molemmat omaohjaajat sekä nuoren vanhemmat. Sosiaalityöntekijän läsnäolo hoito- ja kasvatussuunnitelmaa laadittaessa ei ole ohjaajien mielestä välttämätöntä silloin, kun käsitellään asioita, jotka eivät vaadi sosiaalityöntekijän päätöstä. Omaohjaajat pitivät huoltajien mukanaoloa toivottavana, mutta omaohjaajat eivät kuitenkaan uskoneet, että kaikkien huoltajat pääsevät tai haluavat tulla paikalle jokaiseen pidettävään hoito- ja kasvatussuunnitelmaan. Työntekijä ja nuori voisivat myös yhdessä pohtia keitä nuoren tilanteen perusteella hoito- ja kasvatussuunnitelmaan tarvittaisiin ja kutsuttaisiin. Nuori voisi olla mukana myös varsinaisen kirjallisen suunnitelman laadinnassa:

”Toivottavaa olisi, että nuori itse kirjaisi lähitavoitteet olemiselle omin sanoin, jolloin sitoutuminen olisi nuoresta helpompaa.” (T6)

Hoito- ja kasvatussuunnitelman laadintaan tuli olla etukäteen sovittu aika ja paikka niin, että nuoret ja työntekijät tietävät niistä. Silloin suunnitelma tuli kaikille osapuolille näkyväksi:

”Vaikka koko ajan käydään kasvatuskeskustelua, on tilanne eri, kun rauhoitetaan siihen tietty sovittu aika.” (T6)

Hoito- ja kasvatussuunnitelman sisältämiä asioita oli käyty läpi ryhmäkodissa nuorten ja ohjaajien välisinä keskusteluina, vaikka varsinaisia kirjallisia suunnitelmia ei haastatteluajankohtana ole tehty. Keskustelut oli kirjattu kyseisen nuoren kohdalle päivittäiseen raporttiin, mutta niistä ei tehty erityistä hoito- ja kasvatussuunnitelmaa.

Yksi haastateltu omaohjaaja ei pitänyt erillisten hoito- ja kasvatussuunnitelmien tekemistä tarpeellisena, hänen mielestään vanhempien tapaaminen ja keskustelu nuorten asioista lomien yhteydessä on riittävää.

Kaksi ohjaajista oli sitä mieltä, että lastensuojelulain uudistuminen ei näy ryhmäkoti Aarrearkun omaohjaajatyössä. Toinen heistä uskoi, että jatkossa muutos tulee kuitenkin näkymään. Kaksi ohjaajista oli kokenut lain tuoman muutoksen työssään, esimerkiksi rajoitustoimenpiteiden osalta. He pitivät lain ohjeita entistä selkeämpinä

sekä myös hyvänä asiana sitä, että laki ottaa entistä enemmän huomioon lapsen näkökulman.

7.2 Omaohjaajan ja nuoren välinen suhde

7.2.1 Suhteen luominen

Haastattelun vastauksista tuli ilmi, että nuoren ja omaohjaajan välistä suhdetta ryhdyttiin luomaan, jos se on mahdollista, jo ennen kuin nuori muuttaa ryhmäkotiin. Nimetyt omaohjaajat ottavat yhteyttä nuoren edelliseen asuinpaikkaan, selvittävät nuoren taustatietoja sekä verkostoja. Usein nuori tulee tutustumaan ryhmäkotiin ennen varsinaista muuttoa, joskus myös omaohjaajat käyvät tutustumassa nuoreen edellisessä asuinpaikassa. Ryhmäkoti Aarrearkussa kaikilla taloon tulevilla nuorilla oli kahden viikon rauhoittumisaika sijoituksen alussa. Rauhoittumisaika antaa mahdollisuuden omaohjaajalle ja nuorelle viettää kahdenkeskistä aikaa ja samalla tutustua toisiinsa. Joskus nuoren vanhempien negatiivinen ennakkoasenne ryhmäkotia ja sen henkilökuntaa kohtaan voi heijastua nuorten käyttäytymiseen ja hankaloittaa suhteen luomista:

”Parhaiten suhde saadaan luotua, jos nuori pääsee tutustumaan ryhmäkotiin ennen muuttoaan.” (T1)

Verkostokarttaa voidaan käyttää apuna omaohjaajan ja nuoren välisen suhteen luomisessa. Kartan avulla käydään läpi nuoren merkitykselliset ihmissuhteet, jolloin ohjaaja tietää kenestä nuori milloinkin puhuu. Haastatellut kertoivat, että suhteen luomisessa auttaa juttelu ja kysely, avoimuus ja kiinnostus nuoren asioita kohtaan, samoin puhuminen nuorelle merkityksellisistä asioista on tärkeää. Nuoret huomaavat, jos ohjaaja ei ole kiinnostunut. Nuorelle saatavilla olo on tärkeää; nuori näkee että aikuinen on läsnä. Yksi vastaajista sanoi, että varsinkin sijoituksen alussa omaohjaaja voi yrittää luoda mukavaa tunnelmaa omalla käyttäytymisellään. Joskus tutustuminen on helpompaa toiminnan kautta esimerkiksi kävelyt, sienireissut ja käsityöt oli koettu haastateltujen keskuudessa hyviksi keinoiksi.

Tutkimuksen mukaan suhteen muodostuminen ei tapahtunut vain yhteen suuntaan, niin että omaohjaaja luo suhdetta nuoreen vaan myös nuori luo suhdetta omaohjaajaan päin, esimerkiksi hakeutumalla omaohjaajan luo tarvitessaan neuvoja tai luvan johonkin toimintaan. Myös omaohjaaja voi kertoa itsestään henkilökohtaisia asioita, mutta säätelee ammatillisesti, mitä kertoo. Vastanneista omaohjaajista yksi koki erityisen tärkeäksi sen, ettei hän ole nuorelle pelkkä kyselijä vaan kertoo myös itsestään ja omasta yksityiselämästään järkevästi rajaten, jolloin vuorovaikutus on molemminpuolista.

Ohjaajat kertoivat, että työvuorot otetaan huomioon mahdollisuuksien mukaan nuoren saapuessa ryhmäkotiin. Työvuorolistoja ei ole käytännössä haastateltavien mukaan muutettu, mutta se olisi mahdollista, jos omaohjaaja niin toivoisi. Kaikki haastatellut ohjaajat kokivat, että omaohjaajan läsnäolo on alussa tärkeää, ja monet heistä haluaisivat enemmän yhteistä aikaa nuoren kanssa.

7.2.2 Omaohjaajan valinta

Haastateltavien vastauksista ilmeni, että omaohjaajaparin valinnassa ryhmäkodissa pyritään siihen, että nuori saisi yhden mies- ja yhden naisohjaajan. Käytännössä ohjaajat määräytyvät sen mukaan, kenellä ohjaajista on vähiten omaohjattavia. Valintaan voivat vaikuttaa myös edellisen asuinpaikan toiveet ja sosiaalityöntekijän näkemys, silloin kun omaohjaajaehdokkaita on useampia. Jos esimerkiksi nuoren taustassa on asioita joihin toinen ehdokkaista on enemmän perehtynyt, valitaan kyseinen ohjaaja. Vastaajien mukaan omaohjaaja ei saa olla ennestään tuttu nuorelle tai tämän perheelle. Perheen ja omaohjaajan välillä ei voi olla muuta sidettä kuin ammatillinen suhde. Ryhmäkodissa nuori ei saa vaikuttaa omaohjaajan valintaan.

Nuorelle määrättyjä omaohjaajia ei vaihdeta kevein perustein ja asiasta keskustellaan aina työryhmän kesken. Omaohjaajien mielestä vaihdon mahdollisuutta voitaisiin harkita silloin, jos työskentely nuoren kanssa ei toimisi.

Ryhmäkoti Aarrearkussa omaohjaajat työskentelevät työparina. Omaohjaajat ovat samanarvoisia ja hoitavat yhtälailla nuoren asioita. Kaikki haastatellut omaohjaajat pitivät työparityöskentelyä hyvänä asiana. Hyvinä puolina vastaajat näkivät, että kahdella ohjaajalla on nuorelle enemmän aikaa, ohjaajat voivat peilata tuntemuksiaan

yhdessä, jakaa vastuuta sekä saada samalla asioihin toisen näkökulman. Nuoren asioista päätettäessä omaohjaajat miettivät asiaa yhdessä. Tämän käytännön tarkoituksena on antaa nuorille malli siitä, miten aikuiset miettivät yhdessä nuoren tärkeitä asioita:

”Voi jakaa asiat, voi peilata omia ajatuksiaan ja tunteuksiaan toisen työntekijän kanssa.”(T7)

”Kaksi ohjaajaa helpottaa, koska kaksi on enemmän läsnä, kuin jos olisi vain yksi. Ei tarvitse heti antaa vastausta, nuori joutuu odottamaan päätöksiä. Päätös on viisaampi, kun kaksi miettii.”(T6)

Omaohjaajat voivat jakaa vastuuta keskenään nuorten asioista omien kiinnostuksen kohteiden mukaan. Esimerkiksi yksi haastatelluista kertoi parinsa kanssa sopineensa kuukausi-ilmoituksen tekemisen toisen omaohjaajan tehtäväksi. Kertoja itse hoiti vastaavasti enemmän käytännön asioita, hän huolehtii esimerkiksi nuorten kuljetuksista. Vastauksista ilmeni, että omaohjaajat jakavat käytännön tehtäviä myös sukupuolen mukaan; naisohjaaja voi huolehtia esimerkiksi enemmän vaatehankinnoista ja pojan voi olla helpompi keskustella urheiluharrastuksesta miesohjaajan kanssa.

Haastatellut omaohjaajat kokivat parityöskentelyn olevan tasavertaista. Omaohjaajaparilla oli ja ei ollut riittävästi yhteistä aikaa vastausten perusteella. Useimmat haastatellut ohjaajat pitivät omaohjaajaparin yhteistä aikaa riittävänä, mutta joskus voi mennä pitkiäkin aikoja, ettei pari ehdi keskustella. Vuorotyöskentely ja siihen liittyvät pitkät vapaat hankaloittavat yhteisen ajan järjestymistä omaohjaajaparille. Yksi ohjaaja mainitsi, että yhteistä aikaa työparin kanssa pitäisi olla enemmän, jolloin voisi yhdessä paneutua nuoren asioihin.

7.2.3 Nuoren ja omaohjaajan yhteinen aika

Työntekijät näkivät ajankäytön eritavalla. Viisi haastatelluista omaohjaajista halusi enemmän kahdenkeskistä aikaa oman nuoren kanssa. Työntekijät eivät pitäneet ongelmana niinkään ajanpuutetta vaan oman ajankäytön järjestämistä ja suunnittelua. Viisi omaohjaajaa oli sitä mieltä, että yhteisen ajan järjestäminen nuoren kanssa tulisi

olla aktiivista ja sen järjestäminen oli ohjaajan omalla vastuulla. Vastauksista ilmeni, että työntekijät halusivat kehittää yhteisen käytännön, jolla taataan ohjaajan ja nuoren välinen kahdenkeskinen yhteinen aika tietyin väliajoin. Vastauksissaan kaksi työntekijää ehdotti ajan järjestämiseksi kahdesti vuodessa pidettäviä omaohjaajailtoja tai -päiviä. Silloin voitaisiin esimerkiksi järjestää nuoren ja omaohjaajan osallistuminen isompaan tapahtumaan. Haastatellut näkivät, että tapahtumat järjestettäisiin nuoren oman kiinnostuksen mukaan ja että nuori itse osallistuisi tapahtuman suunnitteluun. Lisäksi neljä omaohjaajaa toivoi arkisempia ja pienempiä omaohjaajahetkiä nuoren kanssa kuukausittain toteutuvaksi. Näitä olisivat kahvilla tai elokuvissa käynti nuoren kanssa. Omaohjaajat pitivät myös vaateostoksilla käyntiä hyvänä mahdollisuutena yhdessäoloon ja suhteen luomiseen:

”Luottamusta on vaikea rakentaa, koska aikaa ei aina ole.” (T4)

Omaohjaajien vastauksista ilmeni, että yhteinen toiminta ja yhdessä oleminen ryhmäkodin ulkopuolella, jolloin nuori saa ohjaajalta erityishuomiota, on tärkeää ohjaajan ja nuoren välisen suhteen kehittymiselle. Ryhmäkodissa on hankala järjestää yksityistä aikaa, koska yleisissä tiloissa, keittiössä ja olohuoneessa, on usein muitakin asukkaita. Lähestulkoon ainoa mahdollisuus yksityisyyteen ovat nuoren huoneessa käytävät keskustelut. Ohjaajat pitivät näitä keskusteluja tärkeinä, ja vastauksissa niiden toteuttamisen toivottiin olevan suunnitelmallisempaa. Jotkut omaohjaajat painottivat sitä, että kaiken kanssakäymisen ei ole tarkoitus olla vain hauskaa vaan ohjaajan tulee tehdä suunnitelmallista nuoren hoito- ja kasvatustyötä:

”Työntekijäresurssit vaikuttavat ajankäyttöön. Työvuorossa on oltava kaksi, että voi lähteä jonnekin oman nuoren kanssa.” (T5)

7.2.4 Omaohjaajan työmenetelmät

Haastatellut työntekijät nimesivät monia erilaisia työmenetelmiä, joita he ovat käyttäneet nuorten kanssa työskennellessään. Vastatuista työmenetelmistä yleisin oli verkostokartta. Se tehdään jokaisen ryhmäkotiin asumaan tulevan nuoren kanssa. Verkostokartan avulla tutustutaan nuoreen ja hänelle tärkeisiin ihmissuhteisiin. Verkostokartta tehdään nuoren kanssa melko pian hänen saavuttuaan ryhmäkotiin. Vastaajien mukaan verkostokartta auttoi kartoittamaan nuoren elämäntilannetta ja se

toimi myös keskustelun avaajana tutustumisen alussa. Verkostokartan lisäksi ohjaajat saivat nuoresta tietoa puhelimitse vanhemmilta, läheisiltä ja muilta nuoren sosiaaliseen verkostoon kuuluvilta ihmisiltä:

”Verkostokartta on elämäntilanteen kartoittaja ja keskustelun avaaja.” (T6)

Muita haastateltujen ohjaajien käyttämiä menetelmiä verkostokartan lisäksi olivat vanhemmuuden roolikartta, Mun stoori -kortit, tikapuut, piirtäminen ja sukupuu. Sosiaalitoimen ottaessa yhteyttä nuoren sijoittamiseksi Aarrearkkuun, ryhmäkodin johtaja, joka vastaa yhteydenottoihin, piirtää saamiensa tietojen pohjalta nuoren sukupuun ja kirjoittaa ylös mahdollisimman paljon tietoja tulevasta nuoresta. Vastauksista tuli ilmi, että kaikki ohjaajat keskustelevat nuorten kanssa tutustuakseen heihin paremmin. Keskusteluja toteutettiin sekä oman nuoren kanssa kahden kesken että arjen lomassa, jolloin nuoria saattaa olla paikalla useita. Ohjaajat kertoivat, että nuorten kanssa keskustellaan paljon nimenomaan toiminnan ohessa, jolloin vuorovaikutus on luontevaa. Vastauksista ilmeni, että ohjaajan on oltava herkkä tunnistamaan nuoren kiinnostuksen kohteet ja tarttumaan niihin. Yleensä ohjaajat pyrkivät tekemään nuoren kanssa asioita, jotka ovat nuorelle tärkeitä ja joista nuori on kiinnostunut:

”Joskus pelkkä keskustelu nuoren kanssa ei ole ottanut tuulta purjeisiinsa vaan keskustelu puuhastelun lomassa toimii paremmin.” (T1)

Kuvataideterapeuttiset menetelmät olivat yhden vastanneen työntekijän erikoisalaa ja hän käytti niitä nuorten kanssa. Muita yksittäisillä ohjaajilla käytössä olevia työkäytäntöjä olivat valokuvien käyttö sekä itse tehdyt kortit ja kuvat. Eräs ohjaaja kertoi käyttävänsä ensimmäisen kuukauden rauhoittumisaikaa hyväkseen tehden nuoren kanssa silloin autoajeluita lähiympäristöön. Ohjaaja piti käytäntöä hyvänä ja soisi sen laajenevan koko työyhteisöön.

Vastauksista ilmeni, että osalla työntekijöistä on tietotaitoa ja he käyttävät työmenetelmiä luontevasti. Osalle taas menetelmät ovat vieraampia ja he kertoivat sen takia olevansa epävarmoja käyttämään niitä. Kaikki ohjaajat olivat yksimielisiä siitä, että verkostokartta on hyvä väline keskustelun avaamiseen ja se tulee vastaajien mielestä tehdä kaikille ryhmäkodin nuorille. Suurimmaksi kehittämisen tarpeeksi omassa työssään omaohjaajat näkivät työmenetelmien yhtenäistämisen niin, että olisi

joitakin yhteisesti sovittuja menetelmiä, jotka jokainen omaohjaajapari tekee nuoren kanssa. Haastateltavat ideoivat yhtenäistä työkalupakkia, jossa voisi olla esimerkiksi sukupuu, verkostokartta ja elämänjana. Omaohjaajapari voisi toteuttaa ja jakaa keskenään työkalupakin menetelmät kiinnostuksiensa mukaan. Jokainen voisi käyttää näiden sovittujen menetelmien lisäksi omaa erikoisosaamistaan ja hyödyntää sitä työssään. Ohjaajat kaipasivat myös tietoa uusista nuorten kanssa käytettävistä menetelmistä, ja he halusivat luovuutta työhön. Eräs ohjaaja nosti haastattelussa esille mahdollisuuden nuoren elämäntarinan kokoamisesta.

7.2.5 Omaohjaajan rooli ja korjaava suhde

Omaohjaajat kuvasivat rooliaan ja suhdettaan omaohjattaviin erilaisilla määritelmillä. Kukin haastatelluista näki roolinsa yksilöllisesti. Käytettyjä määritelmiä omaohjaajan roolista olivat opastava aikuinen, kasvattaja, rajojen asettaja, varavanhempi, aikuisen ja miehen malli sekä turvallisen ympäristön luoja. Voidaan kuitenkin sanoa, että kaikki haastatellut pitivät rooliaan tärkeänä. Jotkut vastaajat arvelivat, että ohjaaja saattaa olla ainut järkevä ja vastuuntuntoinen aikuinen nuoren elämässä. Ohjaajien mielestä oli tärkeää, että nuori saisi edes yhden turvallisen ihmissuhteen elämäänsä.

Usein omaohjaaja tulee muita ohjaajia läheisemmäksi ja tärkeämmäksi ja suhde syvenee pitkissä sijoituksissa. Jotkut haastatellut omaohjaajat kokivat suhteen olevan samanlainen kaikkiin nuoriin, eikä omalla nuorella ollut erityisasemaa. Yksi vastaajista kertoi, että hänellä omaohjaajana on erityinen luottamussuhde nuoreen ja joskus muiden ohjaajien on vaikeaa asettaa rajoja kyseisen nuoren kohdalla, jos omaohjaaja ei ole paikalla. Toinen omaohjaajista voi tulla toista läheisemmäksi, mutta sitä ei kukaan vastanneista kokenut haitaksi. Työntekijät kertoivat omaohjaajan olevan parhaimmillaan henkilö, jolle nuori voi tulla kertomaan oma-aloitteisesti asioitaan ja puhua myös vaikeista asioista:

”Usein omaohjaaja tulee muita ohjaajia läheisemmäksi, koska omaohjaaja kantaa enemmän vastuuta nuoren asioista.” (T3)

”Omaohjaajan rooli on olla tärkeämpi kuin muut ohjaajat. Omaohjaajalle voi puhua vaikeatkin asiat.” (T1)

Korjaavan suhteen saavuttaminen nuoren kanssa vaatii ohjaajalta nuoren vanhempien kunnioittamista. Ohjaajien mukaan vanhempien asema on erityinen, eikä vanhempia tule vähätellä. Vastauksista ilmeni, että omaohjaajan rooli voidaan nähdä myös niin, että vanhemmat ja omaohjaaja toimivat kasvatuskumppaneina. Kumppanuuden tarkoituksena on tukea nuoren suhdetta vanhempiin. Yksi haastatelluista omaohjaajista kertoi pohtivansa työtä omien lastensa kautta, hän esimerkiksi kohteli ryhmäkodin nuoria niin kuin haluaisi omia lapsiaan kohdeltavan:

”Nuorten kanssa pääsee parhaiten eteenpäin, kun kunnioittaa heidän vanhempiaan.”
(T6)

7.2.6 Omaohjaaja kanssakulkijana

Omaohjaajan merkitys niin sijoituksen alussa kuin päättyessäkin koettiin tärkeäksi. Omaohjaajalla oli järjestettävänä paljon käytännön asioita nuoren saapuessa, kuten koulun vaihto. Omaohjaaja yrittää jo ennen nuoren saapumista perehtyä nuoreen ja hänen tilanteeseensa, esimerkiksi käymällä nuoren edellisessä asuinpaikassa tai hankkimalla nuoresta tietoa yhteistyötahoilta ja nuoren läheisiltä. Omaohjaaja vastaanottaa ja jakaa tietoa nuoresta sekä lähtö- että tulotilanteessa. Omaohjaajan tehtävänä oli tutustuttaa tuleva nuori sijoituksen alussa Aarrearkkuun:

”Kun nuori muuttaa, omaohjaaja on tärkeimmässä tehtävässä siirtymävaiheessa”.
(T2)

Vastauksissaan työntekijät pohtivat, millainen omaohjaajan rooli on sijoituksen päättyessä ja mahdollisessa jälkihuollossa. Ryhmäkoti Aarrearkusta ei ollut tutkimuksen aikana vielä siirtynyt yhtään nuorta itsenäiseen elämään tai jälkihuollon piiriin. Tämän tullessa ajankohtaiseksi omaohjaaja miettii yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa, missä ja kenen kanssa nuori elää sekä mitä tukipalveluja tarvitaan.

Myös sijoituksen päättyessä käytännön asioiden hoitaminen korostuu. Sijoituksen päättyessä omaohjaaja auttaa nuorta asunnon etsimisessä, tukien kartoittamisessa ja mahdollisissa työvoimatoimiston palveluissa. Vastauksista ilmeni, että kenenkään ei ole tarkoitus lähteä ryhmäkodista ilman elämän jatkosuunnitelmia - nuorella on oltava koulutus- tai työpaikka.

Haastateltujen mielestä omaohjaajan ei tarvitse kovin pitkään kannatella nuorta itsenäistymisvaiheessa. Tarkoituksena on kiinnittää jo sijoituksen aikana nuori omaan perheeseen ja sukuun. Jos nuorella ei ole riittävää sosiaalista verkostoa, kartoitetaan mahdollisuutta tukihenkilöön. Myös omaohjaaja voi toimia jälkihuollossa tukihenkilönä, joka tukee ja auttaa nuorta tarvittaessa. Vastaajat pitivät tärkeänä, että nuorella on tieto henkilöstä, johon hän voi ottaa yhteyttä, jos tarvitsee apua tai neuvoja.

Omaohjaajasuhdetta on hyvä lähteä purkamaan riittävän ajoissa. Yksi omaohjaaja kertoi maalaavansa nuorelle tulevaisuutta jo aikaisemmin, jotta nuori tietää, mihin pyritään. Ohjaaja keskusteli esimerkiksi nuoren kanssa siitä, millaisen sisustuksen nuori haluaa tulevaan kotiinsa. Omaohjaaja kartoitti sijoituksen aikana, mitä asioita tai taitoja nuorella on jo valmiina ja mitä hän vielä tarvitsee. Suunnitelmaa itsenäistymiseen ryhdytään tekemään hoito- ja kasvatussuunnitelman loppupuolella. Omaohjaajien mukaan suunnitelman tarkoituksena on kannatella nuorta.

Omaohjaajilla oli halukkuutta jälkihuoltoon. Kaikki haastatellut omaohjaajat olisivat olleet valmiita pitämään epävirallisemmin yhteyttä myös sellaisiin pois lähteneisiin nuoriin, jotka eivät kuulu jälkihuollon piiriin:

”Yhteydenpito nuoreen jatkuu, jos mahdollista, vaikka nuori ei olisi jälkihuollossa.”
(T1)

7.3 Yhteistyö perheen kanssa

7.3.1 Yhteydenpito vanhempiin ja sukuun

Vastauksista ilmeni, että nuoren perhettä ja muuta verkostoa pidettiin tärkeänä. Läheiset ja nuoren elämän kannalta merkitykselliset ihmiset otettiin nuoren elämään mukaan, ja omaohjaajien tarkoituksena oli saada verkosto työskentelemään yhdessä.

Omaohjaaja pitää yhteyttä nuoren vanhempiin tai huoltajiin erilaisissa asioissa. Haastatellut kertoivat, että usein huoltajille soitetaan, kun halutaan keskustella nuoren tämänhetkisestä tilanteesta ja kuulumisista. Yksi vastanneista muistutti, että omaohjaajan rooli voi olla myös vanhempien kannustaja, jolloin tuetaan vanhempia

heidän omassa tilanteessaan. Omaohjaajat kertoivat, että yhteydenpitoa vanhempiin tai huoltajiin on aina, kun sovitaan lomista tai neuvotteluista. Useimmat omaohjaajat pitivät yhteyttä kerran viikossa tai useammin, joidenkin ohjaajien kohdalla yhteydenpito toteutuu joka toinen viikko lomista sovittaessa.

Yhteistyö nuoren verkostojen kanssa voi olla joskus haastavaa, varsinkin jos perhetilanne oli hankala esimerkiksi päihteiden tai mielenterveysongelmien takia. Omaohjaajat näkivät yhteistyön vaikeutuvan, jos huoltajien ja ohjaajien näkemykset esimerkiksi sijoituksen pituudesta tai tarpeellisuudesta ovat erilaiset. Yhteistyön tekeminen varsinkin sijoituksen alussa voi olla haastavaa, ennen kuin vanhemmat luottavat omaohjaajaan ja tuntevat itsensä tasavertaisena. Omaohjaajilla on tietty kontrollivastuu, mikä hankaloittaa tasavertaisuuden syntymistä:

”Omaohjaajuus on taiteilua ja yhteistyötä eri palveluiden välillä.” (T3)

Nuoren asioista päätettäessä omaohjaaja ja huoltajat tekevät yhteistyötä sosiaalityöntekijän kanssa. Vastausten perusteella ryhmäkodin omaohjaaja voi päättää vaatehankinnoista ja harrastuksista, kuitenkin ryhmäkodissa sovittujen käytäntöjen puitteissa. Sosiaalityöntekijä päättää pääpiirteet nuoren lomakäytännöistä asiakassuunnitelmassa. Omaohjaaja sopii yksityiskohdat lomakohtaisesti nuoren ja huoltajien kanssa. Yksi haastatelluista omaohjaajista koki, ettei ole saanut riittävästi tukea nuoren sosiaalityöntekijältä. Vastauksesta tuli ilmi, että sosiaalityöntekijän tuki ja rooli verkostojen kanssa tehtävässä työssä on ensiarvoisen tärkeää:

”Omaohjaaja voi päättää, mutta päätökset täytyy olla työpaikan ja lastensuojelulain raamien mukaisia.” (T5)

Omaohjaajat kertoivat, että he pitivät yhteyttä nuoren perheeseen pääasiassa puhelimitse, varsinkin jos perhe asuu kauempana. Useimpien nuorten kohdalla myös vanhemmat tai huoltajat pitivät yhteyttä ryhmäkotiin sekä nuoreen. Lomilla käynti on luonnollinen yhteistyön paikka. Silloin on mahdollista tavata vanhempia tai nuoren sukulaisia, jos nuori viedään lomalle ryhmäkodin toimesta tai omaiset tuovat nuoren takaisin ryhmäkodille loman jälkeen. Omaohjaajat pitivät tärkeänä vanhempien ja ohjaajien yhteistyötä lomakuljetusten järjestämisessä. Ohjaajat pitivät nuorten

kuljetusten onnistumista niin tärkeänä, että halusivat niiden toteutuvan senkin jälkeen, kun nuori pystyy matkustamaan itsenäisesti linja-autolla:

”Nuorta ei pitäisi laittaa bussilla. Vaikkei mitään asioita olisikaan, olisi hyvä käydä samalla tarkistamassa nuoren koti.” (T4)

Haastateltavien vastauksista ilmeni, että yhteydenpito puhelimitse on riittävää, mutta henkilökohtaisia tapaamisia toivotaan enemmän. Erityisesti vanhempien ja läheisten vierailuja ryhmäkotiin toivottiin toteutuvan useammin. Henkilökunta haluaa pitää kynnyksen matalana, jotta vieraat tuntisivat olevansa tervetulleita. Vanhemmat voivat olla halutessaan ryhmäkodissa yöitä, kunhan asiasta on etukäteen sovittu. Yksi haastatelluista omaohjaajista ehdotti iltatapahtuman järjestämistä, jossa sijoitettujen nuorten vanhemmat voisivat tavata toisiaan vapaamuotoisemmin.

8 NUORTEN NÄKEMYS OMAOHJAAJUUDESTA

Käsitlemme seuraavaksi nuorten haastattelujen tulokset. Haastattelimme kaikki viisi ryhmäkoti Aarrearkun nuorta. Tulosten esittely etenee samassa järjestyksessä ja samojen teemojen mukaan kuin työntekijöiden tulokset. Keskeiset pääteemat ovat omaohjaajuuden arki, omaohjaajan ja nuoren välinen suhde sekä yhteistyö perheen kanssa. Nuorten tuloksissa yhteistyö perheen kanssa -teema on jaettu kahteen alateemaan. Alateemat ovat omaohjaajan yhteydenpito nuoren vanhempiin ja sukuun sekä nuoren oma yhteydenpito vanhempiin. Näissä alateemoissa käy ilmi se, kuinka usein ja millaisissa asioissa nuoret uskovat omaohjaajan olevan yhteydessä nuoren sukuun ja toisaalta se, kuinka usein nuoret itse pitävät yhteyttä vanhempiin ja läheisiin.

Käytämme tekstissä suoria lainauksia, jotka on merkitty lainausmerkeillä ja kursivoinnilla. Suoran lainauksen perässä on merkintä siitä, kuka lainauksen on sanonut. Käytämme N-kirjainta ja juoksevaa numerointia merkitsemään nuoren sanomaa lainausta. Haastatellut nuoret on merkitty seuraavasti: N1, N2, N3, N4 ja N5.

8.1 Omaohjaajuuden arki

8.1.1 Omaohjaajan tehtävät

Haastatteluissa nuoret nimesivät omaohjaajan tehtäviksi loma-asioden hoitamisen, yhteydenpidon vanhempiin, vaateostot ja harrastuksista päättämisen. Omaohjaaja päättää rahankäytöstä, kampaamossa käynneistä ja on mukana nuorta koskevissa palavereissa. Eräs nuori sanoi tilaavansa kampaajan aina itse, kunhan siitä on ensin sovittu omaohjaajan kanssa. Nuoret kertoivat käyneensä vaateostoksilla joskus myös jonkun muun kuin omaohjaajan kanssa, ja toisinaan nuoret olivat tehneet vaatehankintoja itsenäisesti ilman aikuisen mukana oloa. Osa nuorista piti itsenäisestä vaateostoksilla käyntiä siinä mielessä hyvänä, että silloin voi mennä oman mielensä mukaan ja voi itse tehdä päätöksen siitä, millaisia vaatteita ostaa. Vaatehankinnoista sovittiin kuitenkin aina etukäteen omaohjaajan kanssa.

Kaikkien nuorten vastauksissa mainittiin omaohjaajien pitävän yhteyttä vanhempiin. Vastauksien mukaan nuoret näkivät omaohjaajan yhteydenpidon vanhempiin usein lomiin liittyvänä. Nuoret uskoivat omaohjaajan pitävän yhteyttä vanhempiin pääasiassa tärkeitä asioita käsiteltäessä, eivätkä kaikki nuoret usko omaohjaajan soittavan vanhemmille vain kertoakseen kuulumisia.

Vastauksissa kävi ilmi, ettei kaikilla nuorilla ole tietoa siitä, mihin muihin tahoihin kuin vanhempiin omaohjaaja pitää yhteyttä. Nuorten nimesivät kuitenkin omaohjaajan pitävän yhteyttä kouluun. Kouluun oltiin yhteydessä ainakin silloin, kun nuori sairastuu. Aina sairastumisesta ei kuitenkaan ilmoita nuoren omaohjaaja. Koululta soitettiin, kun nuori oli saanut jälki-istuntoa tai jotain muuta erityistä oli tapahtunut. Yhden nuoren kohdalla koulusta oltiin yhteydessä ryhmäkotiin kuukausiraportilla, josta ilmenee muun muassa koenumerot ja miten koulunkäynti sujuu:

”Koululta soitetaan, kun on saanut jälki-istuntoa.” (N3)

Kahden nuoren vastauksesta ilmeni omaohjaajien jakaneen työtehtäviä omien kiinnostustensa pohjalta. Yhdessä vastauksessa mainittiin, että omaohjaajat ovat keskenään sopineet toisen omaohjaajan osallistuvan vaateostoksiin, koska hän on kiinnostuneempi tällaisista asioista. Toisen kohdalla taas omaohjaajaparista toinen piti enemmän yhteyttä vanhempiin ja toinen terveydenhuoltopalveluihin. Osalle nuorista

oli epäselvää, mitkä tehtävät kuuluvat nimenomaan omaohjaajalle ja mitä asioita kaikki ohjaajat hoitavat.

8.1.2 Säännöt ja rangaistukset

Nuorilla oli melko yhteinen näkemys siitä, että omaohjaaja ei jaa rangaistuksia vaan rangaistuksen antaa aina työvuorossa oleva ohjaaja. Ainoastaan yhden nuoren vastauksesta kävi ilmi, että nimenomaan omaohjaaja on ollut jakamassa rangaistusta. Omaohjaaja oli tällöin muutenkin ollut osallisena rangaistavassa tilanteessa. Muita esille nousseita rangaisten jakoon liittyviä asioita oli se, että suurempien asioiden tai sääntöjen rikkomisten kohdalla rangaistuksen jakaja voi olla omaohjaaja. Suurempien rangaistusten kohdalla sanktion päättäjänä voi toimia myös ryhmäkodin johtaja.

Haastatteluissa kaksi nuorista kertoi, että heille oli yhdentekevää, kuka rangaistuksen antaa, koska rangaistukset ovat kaikille samat. Kahden nuoren mielestä taas eri työntekijät päättävät ja jakavat rangaistuksia eri tavalla. Nämä nuoret toivoivat, että työntekijät puhuisivat rangaistuksista keskenään, jolloin ne olisivat yhdenmukaiset kaikille. Tuloksesta kävi myös ilmi, että yksi nuori koki saavansa kovempia rangaistuksia kuin muut:

”Päätöksen teko ja rangaistusten jako on epäselvää, koska ohjaajat ovat sanoneet asiasta eri tavalla.” (N2)

Nuoret pitivät ohjaajia omia vanhempiaan tiukempina sääntöjen asettajina ja niiden noudattajina. Eräs nuori mainitsikin, että toivoisi mieluummin äidin päättävän asioistaan. Vastauksissaan nuorilla oli kahden suuntaisia näkemyksiä - toisaalta sääntöjen noudattaminen helpottui, kun niihin tottui, kun taas toisaalta ajan kuluminen ei helpottanut. Rangaistusten ja sääntöjen osalta kritisoitiin sitä, että kaikilla nuorilla on iästä riippumatta samat kotiintuloajat ja huoneeseen menoajat. Samoin epäiluna nähtiin sellaiset ohjaajien päätökset, joissa rangaistukset tulevat kaikkien kärsittäviksi, vaikka vain muutama nuori olisi rikkonut sääntöä:

”Sääntöjen noudattaminen helpottuu, kun niihin tottuu eli uusimmat on hankalampia.” (N3)

8.1.3 Kuukausi-ilmoitus

Nuoret olivat kiinnostuneita siitä, mitä omaohjaajat kirjoittavat heistä kuukausi-ilmoituksiin. Useimmat halusivat lukea oman kuukausi-ilmoituksena, jos siihen annettaisiin mahdollisuus. Nämä nuoret toivoivat voivansa kertoa ilmoituksen sisältämistä asioista oman mielipiteensä, joka kirjattaisiin ylös niin, että se näkyisi kuukausi-ilmoituksessa. Eräs nuori kertoi epäilevänsä, että raporttiin saatetaan kirjata myös sellaista, mitä ei ole tapahtunut.

Osa nuorista koki, ettei kuukausi-ilmoituksesta juurikaan puhuta asiakassuunnitelmaa pidettäessä. Siksi näille nuorille jäi epäselväksi, mitä heistä on kirjattu kuukausi-ilmoitukseen. Yksi nuorista kertoi lukeneensa kerran yhteenvedon häntä koskevasta neuvottelusta vanhempansa luona. Nuorella ei ollut samaa näkemystä kuin yhteenvedon kirjoittajalla, ja hän kertoikin oman näkemyksensä asiasta vanhemmalleen.

8.1.4 Asiakassuunnitelma ja hoito- ja kasvatussuunnitelma

Nuorille oli epäselvää, mitä tarkoitetaan asiakassuunnitelmalla ja toisaalta hoito- ja kasvatussuunnitelmalla. Kuitenkin nuoret tiesivät pääpiirteittäin neuvottelujen tarkoituksen ja sisällön sekä sen, keitä niihin osallistuu. Osa nuorista tiesi, kuinka usein heitä koskevia asiakassuunnitelman neuvotteluja pidettiin ja milloin seuraava neuvottelu oli tarkoitus pitää. Nuoret kokivat, että saavat sanoa neuvotteluissa mielipiteensä, mutta sitä ei oteta riittävästi huomioon. Yksi nuori totesi, että omat toiveet eivät kuitenkaan aina ollut realistisia, eivätkä näin ollen mahdollisia toteuttaa.

Koska Aarrearkussa ei tällä hetkellä toteuteta hoito- ja kasvatustilaisuuksia, kysyimme nuorilta, halusivatko he itse osallistua tällaisiin neuvotteluihin ja toisaalta, keiden he halusivat olevan neuvotteluissa mukana. Vastausten perusteella yksi nuorista halusi, että hoito- ja kasvatussuunnitelmia pidettäisiin ja että niissä olisi

mukana vanhempi ja omaohjaaja tai molemmat omaohjaajat. Suurin osa nuorista ei pitänyt hoito- ja kasvatussuunnitelmia tarpeellisina tai he eivät olleet niistä erityisen kiinnostuneita.

Nuorten kokemukset ja suhtautuminen asiakasneuvotteluihin vaihteli eri haastateltavien välillä paljon. Nuorten mielipiteet asiakassuunnitelmien onnistumisista kohdistuivat sosiaalityöntekijään ja tämän tekemiin päätöksiin. Yksi nuori kertoi pitävänsä omasta sosiaalityöntekijästään, kun taas toinen ei tuntenut tulleen tarpeeksi kuulluksi. Osa haastatelluista koki ahdistavaksi sen, että sosiaalityöntekijät tekivät lopulliset päätökset.

Vastauksissaan nuoret toivoivat, että molemmat omaohjaajat pystyisivät osallistumaan asiakassuunnitelmanneuvotteluihin. Käytännössä yleensä vain toinen omaohjaaja osallistuu ja tällöin näkökulma käsiteltäviin asioihin on suppeampi, kuin mitä se olisi kahden omaohjaajan läsnä ollessa. Nuoret kokivat asiakassuunnitelmanneuvotteluja olevan sopivin väliajoin ja riittävän usein:

”Jos molemmat omaohjaajat olisivat mukana, näkökulmasta tulisi laajempi.” (N2)

Nuoret eivät suurimmaksi osaksi tienneet lastensuojelulain muuttuneen, eivätkä he ole kokeneet, että uusi laki olisi vaikuttanut heidän elämäänsä ainakaan vielä mitenkään. Yksi nuori oli lukenut uutta lastensuojelulakia ja hän kertoi tietävänsä omat oikeutensa.

8.2 Omaohjaajan ja nuoren välinen suhde

8.2.1 Suhteen luominen

Omaohjaaja ja nuori käyvät aika-ajoin kahdenkeskisiä keskusteluja nuoren omassa huoneessa ja yksi nuorista kertoi kokevansa ne ahdistavina. Eräs nuori kertoi omahoitajasuhteen muuttuneen ajan myötä. Alussa tästä nuoresta tuntui, että omaohjaaja ei pidä hänestä ja että omaohjaaja käyttäytyi ivallisesti häntä kohtaan. Nuori kertoi suhteen muuttuneen ajan myötä, nykyisin nuori kokee omaohjaajasuhteen paremmaksi ja hän on tyytyväinen omaohjaajaansa.

Haastatteluissa nuoret esittivät toivomuksia sille, kuinka omaohjaajasuhdetta voisi parantaa. Nuorten vastauksissa mainittiin, että ryhmäkodin ulkopuolella vietettävä aika ilman muiden nuorten läsnäoloa voisi auttaa nuoren ja omaohjaajan tutustumisessa ja suhteen luomisessa. Talon ulkopuolella tapahtuva tekeminen voisi olla esimerkiksi elokuvissa tai kahvilla käymistä. Myös vaateostoksilla käyminen voi olla hyvää aikaa tutustumiselle. Nuoret haluaisivat nimenomaan kahdenkeskistä aikaa omaohjaajan kanssa ja sen voisi toteuttaa esimerkiksi niin, että nuori käy vuorotellen molempien omaohjaajien kanssa kahdestaan jossakin ulkona.

Kukaan haastateltavista ei maininnut, että omaohjaajat olisivat käyneet tutustumassa nuoreen ja nuoren edelliseen asuinpaikkaan ennen Aarrearkkuun muuttoa. Yksi nuori kertoi kuitenkin tutustuneensa Aarrearkkuun ja samalla vuorossa olleisiin työntekijöihin yhden viikonlopun ajan ennen varsinaista muuttoa. Kyseisen nuoren kohdalla omaohjaajat myös hakivat hänet edellisestä paikasta Aarrearkkuun:

”Omahoitajat eivät ole käyneet edellisessä asuinpaikassa, muuten kun hakemassa sieltä.” (N2)

8.2.2 Omaohjaajan valinta

Suurin osa nuorista halusi vaikuttaa omaohjaajan valintaan. Osa nuorista kuitenkin tiedosti, että käytännössä se olisi hankalaa, koska heti sijoituksen alussa päätös olisi vaikea tehdä, kun ohjaajat ovat vielä vieraita. Yksi haastateltavista ei ollut koskaan edes ajatellut, pitäisikö nuoren saada päättää omaohjaajansa. Pienen pohdinnan jälkeen tämä nuori vastasi, ettei usko, että nuoret jakautuisivat tasaisesti eri ohjaajille, jos nuoret saisivat itse tehdä päätöksen:

”Ei tule mitään, jos omahoitajalla on kaikki nuoret, ne pitää jakautua tasaisesti kaikille.” (N2)

Kahden nuoren vastauksesta kävi ilmi, että he tiesi, millä perusteilla omaohjaajat valitaan Aarrearkkussa. Yksi nuorista piti hyvänä käytäntöä, että toinen omaohjaajista on mies ja toinen nainen. Tämä nuori piti miehissä hyvänä asiana sitä, että he ovat rennompina. Toisaalta taas naisohjaajan kanssa hän voi hoitaa vaate- ja kampaaja-asiat.

Jos nuoret saisivat itse valita omaohjaajansa, he haluaisivat ohjaajan olevan mukava ja reilu. Ohjaajan luonne oli nuorille tärkeä ja se, että hän ymmärtää nuorta. Hyvä omaohjaaja ei valita joka asiasta ja hän on omanlainen. Yhdelle nuorelle myös ohjaajan ulkonäkö ja se ettei vaateostoksien hankinnassa olla liian tiukkoja oli tärkeää. Kaksi nuorista ilmaisi haluavansa vaihtaa omaohjaajan, jos se olisi mahdollista:

”Valinnassa on tärkeää ohjaajan luonne eli ymmärtääkö hän nuorta.” (N1)

Kolme nuorista ei pitänyt merkityksellisenä sitä, onko omaohjaajia yksi vai kaksi. Kun pyysimme haastateltavia valitsemaan jommankumman näistä vaihtoehtoista, saimme seuraavanlaisen tuloksen: kaksi nuorista pitäisi kaksi omaohjaajaa, kaksi valitsisi vain yhden ohjaajan ja yksi ei osannut sanoa, haluaisiko hän yhden vai kaksi omaohjaajaa. Eräs nuori perusteli vastaustaan siten, että jos omaohjaajia olisi vain yksi, he eivät puhuisi keskenään nuoren asioista.

8.2.3 Nuoren ja omaohjaajan yhteinen aika

Kaksi haastateltavista koki, että omaohjaajilla oli heille tarpeeksi aikaa. Yhden nuoren mukaan omaohjaajilla ei ollut tarpeeksi aikaa, mutta nuori ei toisaalta kaivannutkaan yhteistä aikaa enempää. Kahden vastauksesta ilmeni, että yhteistä aikaa omaohjaajan kanssa ei ollut tarpeeksi ja he haluaisi tehdä jotakin useammin omaohjaajan kanssa. Tuloksissa suurin osa nuorista koki siis yhteisen ajan omaohjaajan kanssa liian vähäiseksi. Yhdessä tekeminen voisi olla esimerkiksi kahvilla käynti joka toinen viikko. Tekemisessä oli tärkeää yhdelle nuorelle se, että lähdetään pois ryhmäkodilta ja ettei omaohjaajalla ole kiire. Yksi nuorista toivoi, että omaohjaajat voisivat vuorotella ajan antamisessa:

”Omaohjaajalla ei ole aina tarpeeksi aikaa.” (N3)

Eräs nuori kertoi, että sijoituksen alussa omaohjaaja oli liikaa paikalla ja pakotti tutustumaan. Yksi haastateltava ei huomannut omaohjaajien ajankäytössä eroa verrattuna muihin ohjaajiin, ja kaksi ei muistanut tai ei ollut huomannut eroa omaohjaajien ja muiden ohjaajien ajankäytössä.

8.2.4 Omaohjaajan työmenetelmät

Pyysimme haastateltavia kertomaan, millaisia työmenetelmiä ohjaajat tai omaohjaajat olivat käyttäneet heidän kanssaan ja millaisia ajatuksia niiden käyttö herätti. Vastauksista ilmeni, että vain yksi nuorista on tehnyt ryhmäkodissa ollessaan verkostokartan. Toinenkin nuori kertoi, että on tehnyt verkostokartan, mutta jossakin muussa paikassa. Kaksi nuorista oli käyttänyt tunnekortteja ja kuvia, toinen näistä kahdesta nuoresta oli käyttänyt kortteja tai kuvia omaohjaajan kanssa, toinen taas jonkun muun ohjaajan kanssa. Yksi nuorista sanoi käyttäneensä kortteja aikaisemmassa paikassa. Yhden nuoren kohdalla ei ollut käytetty verkostokarttaa, kortteja eikä kuvia.

Nuorilla oli vain vähän kokemuksia ja mielipiteitä menetelmistä ja niiden käytöstä. Nuori, joka kertoi käyttäneensä kortteja ja kuvia jonkun muun kuin omaohjaajan kanssa olisi mieluummin halunnut käyttää menetelmiä omaohjaajan kanssa. Yksi nuorista ei pitänyt korttien käyttöä tarpeellisenä, koska oli kykenevä puhumaan muutenkin. Verkostokartan sekä tunnekortit tehnyt nuori kertoi menetelmien käyttämisen olleen vaikeaa, eikä haluaisi käyttää niitä uudestaan:

”En osaa sanoa menetelmistä mitään erityistä, kun en oo kokeillu.” (N3)

Nuoret toivoivat toiminnallisia menetelmiä yhdessä omaohjaajan kanssa, kuten esimerkiksi keilaamista. Yksi haastateltava halusi enemmän kahdenkeskistä aikaa omaohjaajan kanssa. Hän haluaisi myös itse päättää, mitä kahdenkeskisellä ajalla tehdään. Erään nuoren mielestä ohjaajan sukupuolella oli väliä ja hän valitsisi ohjaajan yhteiseen tekemiseen sen mukaan, kumpaa sukupuolta ohjaaja edustaa. Tämä nuori kertoi, että toista sukupuolta olevan ohjaajan kanssa oli vaikea keksiä yhteistä tekemistä. Myös toinen haastateltavista nuorista valitsisi ohjaajan tämän sukupuolen perusteella.

Kahden nuoren vastauksesta ilmeni tarve omaohjaajan ja nuoren välisiin henkilökohtaisiin keskusteluihin. Nuoret toivoivat, että näissä keskusteluissa käsiteltäisiin nuoren tilannetta sekä yleisiä sääntöjä käytäisiin läpi. Asioista pitäisi puhua enemmän, koska puhumattomuus herätti nuorten kertoman mukaan epäluuloja. Eräs nuori toivoi, että kaikki henkilökohtaiset keskustelut pysyisivät vain nuoren ja

omaohjaajan välisinä. Luottamuksen saavuttaminen oli tälle nuorelle hankalaa, koska ohjaajat kertovat asioita työryhmässä eteenpäin.

8.2.5 Omaohjaajan rooli ja korjaava suhde

Halusimme selvittää, millainen rooli ja asema omaohjaajalla oli nuoren elämässä. Kysyimme nuorilta, millainen suhde heillä oli omaohjaajiinsa. Vastauksissa ilmeni, että kaksi nuorista ei pitänyt omaohjaajan asemaa erityisenä. Nämä nuoret kertoivat omaohjaajan olevan samassa asemassa kuin muutkin ohjaajat. Jos heillä oli jotakin asiaa, he eivät välttämättä menneet omaohjaajan luo. Toinen näistä nuorista näki, että omaohjaaja on muuten samassa asemassa kuin muutkin ohjaajat, mutta omaohjaajan kanssa hoidetaan vaateostokset. Kahden muun haastateltavan mukaan omaohjaaja on erityinen verrattuna muihin ohjaajiin. Vastauksissaan nuoret kertoivat, että omaohjaajalle on helpompi kertoa asioista, kuin muille Aarrearkun ohjaajille:

”Omaohjaaja ei ole erilainen ohjaaja kuin muut. Tekee kuitenkin enemmän asioita, juttelee enemmän.” (N4)

Yksi nuorista piti omaohjaajasuhdettaan huonona. Tämä nuori halusi, että asiat, joita keskustellaan omaohjaajalle, pysyisivät salaisuuksina, eikä muu työyhteisö saisi tietää näiden keskustelujen sisällöistä. Koska asioita ei voida pitää nuoren ja omaohjaajan välisenä, nuori ei pysty puhumaan omaohjaajalle avoimesti asioistaan.

Eräs vastaaja kertoi, että omaohjaajan huolehtiminen on esittämistä, koska hän ei edes tunne nuorta. Nuoren mielestä omaohjaaja ei voi olla hänestä huolissaan ennen kuin hän tutustuu nuoreen paremmin.

Omaohjaajia verrattiin vastauksissa myös nuorten omiin vanhempiin:

”Omaohjaajat vahtivat paljon, eikä ne tunnu vanhemmilta. Ohjaajia en ole tuntenu edes vuotta, mut vanhemmat oon syntymästä asti.” (N3)

Kaikki nuoret olivat yksimielisiä siitä, että omaohjaaja ei ole aikuisen malli tai heidän esikuvansa. Vastauksissaan nuoret nimesivät aikuisen malliksi jonkun muun kuin ryhmäkodin työntekijän. Nuorille aikuisen malleja olivat oma äiti, isovelji, sisko,

ystävä tai vanhemmat. Yksi nuori ei osannut tai halunnut nimetä ketään aikuista, joka olisi hänelle esikuvana:

”Omaohjaaja ei ole aikuisen malli, ystävä P on. P on saanut paskat kortit, mutta on pärjännyt elämässään.” (N2)

8.2.6 Omaohjaaja kanssakulkijana

Kukaan nuorista ei halunnut omaohjaajien olevan osana heidän elämäänsä sijoituksen päätyttyä. Yksi haastatelluista nuorista kuitenkin piti jälkihuoltoa hyvänä asiana, jossa omaohjaaja pysyi mukana. Nuoret kertoivat pitävänsä yhteyttä perheeseen ja sukuun, jos kaipaavat apua muutettuaan pois ryhmäkodista. Kaksi haastateltavaa ei osannut nimetä ketään tärkeää aikuista, keneltä myöhemmin olisi voinut tarvittaessa kysyä neuvoa. Kolme nuorta arveli, ettei haluisi pitää yhteyttä tai että omaohjaajat pitäisivät häneen yhteyttä sen jälkeen, kun nuori muuttaa pois ryhmäkodista. Yhdenhaastateltavan mukaan yhteydenpito sijoituksen päättyessä oli sosiaalityöntekijän tehtävä:

”En halua laitoksen työntekijöiden olevan osa elämää”. (N1)

8.3 Yhteistyö perheen kanssa

Kysyimme nuorilta ketkä tekevät päätöksiä heidän elämässään. Vastauksissaan nuoret kertoivat, että omaohjaajat päättävät monista asioista, kuten esimerkiksi lomista. Sosiaalityöntekijä nimettiin yhdeksi päätöksen tekijöistä. Eräs nuori kertoi sosiaalityöntekijän päättäneen hänen sijoituksestaan ja päättävän myös sen, milloin hän pääsee pois.

Haastatteluissa tuli ilmi, että lomat ovat kaikilla nuorilla yhtenäiset eli nuoret ovat lomilla joka toinen viikonloppu. Kesäisin lomat sovitaan henkilökohtaisemmin perhetilanteen mukaan. Yksi nuorista mainitsi haluavansa käydä lomilla useammin.

8.3.1 Omaohjaajan yhteydenpito nuoren vanhempiin ja sukuun

Nuoret tiesivät hyvin, kuinka usein omaohjaajat soittavat vanhemmille tai sukulaisille. Nuoret kertoivat, että yhteydenpitoa on puhelimitse lomiin liittyen vähintään joka toinen viikko. Erään nuoren kohdalla omaohjaaja piti yhteyttä viikoittain vanhempiin. Kun kysyimme, millaisissa tapauksissa omaohjaajat pitävät yhteyttä perheeseen, nuoret nimesivät seuraavia asioita: omaohjaajat pitävät yhteyttä tärkeissä asioissa, kuten lomien sopimisessa tai jos nuoren elämässä on tapahtunut jotakin erityistä. Yksi nuori piti huonona asiana ohjaajien yhteydenpidon vanhempiin, koska tämä nuori koki ohjaajan ja vanhemman välisen yhteydenpidon vaikuttavan hänen ja vanhempien välisiin asioihin. Eräs toinen haastateltava taas piti yhteydenpitoa hyväksyttävänä, jos se oli vanhempien mielestä tarpeellista:

”Omaohjaajan ei tarvitse pitää suuremmin yhteyttä vanhempiin, mutta jos vanhemmat haluavat se on ok.” (N2)

8.3.2 Nuoren yhteydenpito vanhempiin ja sukuun

Kaikki nuoret kertoivat olevansa säännöllisesti yhteydessä vanhempiinsa tai muihin perheenjäseniin vähintään kerran viikossa puhelimitse. Useat pitivät yhteyttä jompaankumpaan vanhemmista päivittäin. Usean nuoren vanhemmat ovat käyneet ryhmäkodilla vierailulla nuoren sijoituksen aikana. Yksi nuorista halusi vanhempien käyvän useammin ryhmäkodilla, kun taas eräs toinen nuorista halusi tavata vanhempiaan enemmän, mutta jossain muualla kuin Aarrearkun tiloissa. Yksi haastateltavista kertoi myös muiden sukulaistensa käyneen Aarrearkussa vierailulla.

9 TULOSTEN TARKASTELU JA YHTEENVETO

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää omaohjaajuuden nykytila ryhmäkoti Aarrearkussa työntekijöiden ja nuorten näkökulmasta. Tässä luvussa tarkastelemme tutkimuksessa esiin tulleita asioita ja vertaamme työntekijöiden ja nuorten näkemyksiä toisiinsa sekä samalla peilaamme saamiamme tuloksia keräämäämme teorian tietoon omaohjaajuudesta. Tulokset kertovat, mitä omaohjaajuus on ryhmäkoti Aarrearkussa, samalla ne tuovat esiin toiveita ja ideoita sekä työntekijöiltä että nuorilta omaohjaajuuden kehittämiseksi. Seuraavassa tarkastelemme tuloksia tarkemmin opinnäytetyön tulosten alaotsikoiden mukaan.

9.1 Omaohjaajuuden arki

9.1.1 Omaohjaajan tehtävät

Tutkimuksen mukaan omaohjaajalla on Aarrearkussa paljon käytännön asioita hoidettavanaan. Näitä arjen tehtäviä ovat sekä nuorten että ohjaajien mielestä vaatehankinnat ja niistä sopiminen, pankkiasioiden hoitaminen, terveydenhuoltopalveluista huolehtiminen sekä parturi ja kampaaja käynneistä sopiminen. Aarrearkun omaohjaajat pyrkivät toteuttamaan arjen askareet mahdollisimman paljon nuorta osallistaen. Nuoren ja omaohjaajan hoitaessa asioita yhdessä nuori oppii elämäntaitoja. Elämäntaitojen opettaminen kuuluu omaohjaajien lisäksi kaikille ohjaajille, sisältäen sellaisia asioita ja tekemistä, joita lapset kotona ollessaan tekisivät omien vanhempiensa kanssa (Munnukka & Aalto 2002, 167 – 168.)

Ryhmäkodin työntekijät pitävät nuoren harrastetoiminnan käynnistämistä, sen tukemista ja harrastuksissa mukana olemista omaohjaajan tehtävänä. Omaohjaaja pohtii lapsen iän ja voimavarojen mukaan nuorelle sopivaa harrastusta yhdessä lapsen kanssa. Harrastustoimintaan tukeminen on Elo-Kurun (2003, 68 – 69) mukaan tärkeää, sen yhtenä tarkoituksena on auttaa lasta rohkaistumaan ja osallistumaan ikäistensä toimintaan myös laitoksen ulkopuolella. Omaohjaajan omat toiminnalliset kiinnostuksen kohteet määräävät pitkälti sen miten paljon nuoret toimivat ja harrastavat.

Omaohjaajan vastuulla on lapsen asioista tiedottaminen muulle henkilökunnalle, perheelle, kouluun ja muille yhteistyötahoille (Klap 2005, 95). Aarrearkun omaohjaajat pitävät yhteyttä nuoren vanhempiin ja sukuun. Tämä yhteydenpito pitää sisällään vanhempien kanssa sovittavat asiat, kuten palaverit, lomat sekä perheen välisen suhteen ylläpitämisen ja tukemisen. Omaohjaaja hoitaa yhteydenpidon myös muihin yhteistyötahoihin, kuten kouluun, sosiaalitoimeen ja viranomaisiin.

9.1.2 Säännöt ja rangaistukset

Klapin (2005, 95) mukaan omaohjaajan vastuulle lankeaa usein lapselle annettavien rangaistusten antaminen. Aarreakussa näin ei kuitenkaan ole vaan rangaistuksen antaa yleensä työvuorossa oleva ohjaaja. Jos rangaistuksesta on vaikeaa tehdä päätöstä, työntekijät keskustelevat tapauksesta yhdessä, jonka jälkeen rangaistus päätetään. Suurempien asioiden tai sääntöjen rikkomisen kohdalla rangaistuksen antaja voi olla omaohjaaja tai ryhmäkodin johtaja.

Tutkimuksen mukaan nuoret eivät pidä nykyistä rangaistuskäytäntöä hyvänä. Kaksi nuorista toivoi, että työntekijät puhuisivat rangaistuksista keskenään, jolloin ne olisivat yhdenmukaiset kaikille. Rangaistusten ja sääntöjen osalta nuoret kritisoivat myös sitä, että kaikilla nuorilla on iästä riippumatta samat kotiintulo- ja huoneeseen meno -ajat. Samoin epäreiluna nähtiin sellaiset ohjaajien päätökset, joissa rangaistukset tulevat kaikkien kärsittäviksi, vaikka vain joku nuorista olisi rikkonut sääntöä.

9.1.3 Kuukausi-ilmoitus

Ryhmäkoti Aarreakun omaohjaajat tekevät kuukausi-ilmoituksen nuoren sosiaalityöntekijälle sovituin väliajoin. Tutkimuksen mukaan omaohjaajilla ei ole yhtenäistä käytäntöä kuukausi-ilmoituksen laatimisessa vaan omaohjaajapari sopii keskenään kuinka he laativat kuukausi-ilmoituksen. Jotkut omaohjaajapareista ovat sopineet, että he tekevät raportin vuorotellen. Toinen Aarreakun työntekijöillä käytössä oleva tapa on kirjata kuukausi-ilmoitus yhdessä omaohjaajaparin kanssa jakaen raportin osa-alueita.

Tutkimuksesta ilmeni, että nuoret eivät saa lukea omia kuukausi-ilmoituksiaan. Kuukausi-ilmoituksen näyttäminen nuorille jakaa ryhmäkodin ohjaajien mielipiteet. Osa omaohjaajista on sitä mieltä, että kuukausi-ilmoitus laaditaan sosiaalityöntekijöitä varten, ja he pelkäävät raportoinnin luonteen muuttuvan kaunistelevämmäksi, jos se näytetään nuorille. Osa ohjaajista taas kannattaa avoimuutta ja he pohtivat, voisiko nuori osallistua kuukausi-ilmoituksen laatimiseen kirjaamalla siitä joitakin osa-alueita yhdessä omaohjaajan kanssa. Nuoret itse haluaisivat lukea oman kuukausi-ilmoituksensa ja kertoa omaohjaajalle mielipiteensä, joka lisittäisiin kuukausi-ilmoitukseen.

9.1.4 Asiakassuunnitelma ja hoito- ja kasvatussuunnitelma

Nuorelle tehdään ensimmäinen asiakassuunnitelma sijoituksen alkaessa Aarrearkussa. Asiakassuunnitelman laadinnassa on mukana nuoren sosiaalityöntekijä, omaohjaajapari tai ainakin toinen omaohjaajista, nuori sekä hänen huoltajansa. Asiakassuunnitelmia pidetään kolmen kuukauden tai puolenvuoden välein, sosiaalityöntekijän toiveen mukaan. Tutkimuksen mukaan työntekijät haluaisivat asiakassuunnitelmia toteutettavan vielä yksilöllisemmin nuoren tilanteen mukaan.

Omaohjaajan yhtenä tärkeimpänä työtehtävänä voidaan pitää Elo-Kurun (2006, 62 – 65) mukaan säännöllistä lapsen tarpeiden arviointia, johon liittyy hoidon suunnittelu ja tavoitteiden asettaminen. Tätä tehtävää toteutetaan käytännössä hoito- ja kasvatussuunnitelman avulla. Tutkimuksesta ilmenee, että hoito- ja kasvatussuunnitelmaa ei ole toteutettu yhdenkään nuoren kohdalla ryhmäkoti Aarrearkussa. Hoito- ja kasvatussuunnitelman sisältämiä asioita on käyty läpi nuorten ja ohjaajien välisinä keskusteluin, mutta varsinaisia kirjallisia suunnitelmia ei ole tehty. Tavoitteellisuuden saavuttamiseksi omaohjaajat pitävät hoito- ja kasvatussuunnitelmien kirjaamista tärkeänä ja nimesivät sen yhdeksi kehittämiskohteeksi.

Kaikki ryhmäkoti Aarrearkun omaohjaajista eivät ole vielä huomanneet uuden lastensuojelulain tuomia muutoksia omassa työssään. Ne, jotka ovat haastatteluhetkellä muutoksen huomanneet, pitävät uudistusta hyvänä sen takia, että lain ohjeet ovat entistä selkeämmät ja että laki velvoittaa ottamaan huomioon entistä enemmän lapsen näkökulman. Nuoret eivät ole kokeneet uuden lain vaikuttaneen heidän elämäänsä, ainakaan vielä mitenkään.

9.2 Nuoren ja omaohjaajan välinen suhde

9.2.1 Suhteen luominen

Omaohjaaja ryhtyy luomaan suhdetta nuoreen ottamalla yhteyttä nuoren sen hetkiseen asuinpaikkaan ja usein nuori tulee tutustumaan ryhmäkotiin ennen varsinaista muuttoa. Jokaisella Aarrearkkuun sijoitetulla nuorella on kahden - neljän viikon rauhoittumisaika, joka antaa mahdollisuuden omaohjaajalle ja nuorelle viettää

kahdenkeskistä aikaa sekä samalla tutustua toisiinsa. Karppinen toteaa (2001a, 15, 19), että ensin omaohjaaja työskentelee kontaktin ja luottamuksellisen suhteen aikaansaamiseksi, mikä on edellytyksenä koko hoitoprosessin onnistumiselle. Suhteen luomiselle on annettava aikaa, koska lastensuojelulasten menneisyydessä on usein katkenneita ja pettymyksiä täynnä olevia suhteita, jolloin lapsen ei ole helppoa alkaa uudelleen luottaa aikuiseen. (Elo-Kuru 2003, 78.)

Aarrearkussa omaohjaajat käyttävät suhteen luomisen keinoina läsnäoloa, keskustelua ja kyselyä. Keskustelu on hoidollista silloin, kun omaohjaaja kohtaa lapsen tai nuoren kuuntelemalla. Nähdyn ja kuullun tuleminen ilmentävät lapsen ymmärretyksi tulemistä ja hän voi kokea tulevaisuuden hyväksytyksi omana itsenään. (Munnukka & Aalto 2002, 170 – 171.) Suhteen luomisen välineenä Aarrearkun omaohjaajat käyttävät myös verkostokarttaa, jonka avulla saadaan arvokasta tietoa lapsen taustasta (Klap 2005, 95 – 96).

Nuoret eivät koe omaohjaajasuhteen syntymistä erityisenä verrattuna muihin ryhmäkodin ohjaajiin. Nuoret toivovat että, omaohjaaja viettäisi enemmän aikaa yhdessä nuoren kanssa ryhmäkodin ulkopuolella. Yhteinen aika auttaisi nuoria luomaan ja parantamaan suhdetta omaohjaajaan. Myös työntekijät kokevat, että omaohjaajan läsnäolo on alussa tärkeää. Elo-Kurun (2003, 66 – 68) ja Klapin (2005, 95 – 96) mukaan lapsi tarvitsee kiireetöntä aikaa aikuisen kanssa ja laitoksen tehtävänä onkin taata lapselle vastuullinen ja selkeä aikuinen, jonka kanssa lapsi pääsee olemaan kahdenkeskisessä suhteessa.

9.2.2 Omaohjaajan valinta

Ryhmäkoti Aarrearkun omaohjaajaparin valinnassa pyritään siihen, että ohjaajat olisivat eri sukupuolta. Käytännössä ohjaajat määräytyvät sen mukaan, kenellä työntekijöistä on vähiten omaohjattavia. Jos omaohjaaja ehdokkaita on useita, valintaan vaikuttaa myös ohjaajan perehtyneisyys nuoren taustalla oleviin ongelmiin. Ryhmäkotiin sijoitettava nuori ei voi vaikuttaa omaohjaajan valintaan, vaikka suurin osa nuorista haluaisi itse valita omaohjaajansa.

Ryhmäkoti Aarrearkussa omaohjaajat työskentelevät työparina. Omaohjaajat ovat samanarvoisia ja hoitavat yhtälailla nuoren asioita. Elo-Kurun (2003, 92 – 93) mukaan vaikean lapsen kanssa työskennellessä on helpottavaa, kun saa jakaa vastuuta.

Tutkimuksen mukaan Aarrearkun ohjaajat pitävät parityöskentelyä hyvänä asiana, kun taas nuorille ei ole niin merkityksellistä, onko omaohjaajia yksi vai kaksi. Ohjaajat näkevät parityöskentelyn hyvinä puolina sen, että kahdella omaohjaajalla on nuorelle enemmän aikaa. Omaohjaajat voivat myös peilata tuntemuksiaan yhdessä, jakaa vastuuta sekä saada samalla nuoren asioihin toisen näkökulman.

Ongelmana työparityöskentelyn sujumisessa saattaa olla yhteisen ajan puuttuminen. Vuorotyön takia työparin jäsenet voivat olla useita päiviä tapaamatta toisiaan. Vaikeiden hoitotilanteiden purkaminen, lapsen hoidon suunnittelu ja tavoitteiden asettaminen edellyttävät kuitenkin omaohjaajaparin yhteisen ajan löytymistä (Elo-Kuru 2003, 92 – 93.) Aarrearkussa omaohjaajaparit ovat pystyneet järjestämään riittävästi yhteistä aikaa sopiakseen lapsen asioiden hoidosta.

9.2.3 Nuoren ja omaohjaajan yhteinen aika

Tämän tutkimuksen mukaan sekä nuoret että työntekijät haluaisivat viettää enemmän yhteistä aikaa ryhmäkodin ulkopuolella. Yhteisen ajan järjestäminen nuoren kanssa on omaohjaajan vastuulla ja sen järjestäminen tulisi olla aktiivisempaa. Työntekijät näkevät oman ajankäytön organisoinnin puutteellisena.

Aarrearkun omaohjaajat haluaisivat kehittää yhteisen käytännön, jolla taataan omaohjaajan ja nuoren välinen kahdenkeskinen yhteinen aika tietyin väliajoin. Elo-Kurun (2003, 66 – 68) ja Klapin (2005, 95 – 96) mukaan omaohjaajatyötä voidaan toteuttaa kahdenkeskisen ajan löytymiseksi muun muassa omaohjaajatunteja pitämällä. Silloin lapsi ja omaohjaaja menevät yhdessä sopimaansa paikkaan esimerkiksi vaateostoksille, elokuviin, ulos syömään tai muuhun sellaiseen saaden kahdenkeskeistä aikaa.

9.2.4 Omaohjaajan työmenetelmät

Tuloksista käy ilmi, että Aarrearkun ohjaajien menetelmäosaaminen on vaihtelevaa ja kukin työntekijä käyttää menetelmiä ja työvälineitä oman tietotaitonsa mukaan. Omaohjaajat ovat kiinnostuneita käyttämään työvälineitä ja haluaisivat kehittää menetelmäosaamistaan sekä luoda yhtenäisen menetelmäkäytännön omaohjaajan työhön. Aarrearkussa tällä hetkellä käytössä olevia menetelmiä ovat verkostokartta,

vanhemmuuden roolikartta, Mun stoori -kortit, tikapuut, piirtäminen ja sukupuoli. Nuoret toivoivat, että omaohjaajan työmenetelmät olisivat enemmän toiminnallisia, esimerkiksi eräs nuori mainitsi keilaamisen.

9.2.5 Omaohjaajan rooli ja korjaava suhde

Omaohjaajasuhde on parhaimmillaan korjaavaa hoitoa ja kasvatusta aikuisen ja lapsen välillä. Lapsi voi saada omaohjaaja suhteessa sellaisen henkilökohtaisen korjaavan kokemuksen, joka parantaa hänen perusluottamustaan. Omaohjaajan tehtävä tässä suhteessa on tarjota turvallisuutta, huolenpitoa ja luotettavuutta. (Kyrönseppä, Rautiainen & Airio 1990, 52.)

Aarrearkun omaohjaajat pitävät omaa rooliaan suhteessa omaohjattavaan tärkeänä ja usein omaohjaaja tulee muita ohjaajia läheisemmäksi ja tärkeämmäksi. Klapin (2005, 96 – 97) ja Hromekin (2006, 23) mukaan on merkityksellistä, että nuorella on edes yksi turvallinen ihmissuhde. Tässä tutkimuksessa omaohjaajat kuvasivat rooliaan suhteessa nuoreen opastavaksi aikuiseksi, kasvattajaksi, rajojen asettajaksi, varavanhemmaksi, aikuisen malliksi sekä turvallisen ympäristön luojaaksi.

Nuorten näkemykset omaohjaajan merkityksestä ovat kahdensuuntaisia, osa nuorista kokee omaohjaajan olevan samassa asemassa kuin muutkin ohjaajat, kun taas osa pitää omaohjaajaa erityisenä. Erityisyys ilmenee siten, että nuorella on luottamussuhde omaohjaajaan ja nuoren on helpompi kertoa asioita omaohjaajalle. Nuoret eivät tutkimuksen mukaan pidä omaohjaajaa esikuvana tai aikuisen mallina.

9.2.6 Omaohjaaja kanssakulkijana

Tuloksista ilmenee, että omaohjaajan merkitys korostuu erityisesti sijoituksen siirtymävaiheissa. Sijoituksen alussa omaohjaajalla on paljon käytännön asioita huolehdittavanaan. Omaohjaaja ottaa yhteyttä kouluun ja muihin tarpeellisiin yhteistyötahoihin sekä tukee nuoren kotiutumista Aarrearkkuun. Omaohjaaja tutustuu nuoreen ja hänen tilanteeseensa sekä jakaa hankkimansa tiedon muulle työryhmälle.

Ryhmäkoti Aarrearkusta ei ole vielä siirtynyt yhtään nuorta jälkihuollon piiriin. Ohjaajat kertovat tutkimuksessa tämän hetken ajatuksista jälkihuollon toteuttamiseksi. Nuoren lähestyessä täysi-ikäisyyttä omaohjaaja ryhtyy tekemään suunnitelmaa

itsenäistymisestä yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa. Omaohjaajan ei tarvitse kannatella nuorta kovin pitkään itsenäistymisvaiheessa, kun omaohjaaja purkaa suhdetta ja valmistelee nuorta itsenäiseen elämään riittävän hyvissä ajoin. Nuoret eivät näe omaohjaajan olevan osana heidän elämäänsä sijoituksen päätyttyä.

9.3 Yhteistyö perheen kanssa

Ryhmäkodin omaohjaajat pitävät yhteydenpitoa nuoren perheeseen ja muuhun verkostoon tärkeänä. Tätä vanhempien ja huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä kutsutaan lastensuojelussa perhetyöksi. Perhetyön tavoitteena on vanhemmuuden vahvistaminen, lapsen laitoshoidon mahdollistaminen, perheenjäsenten vuorovaikutuksen kehittyminen sekä lapsen itsenäistymisen tukeminen. (Karppinen 2001b, 72 – 73.) Tutkimuksen mukaan perhetyötä toteutetaan Aarrearkussa pääasiassa pitämällä yhteyttä puhelimitse nuoren vanhempiin, kun sovitaan lomista, vaihdetaan kuulumisia tai keskustellaan nuoren tilanteesta.

Saastamoisen (2008, 129) mukaan sijaishuollossa olevan lapsen oikeus pitää yhteyttä läheisiinsä on yksi tärkeimmistä huostaan otetun lapsen oikeuksista. Aarrearkun nuoret ovat tiiviisti yhteydessä vanhempiinsa puhelimitse. Nuoret lomailevat kotona joka toinen viikonloppu, mutta haluaisivat tavata vanhempiaan nykyistä useammin, joko ryhmäkodilla tai muualla. Myös työntekijät toivoisivat vanhempien ja läheisten vierailevan ryhmäkodilla useammin.

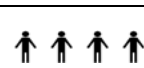
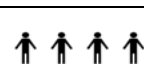
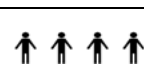

Olemme keränneet seuraaviin taulukoihin omaohjaajien tehtäviä, jotka tulivat esille useiden haastateltavien vastauksissa. Valitsimme taulukkoon myös tehtäviä, joita kukaan, tai vain harvat haastateltavista pitivät pelkästään omaohjaajan työnä. Taulukossa 1 ”hahmo” vastaa aina yhden työntekijän myönteistä vastausta kyseiseen asiaan.

Taulukko 1. Omaohjaajan tehtävät työntekijöiden vastausten mukaan

Kaikki ohjaajat (7)	
Vaatehankinnat	
Yhteydenpito verkostoihin	
Harrastetoimintaan tukeminen	
Rangaistusten jakaminen	
Kuukausi-ilmoituksen tekeminen	
Neuvotteluissa mukana oleminen	
Yhteydenpito perheeseen	
Lomista sopiminen	

Taulukkoon 2 merkitsimme samat tehtävät, kuin taulukkoon 1. Myös nuorten taulukossa ”hahmo” vastaa myönteistä näkemystä tehtävän kuulumisesta omaohjaajalle.

Taulukko 2. Omaohjaajan tehtävät nuorten vastausten mukaan.

Kaikki nuoret (5)	
Vaatehankinnat	
Yhteydenpito verkostoihin	
Harrastetoimintaan tukeminen	
Rangaistusten jakaminen	
Kuukausi-ilmoituksen tekeminen	
Neuvotteluissa mukana oleminen	
Yhteydenpito perheeseen	
Lomista sopiminen	

Lisäsimme taulukot selkeyttämään tutkimuksessa saatuja tuloksia. Taulukoista lukijan on helppo katsoa kuinka moni haastateltavista on maininnut kyseisen asian omaohjaajan tehtäväksi. Vaikka kaikki haastateltavat eivät ole vastauksessaan maininneet esimerkiksi lomista sopimista omaohjaajan tehtäväksi, taulukosta ei voi suoraan päätellä, että vain osa haastateltavista pitää lomista sopimista omaohjaajan tehtävänä. Tällaista päätelmää ei voida tehdä siksi, että olemme keränneet aineiston teemahaastatteluilla, jolloin emme ole kysyneet suoria kysymyksiä, joihin haastateltava olisi voinut vastata kyllä tai ei.

10 TULOSTEN POHDINTA

Aarrearkussa omaohjaajat työskentelevät pareittain. Tutkimuksen mukaan omaohjaajien parityöskentely on toimivaa. Omaohjaajaparit sopivat keskenään työtehtävien jaosta, eikä nykyistä parityöskentely käytäntöä ole syytä lähteä muuttamaan. Toki työntekijöiden on syytä edelleenkin miettiä, miten parityöskentely parhaiten vastaa nuoren yksilöllisiä tarpeita.

Haastatteluissa ilmeni, että nuoret kokevat, ettei heidän mielipidettään oteta riittävästi huomioon. Tuloksista ei selvinnyt, eivätkö ohjaajat tiedä, mitä nuoret ajattelevat vai eikö nuorten mielipiteitä oteta huomioon riittävästi päätöksiä tehtäessä. Kukaan nuorista ei maininnut tutkimuksessa viikoittaisia nuorten palavereita, joiden yhtenä tavoitteena on antaa nuorille mahdollisuus tuoda asioita pohdittavaksi ja osallistaa heitä yhteiseen päätöksentekoon. Toisaalta tietty mustavalkoinen ajattelutapa kuuluu nuoruuteen ja nuori voi kokea ohjaajan päätöksen tekemisen, joka on nuoren mielipiteen vastainen niin, ettei häntä kuunnella.

Omaohjaaja on selvillä oman nuoren asioista parhaiten, mutta kaikki työntekijät ovat tietoisia nuoren tärkeistä asioista. Omaohjaajan tehtäviin kuuluu jakaa nuoresta hankkimaansa tietoa muille työryhmän jäsenille raporttoimalla sekä suullisesti että kirjallisesti. Raportoinnin lisäksi työryhmässä keskustellaan nuorten asioissa, laajemman näkemyksen saavuttamiseksi. Jos nuoren tilanne on epävakaa, keskustelua työryhmän sisällä on enemmän. Kaikki nuoret eivät pidä siitä, että heidän omaohjaajalle kertomiaan asioita käsitellään ohjaajien kesken. Nuoren voi olla vaikeaa rakentaa luottamuksellista suhdetta omaohjaajaan, koska nuori tietää, ettei omaohjaaja voi pitää kahdenkeskisissä keskusteluissa saamiaan tietoja aina salassa.

Omaohjaan haasteena onkin arvioida nuoren ja ohjaajan välisestä keskustelusta nuoren hoitoon ja kasvatukseen oleellisesti vaikuttavat seikat, jotka tulee saada muiden ohjaajien tietoon.

Tutkimuksessa selvisi, että omaohjaajan merkitys nuorelle on lähes kaikkien omaohjaajien mielestä tärkeä. Jotkut ohjaajat arvelivat jopa, että omaohjaaja saattaa olla ainut vastuuntuntoinen ja järkevä aikuinen, joka on läsnä nuoren elämässä. Ohjaajat ajattelevat, että omaohjaaja on parhaimmillaan henkilö, jolle nuori voi tulla kertomaan oma-aloitteisesti asioitaan ja puhua myös vaikeista asioista. Toisaalta eräs ohjaaja piti suhdetta kaikkiin nuoriin samanarvoisena, eikä omalla nuorella ole erityisasemaa. Nuoret näkivät omaohjaajan erityisyyden kahdella eri tavalla. Osa nuorista pitää omaohjaajaa samassa asemassa, kuin muitakin ohjaajia. Tällöin työntekijä voi omalla suvaitsevaisella käyttäytymisellään yrittää rakentaa luottamuksellista suhdetta. Osa nuorista taas kertoi omaohjaajan olevan erityinen, koska hänelle on helpompi kertoa asioita. Tulosten valossa pohdimme, voiko omaohjaajasuhteesta muodostua merkityksellinen, jos omaohjaaja ei näe omaa nuortaan erityisenä. Omaohjaajan itsetarkoituksena ei ole tehdä itsestään muita ohjaajia tärkeämpää vaan olla nuorelle luotettava aikuinen, joka on parhaiten selvillä nuoren asioista.

Työmenetelmät auttavat omaohjaajaa työssään. Menetelmien avulla nuorista voidaan saada tietoa ja ne toimivat varsinkin suhteen alussa vuorovaikutuksen avaajina. Työntekijät pitävät tärkeänä keskustelua, jotka syntyvät joko työvälineiden avulla tai arjen askareiden lomassa. Nuoret eivät niinkään pidä keskustelua tärkeänä, mutta kaipaavat sen sijaan toiminnallisuutta ja omaohjaajan läsnäoloa. Omaohjaan haasteena on löytää työtapoja, jotka vastaavat myös nuorten toiveita. On tärkeää, että valittu menetelmä on sekä ohjaajalle että nuorelle mieleinen. Saarnion (1999, 387 – 389) mukaan kuitenkin se, minkälaisia välineitä työskentelyyn käytetään, ei ole niinkään merkityksellistä kuin se, miten ohjaaja kohtaa nuoren vuorovaikutuksessa. Vuorovaikutuksen onnistuminen on siis paljon kiinni omaohjaajan suhtautumisesta nuoreen.

Kun tarkastelemme opinnäytetyötä omaohjaajuuden kehittämisenäkökulmasta, olisi syytä tarkastella omaohjaajan ja nuoren yhteydenpitoa nuoren läheisiin. Sekä nuoret että työntekijät toivoisivat nuorten vanhempien vierailevan useammin Aarrearkussa.

Se miten tämä toive saataisiin toteutettua, jää Aarrearkun työntekijöiden ratkaistavaksi. Haastatteluissa omaohjaajat ehdottivat, että nuorten vanhemmille voisi järjestää vanhempainillan kaltaisia tapahtumia, jolloin vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö lisääntyisi. Vanhempainiltojen tarkoituksena on lisätä vanhemman ja lapsen yhdessäoloa sekä tuoda tutuksi ryhmäkotia vanhemmalle. Myös ajatus siitä, että työntekijät kuljettaisivat nuoria useammin lomille ja näkisivät nuoren perhettä samalla, tiivistäisi mahdollisesti yhteistyötä.

Nuoret nimesivät omaohjaajan yhteydenpito tahoiksi ainoastaan omat vanhemmat ja koulun. Omaohjaajat kertoivat haastatteluissa pitävänsä yhteyttä myös useisiin muihin yhteistyötahoihin. Pohdimmekin, keskusteleeko omaohjaaja nuoren kanssa nuorta koskevasta yhteydenpidosta tarpeeksi. Kertooko omaohjaaja nuorelle, jos hän on keskustellut nuorta koskevista asioista esimerkiksi sosiaalityöntekijän kanssa, vai halutaanko nuorta esimerkiksi säästää joiltakin ikäviltä yksityiskohdilta, eikä hänelle sen takia kertoa kaikista keskusteluista. On myös mahdollista, että nuoret eivät haastattelutilanteessa halunneet mainita kaikkia yhteistyötahoja niiden arkaluontoisuuden vuoksi.

Toinen merkittävä kehittämiskohde tutkimuksen mukaan on kuukausi-ilmoituskäytännön yhtenäistäminen. Tällä hetkellä työntekijöiden näkemykset kuukausi-ilmoituksen merkityksestä ja luonteesta ovat eriävät. Osa työntekijöistä ajattelee raportoinnin luonteen muuttuvan kaunistelevammaksi, jos nuori saa lukea kuukausi-ilmoituksen. Osa työntekijöistä on taas avoimuuden kannalla ja haluaisi ottaa nuoren mukaan kuukausi-ilmoituksen laatimiseen. Kuukausi-ilmoituksen avulla asioiden läpikäyminen voisi auttaa nuorta ymmärtämään asiakassuunnitelman sisällön paremmin ja samalla nuoren olisi helpompi sitoutua asetettuihin tavoitteisiin. Raportoinnin tarkoitus on kertoa nuoren tilanteesta totuuden mukaisesti, kuitenkin nuorta kunnioittaen. Niinpä raportointitavan ei mielestämme pitäisi muuttua, vaikka kuukausi-ilmoitus näytettäisiinkin nuorelle.

Julkisuuslain 12. §:ssä säädetään, että jokaisella on oikeus saada tietoa itseään koskevasta viranomaisen asiakirjamerkinnästä, joihin myös kuukausi-ilmoitus lukeutuu (Räty 2007, 195). Julkisuuslain mukaan nuoren tulisi siis saada lukea omat kuukausi-ilmoituksensa. Toisaalta, kun tarkastellaan lastensuojelulain 20. §:n 20. momenttia, voidaan todeta, että tietojen antamista lapselle tulee harkita aina

tapauskohteisesti. Lapselle ei saa antaa sellaisia tietoja, jotka vaarantavat hänen kehitystään tai ovat vastoin lapsen muuta erittäin tärkeää yksityistä etua. Lapsen edun voidaan katsoa vaarantuvan joissakin tapauksissa, jos lapselle luovutetaan häntä itseään tai hänen perhettään koskevia tietoja. Jos kuukausi-ilmoitus sisältää esimerkiksi sellaisia tietoja lapsen vanhemmista, jotka voisivat vaarantaa lapsen mielenterveyttä tai hänen suhdettaan vanhempiinsa tai toiseen heistä, tietojen antaminen voi olla vastoin lapsen erittäin tärkeää etua. (Räty 2007, 267 – 268.) Voidaankin todeta, että omaohjaajan vastuulla on arvioida kuukausi-ilmoituksen sisältö ja sen näyttämisen mahdolliset vaikutukset nuoreen. Tämä arvion perusteella omaohjaaja voi tarvittaessa jättää joitakin, nuoren etua vaarantavia, osioita näyttämättä nuorelle.

Aarrearkussa on ollut käytössä rauhoittumisaika, jonka tarkoituksena on kiinnittää nuori ryhmäkodin arkeen sekä tutustuttaa nuori omaohjaajiinsa. Uuden lastensuojelulain myötä tämä ei ole enää mahdollista, koska laitoksen säännöt ja tavat eivät voi ohjata liikkumavapauden rajoittamista. Tämän lain mukaan ei ole mahdollista, että sijoituksen alussa lapsen liikkumavapautta rajoitetaan säännönmukaisesti ilman erillistä päätöstä, niin ettei lapsi voi poistua sijaishuoltopaikasta. (Saastamoinen, 151, 246 – 247.) Tämän tiedon nojalla ryhmäkoti Aarrearkku on luopunut kahden - neljän viikon rauhoittumisajasta tekemiemme haastatteluiden jälkeen. Haastatteluja tehdessämme emme kiinnittäneet erityistä huomiota rauhoittumisaikaan ja ymmärsimme tämän käytännön tarkoituksen. Myöhemmin olemme pohtineet asiaa enemmän nuoren näkökulmasta ja on kohtuutonta rajoittaa nuoren liikkumavapautta pitkäksi aikaa. Tällä kotiarestityyppisellä käytännöllä voi olla myös negatiivisia vaikutuksia nuoren kiinnittymiseen uuteen kotiinsa.

11 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen on ollut haastavaa, koska se on ollut meille molemmille uusi kokemus. Kun saimme mahdollisuuden tehdä opinnäytetyön Aarrearkulle, meille kerrottiin, että kaikki tutkimustyö on tervetullutta. Emme osanneet alussa rajata opinnäytetyötä riittävästi, joten teimme paljon turhaa työtä tutkiessamme sijaishuoltoa. Lastensuojelutyö oli meille vierasta, mutta olemme tutustuneet ja oppineet siitä paljon tämän opinnäytetyön myötä. Toisaalta tämän opinnäytetyön

tekeminen on ollut myös mielekästä, koska aihe on ollut mielenkiintoinen. Olemme molemmat saaneet työn edetessä yhä enemmän tietoa ja kokemuksia lastensuojelun sijaishuollosta ja omaohjaajamenetelmästä.

Opinnäytetyö kuvaa ryhmäkoti Aarrearkun omaohjaajamenetelmää, ja se vastaa asettamiimme tutkimusongelmiin. Opinnäytetyö selvittää omaohjaajuuden nykytilaa ryhmäkoti Aarrearkussa sekä omaohjaajien että nuorten näkökulmasta. Tämä työ mahdollistaa omaohjaajuuden kehittämisen, koska se tuo kehittämistarpeet ja toisaalta toimivat omaohjaajamenetelmän osa-alueet näkyviksi. Tutkimuksen pääongelma opinnäytetyössämme on Mitä omaohjaajuus on ryhmäkoti Aarrearkussa? Pääongelma jakautuu kahteen alakysymykseen, joita ovat Mitä omaohjaajuus on ryhmäkoti Aarrearkussa nuorten näkökulmasta? ja Mitä omaohjaajuus on ryhmäkoti Aarrearkussa työntekijöiden näkökulmasta? Tutkimustuloksina saimme määriteltyä mitkä ovat omaohjaajan tehtävät, mikä on omaohjaajan rooli ja merkitys nuorelle, mitä työvälineitä omaohjaaja käyttää työssään sekä miten Aarrearkun omaohjaajat toteuttavat perhetyötä.

Ryhmäkoti Aarrearkun omaohjaajamenetelmä sisältää seuraavat asiat: Omaohjaaja huolehtii nuoren asioista, kuten vaatehankinnoista ja pankkiasioiden hoitamisesta. Omaohjaaja toteuttaa arjen askareita mahdollisimman paljon yhdessä nuoren kanssa, jolloin nuori oppii elämän taitoja. Omaohjaajan rooli on merkityksellinen ja usein omaohjaaja tulee muita ohjaajia läheisemmäksi. Omaohjaajasuhde vaatii aikaa ja se on parhaimmillaan korjaavaa hoitoa ja kasvatusta aikuisen ja lapsen välillä. Omaohjaajatyöskentelyn apuna käytetään erilaisia työmenetelmiä, joita ovat verkostokartta, vanhemmuudenroolikartta, Mun stoori -kortit, tikapuut, piirtäminen, keskustelu ja sukupuu. Aarrearkussa perhetyötä toteutetaan pääasiassa pitämällä puhelimitse yhteyttä nuoren vanhempiin. Olemme koonneet omaohjaajan tehtävät kaavioon 1, (liite 3).

Nuorten kiinnostus haastatteluja kohtaan yllätti meidät positiivisesti. Ennen teemahaastattelujen toteutumista mietimme, kuinka saamme nuoret motivoitua haastatteluun. Kaikki nuoret tulivat mielellään haastatteluun ilman erityistä motivointia. Työntekijät kuvasivat nuorten reaktioita haastattelumahdollisuuteen innostuneiksi. Nuorille on tärkeää, että he saavat kokemuksen, että heitä kuunnellaan.

Nuorille tekemiemme haastattelujen vastausten analysoiminen oli haasteellista, koska vastaukset olivat melko lyhyitä. Toisinaan haastattelutilanteessa syntyi tunne, että nuori halusi selvittää haastattelusta mahdollisimman nopeasti. Jos haastattelut olisivat olleet kestoltaan lyhyempiä, nuoret olisivat jaksaneet keskittyä syvällisemmin käsiteltäviin teemoihin. Olisikin ollut järkevää haastatella jokainen nuori kahdella eri kerralla, jolloin molemmilla tapaamisilla olisi keskusteltu vain puolet teemoista.

Alussa tarkoituksenamme oli tutkia ja kehittää omaohjaajuutta työntekijänäkökulmasta. Alkuseminaarissa ja opettajien kanssa käydyissä keskusteluissa rajasimme kehittämistyön tutkimuksen ulkopuolelle ja otimme haastattelututkimukseen mukaan nuoret. Jälkeenpäin olemme pohtineet, jäivätkö teemahaastattelun kysymykset liian työntekijälähtöisiksi. Olisimme voineet esimerkiksi haastattelussa painottaa enemmän nuoren omaa näkemystä osallisuuden lisäämisestä uuden lastensuojelulain hengen mukaan.

Toteutimme tutkimuksen parityönä ja olemme tehneet koko opinnäytetyön ajan tiivistä yhteistyötä. Olemme molemmat olleet mukana kaikissa tutkimuksen eri vaiheissa. Työstimme tutkimuksen omaohjaajateoriaa sekä yksin että yhdessä. Kumpikin keräsi ensin löytäänsä tietoa omaohjaajuudesta yksin ja yhdessä kokosimme niistä tämän työn omaohjaajateorian. Samalla tavalla työstimme myös muut opinnäytetyöhön liittyvät osa-alueet. Haastattelutilanteessa olimme kumpikin mukana sekä aktiivisena haastattelijana että tulosten kirjaajana. Haastattelun materiaalit purimme yhdessä sähköiseen muotoon teema-alueiden mukaisesti. Yksin työstimme ainoastaan tutkimustulokset niin, että toinen meistä kirjasi työntekijöiden haastattelut ja toinen nuorten haastattelut. Luimme kuitenkin toistemme lopulliset tulokset läpi ja keskustelimme raportin kieliasusta, epäselvyyksistä tekstissä ja muokkasimme sen molempia tyydyttävään muotoon. Yhdessä tekeminen mahdollisti turhien toistojen välttämisen ja tyylin pysymisen samanlaisena läpi tutkimuksen.

Opinnäytetyötä tehdessämme olemme oppineet paljon tutkimuksen tekemisestä ja siihen liittyvistä yhteistyötaidoista. Tutkimus on lisäksi antanut meille uutta tietoa lastensuojelusta ja omaohjaajuudesta, muun muassa omaohjaajan työtehtävistä sekä omaohjaajuuden merkityksellisyydestä lapselle. Omaohjaajana toimiminen vaatii tekijältään monia ominaisuuksia, kuten yhteistyötaitoja, kykyä nähdä lapsen kokonaistilanne ja kykyä olla luotettava aikuinen. Olemme tutkimuksen työstämisen

kautta ymmärtäneet, että omaohjaajan tärkein tehtävä on vastata lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Tämä lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaaminen näkyy kaikessa omaohjaajan työssä. Omaohjaajan ja nuoren välille rakentuu yksilöllinen vuorovaikutussuhde, jonka syntymistä ja rakentumista ohjaa niin lapsen kuin työntekijänkin oma persoona. Omaohjaaja tukee nuorta kasvamaan ja kehittymään tasapainoiseksi aikuiseksi nuoren hyviä ominaisuuksia vahvistaen. Omaohjaaja ohjaa ja tukee nuorta lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaten. Omaohjaaja havainnoi ja tunnistaa nuoren käyttäytymistä ja toimintaa sekä tekee arvioita näiden havaintojen pohjalta nuoren tilanteesta. Kaikki nuorta koskevat valinnat ja ratkaisut tehdään nuoren yksilöllisistä tarpeista lähtien.

Näitä omaohjaajan tehtäviä oli haastavaa määritellä, koska käyttämämme omaohjaajuutta käsittelevät teokset on kirjoitettu hyvin erilaisista näkökulmista, kuin mistä me tätä aihetta tutkimme. Tämän hyvin hajanaisen teoratiedon kokoaminen työmenetelmänäkökulmaan on ollut koko työn yksi haasteellisimmista tehtävistä. Löysimme eri teoksista erilaisia määritelmiä ja tehtäviä omaohjaajuudelle. Tätä pirstaleista ja osin hyvin vanhaa teoratietoa, yhdistettynä ryhmäkodin työntekijöiden kokemuksiin, kokosimme omaohjaajan työtehtävät.

Lukijalla on lupa suhtautua kokoamaamme teoratietoon kriittisesti ja pohtia sen luotettavuutta, koska osa lähdeeteoksista on vanhoja. Toisaalta olemme tyytyväisiä teoriaan, käytimme paljon aikaa tiedon etsintään ja tutkimme laajalti omaohjaajuutta käsitteleviä kirjoja. Otimme selvää myös samankaltaisista omaohjaajuutta tutkivista opinnäytetöistä ja pro graduista, joiden lähdekirjallisuudesta löysimme tietoa hyvistä lähteistä. Tämän perusteella pidämme teoriaa luotettavana.

Vaikka opinnäytetyö on tehty ryhmäkoti Aarrearkulle, myös muut sijaishuoltoyksiköt, joissa omaohjaajamenetelmä on käytössä voivat saada uusia ideoita omaan omaohjaajatyöhönsä. Vertailu oman yksikön käytäntöihin saa pohtimaan, miksi omassa yksikössä on valittu juuri kyseinen tapa toimia ja miettimään eri mahdollisuuksia toteuttaa omaohjaajuutta. Niille yksiköille, joissa omaohjaajamenetelmä ei ole käytössä, opinnäytetyömme voi puhua omaohjaajamenetelmän puolesta.

Haastattelujen jälkeen omaohjaajatyö on muuttunut Aarrearkussa. Aarrearkun työntekijät kävivät lastensuojelulakikoulutuksen heti haastatteluajankohdan jälkeen, joten työntekijät ovat tulleet tietoisiksi uuden lastensuojelulain merkityksestä työssään. Aarrearkussa on poistunut esimerkiksi käytäntö alun rauhoittumisajasta. Ryhmäkodin työntekijöille jää pohdittavaksi, kuinka he ryhtyvät luomaan kontaktia omaohjattavaansa, kun rauhoittumisaika ei ole enää käytössä ja kuinka yhteinen kahdenkeskeinen aika sijoituksen alussa tullaan järjestämään.

Keväällä 2008 tekemiemme haastattelujen pohjalta ryhmäkodissa alettiin keskustella entistä tiiviimmin omaohjaajan työnkuvasta. Ryhmäkodin työntekijät ryhtyivät kehittämään omaohjaaja menetelmäänsä jo ennen kuin saimme tämän opinnäytetyön valmiiksi. Kehittämisen myötä ohjaajat aloittivat hoito- ja kasvatussuunnitelmien pitämisen syksyllä 2008. Myös omaohjaajan työmenetelmät ovat olleet kehittämisen kohteena ja tämän kehittämistyön tuloksena syntyi omaohjaajan työkalupakki eli Menetelmien Aarrearkku.

Haasteena omaohjaajuuden kehittämisessä voi olla se, että jos työntekijät kehittävät omaohjaajatyötä, nuorten mielipide jää ottamatta huomioon. Siksi ehdotamme, että kehittämistyöstä voisi tehdä opinnäytetyön, jossa myös nuorten näkökulma huomioidaan. Muita mahdollisia jatkotutkimuksia tai opinnäytetyön aiheita voisi olla jälkihuollon järjestäminen ryhmäkoti Aarrearkussa, hoito- ja kasvatussuunnitelma käytännön kehittäminen ja kuinka perhetyötä voidaan toteuttaa ryhmäkoti Aarrearkussa. Olisi mielenkiintoista tehdä vastaavanlainen haastattelututkimus nyt, kun edellisestä haastattelusta on kulunut lähes vuosi, ja verrata vastauksia keskenään. Opinnäytetyömme on saanut jo näin lyhyessä ajassa aikaan paljon muutoksia omaohjaajien työskentelyssä.

LÄHTEET

Aarrearkun perehdytyskansio 2008.

Aarrearkun internetsivut. Saatavissa: <http://www.ryhmakotiaarrearkku.fi/> [Viitattu 3.12.2008]

Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Combrinck-Graham, L. 2006. Children in Family Contexts: Perspectives on Treatment (2nd Edition). New York: Guilford Publications Inc.

Elo-Kuru, H. 2003. Omaha-ohjaaja - kaiken korjaa? Lastensuojelulaitoksen lähikasvattajan työssä tarvittava ammatillinen osaaminen. Sosiaalityön pro gradu-tutkielma. Turun yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.

FINLEX Säädöstietopankki-internetsivut. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> [viitattu 8.11.08]

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hromek, R. 2006. Emotional Coaching: A Practical Programme to Support Young People. London: Sage Publications, Inc.

Jaakkola, K. & Varjolinna, K. 2002. "Ohjataan nuorta pikkuhiljaa itsenäistymään ja ottamaan vastuuta itsestään": omaohjaajuus Viertolan vastaanottokodin osastolla. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Helsinki. Sosiaali-, terveys- ja kasvatusalan koulutusohjelma

Karppinen, S. 2001a. Lapsen henkilökohtainen hoito ja huolenpito lastensuojelulaitoksessa: omahoitaja menetelmä. Teoksessa Tervonen- Arnkill, K. (toim.). Vaikeahoitoisten lasten ja nuorten hoitomenetelmiä lastensuojelulaitoksissa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja, 16. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, s.14 – 17, 19.

Karppinen, S. 2001b. Perhetyö lastensuojelulaitoksessa. Teoksessa Tervonen- Arnkill, K. (toim.). Vaikeahoitoisten lasten ja nuorten hoitomenetelmiä lastensuojelulaitoksissa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja, 16. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, s.71 – 73.

Klap, K. 2005. Perheen merkitys sijoitetun lapsen kuntoutumisprosessissa. Teoksessa Laaksonen, S. & Kemppainen, M. (toim.). Oljista, risuista vai tiilestä. Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto, s.95 – 99.

Kolehmainen, L. 2005. ”Et tietää niinku isona et se olikin hyvä” – Itsenäistyvien lastensuojelunuorten ajatuksia, kokemuksia ja valmiuksia. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Järvenpää. Sosiaali-, terveys- ja kasvatusalan koulutusohjelma.

Kuula, A 2001. Toimintatutkimus. Kenttätöitä ja muutospyrkimyksiä. Tampere: Vastapaino.

Kyrönseppä, U. & Rautiainen, J-M. 1993. Lapsi laitoksessa. Helsinki: WSOY.

Kyrönseppä, U., Rautiainen, J-M. & Airio T. 1990. Omahoitajamenetelmä. Omahoitaja lapsen kasvun tukijana laitoshoidossa. Hoito ja kasvatusprosessi ja sen arviointi Naulakallion vastaanottokodissa. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Lastensuojelun käsikirja 2009. Sijaishuollon dokumentointi. Saatavissa:

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi>

FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/hoitojakasvatus/suunnitelmallisuus/ [viitattu 4.3.2009]

Munnukka, T. & Aalto, P. (toim.) 2002. Minun hoitajanani – Näkökulmia omahoitajuuteen. Helsinki: Tammi.

Oulun kaupungin internetsivut. Saatavissa:

<http://www.ouka.fi/sote/lastensuojelu/pdf/Tilannearvioesite.pdf> [viitattu 8.11.08]

Pasanen, T. 2001. Elämyspedagogiikasta ja terapiasta käytöshäiriön hoidossa. Teoksessa Tervonen- Arnkill, K. (toim.). Vaikeahoitoisten lasten ja nuorten hoitomenetelmiä lastensuojelulaitoksissa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja, 16. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Pösö, T. 2004. Vakavat silmät ja muita kokemuksia koulukodista. Tutkimuksia, 133. Helsinki: Stakes.

Rautiainen, J-M. 2009. Pelkkä henkilöstön lisääminen ei paranna lastenkotitoiminnan laatua. Sosiaaliturva 1/2009, s.22 – 23.

Revans, L. 2006. Foster children's emotional needs. Community Care, Jan 10, 2008, s.22.

Rinkineva, L. 2007. Omaohjaajamenetelmä Vaajakosken SOS-nuorisokodissa. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma.

Räty, T. 2008. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edita.

Saastamoinen, K. 2008. Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.

Saarnio, P. 1999 Onko sosiaalityöntekijällä väliä? Janus 7/1999, s.387 – 396.

Salonaho, T. 2007. Omahoitajuus Lastenkoti Taimelassa. Opinnäytetyö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu, Kuusankoski. Sosiaalialan koulutusohjelma.

Shireman, J. 2003. Critical Issues in Child Welfare. New York: Columbia University Press.

Vehviläinen- Julkunen, K. 1998. Hoitotieteellisen tutkimuksen etiikka. Teoksessa Paunonen, M. & Vehviläinen- Julkunen, K. Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. 2. painos. Helsinki: WSOY

Vilkkä, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

LIITTEET

Liite 1/1

Teemahaastattelurunko

Teema 1. Käytännön asiat

- sanktiot (kaksi omaohjaajaa, kuka päättää?)
- yhteydenpito
- asioiden hoito
- Työntekijä: kuukausiraportin kirjaaminen / (kysymys nuorille) luetko omat raporttisi?

Teema 2. Hoito- ja kasvatussuunnitelma

- tekeminen, kuinka usein? / (kysymys nuorille) tietääkö?
- kuka tekee, ketä paikalla?
- miten laki vaikuttaa? / vaikuttaako uusi laki?

Teema 3. Omaohjaajan ja nuoren välinen suhde

- suhteen luominen
- ensi tapaaminen / työvuorot
- omaohjaajan valinta / saako nuori vaikuttaa?
- kaksi omaohjaajaa, miten vaikuttaa?
- korjaava suhde
- ajankäyttö (rooli)

Teema 4. Omaohjaaja kanssakulkijana

- vaiheesta toiseen
- sijoituksen alussa
- sijoituksen päättyessä
- vai kuka?

Teema 5. Yhteistyö perheen kanssa

- nuoren ja perheen välisen suhteen ylläpitäminen
- nuoren asioista päättäminen (kuka päättää?)
- lomat / puhelut (kuinka usein)

- jaettu vanhemmuus

Liite 1/2

Teema 6. Omaohjaajan työmenetelmät

- kokemukset menetelmistä / mieluisimmat menetelmät
- (kysymys työntekijöille) jos et käytä, miksi?

Liite 2

Lupa nuorten haastatteluun

Hyvät huoltajat

Olemme sosionomiopiskelijoita Kymenlaakson ammattikorkeakoulusta Kuusankoskelta. Teemme opinnäytetyötä omahoitajuuden kehittämisestä ryhmäkoti Aarrearkussa.

Tarkoituksenamme on haastatella ryhmäkodissa asuvia nuoria omahoitajuuteen liittyen. Nuorten haastattelemineen on opinnäytetyömme kannalta tärkeää, sillä haluamme saada myös nuorten näkemyksen esiin.

Haastattelujen tulokset toimivat lähtökohtana, jonka pohjalta ryhmäkodissa lähdetään kehittämään omahoitajuutta.

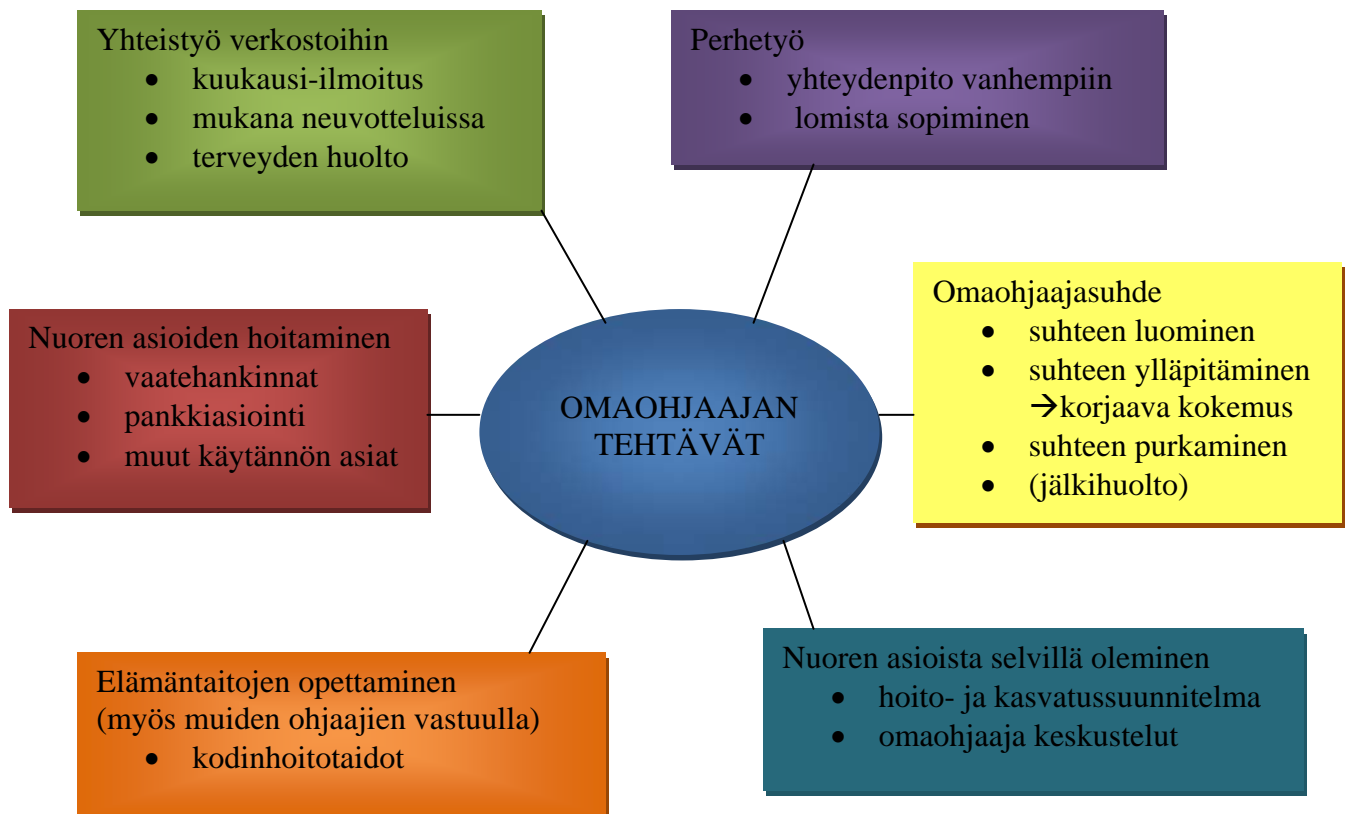
Haastattelut käsitellään luottamuksellisesti ja nimettömästi. Tutkimustuloksista ei ole tunnistettavissa yksittäisiä haastateltavia.

Jos teille tulee kysyttävää, voitte ottaa yhteyttä Hanna Savolaiseen puh. [REDACTED], Tarja Maaskola-Kinnuseen puh. [REDACTED] tai ryhmäkoti Aarrearkkuun puh. 050 590 2591.

Pyydämme teitä palauttamaan luvan mahdollisimman pian, viimeistään 16.5.2008 oheisessa vastauskirjekuoressa.

Nuori saa osallistua haastatteluun.

Huoltajan allekirjoitus

Kaavio 1. Omaohjaajan tehtävät

